

Udviklingsrådets redegørelse for 2009

Udviklingen på det sociale område
og specialundervisningsområdet

Indhold

Læsevejledning	5
Kapitel 1: Indledning	6
1.1 De regionale udviklingsråd	6
1.2 Sammensætning af udviklingsrådene	6
Kapitel 2: Arbejdsmetode.....	8
2.1 Indledning.....	8
2.2 Sekretariaternes netværksgruppe.....	8
2.3 Skabeloner til kommunernes og regionernes redegørelser	8
2.4 Det Centrale Informations- og Analysesystem (CIAS)	9
2.5 Årsrapport fra Klagenævnet for vidtgående specialundervisning.....	10
2.6 Evaluering af processen.....	10
Kapitel 3: Nye strukturer med kommunalreformen.....	12
3.1 Konklusion og rådets anbefalinger	12
3.2 Beskrivelse og analyse af de nye strukturer	12
3.2.1 Samarbejdet mellem kommunalbestyrelser og regionsråd (rammeaftaler).....	13
3.2.2 VISO	19
3.2.3 Forpligtende samarbejder.....	24
Kapitel 4: Udviklingen inden for børne- og ungeområdet.....	25
4.1 Konklusion og rådets anbefalinger	25
4.2 Beskrivelse og analyse af udviklingen indenfor børne- og ungeområdet.....	27
4.2.1 Børn med fysisk og psykisk funktionsnedsættelse.....	27
4.2.2 Forebyggende foranstaltninger	33
4.2.3 Anbringelser af børn og unge	36
4.2.4 Sikrede og særligt sikrede institutioner.....	42
4.2.5 Behandlingstilbud til unge stofmisbrugere	43
Kapitel 5: Udviklingen inden for voksenområdet	44
5.1 Konklusion og rådets anbefalinger	44
5.2 Beskrivelse og analyse af udviklingen inden for voksenområdet.....	46
5.2.1 Botilbud	46
5.2.2 Behandlingstilbud og misbrugsområdet.....	55
5.2.3 Borgerstyret personlig assistance	58
5.2.4 Ledsageordning	60
5.2.5 Dagtilbud	61
5.2.6 Hjælpe midler, boligindretning og biler	63
Kapitel 6: Udviklingen inden for specialundervisningsområdet	66
6.1 Konklusion og rådets anbefalinger	66
6.2 Beskrivelser og analyse af udviklingen inden for specialundervisningsområdet	67
6.2.1 Socialpædagogisk bistand til førskolebørn	68
6.2.2 Almindelig specialundervisning	68
6.2.3 Specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden	69
6.2.4 Undervisning af voksne med behov for specialundervisning.....	71
6.2.5 Uddannelse af unge med særlige behov	73
Kapitel 7: Særlige temaer	80
7.1 Specialrådgivning – specialiseret rådgivning til borgere med særlige behov	82

7.2 Afspecialisering eller fastholdelse og udvikling af specialviden og kompetencer	85
7.3 Træningstilbud m.v. - særligt fokusområde for Udviklingsrådet Midtjylland.....	89
Kapitel 8: Konsekvenser af kommunalreformen	93
8.1 Positive konsekvenser for borgerne.....	93
8.2 Særlige udfordringer for kommunerne eller negative konsekvenser for borgerne	95
Kildefortegnelse	98
Bilag 1 – Kommuneoversigt med indbyggertal	99
Bilag 2 – Medlemsliste Udviklingsrådet Midtjylland	100
Bilag 3 – Oversigt over Høringssvar	101
Bilag 4 – Rammeaftalen i region Midtjylland	102
Bilag 5 – Ændringer i tilbud m.m.....	103
Bilag 6 – Mindretalsudtalelser fra brugerrepræsentanter	106
Skemaoversigt	107

Læsevejledning

Kapitel 1-2

Redegørelsens kapitel 1 beskriver nedsættelsen af de regionale udviklingsråd herunder rådets sammensætning. I Kapitel 2 redegøres kort for fremgangsmåden for redegørelsens tilblivelse herunder for datagrundlaget samt centrale kilder i redegørelsen.

Kapitel 3-6

Den efterfølgende del af redegørelsen er opbygget i fire hovedområder, hvor der i kapitel 3 redegøres for de nye strukturer, det vil sige overordnede og bundne strukturelle ændringer, der fulgte af kommunalreformen. Dernæst behandles det sociale område, som er opdelt i to hovedområder, henholdsvis i kapitel 4: Børne- og ungeområdet samt kapitel 5: Voksenområdet. Efterfølgende behandles specialundervisningsområdet i kapitel 6.

Kapitel 7-8

Udover de fire hovedområder behandles særskilt i kapitel 7 de særlige temaer, som er udmeldt af Socialministeriet samt Undervisningsministeriet, og i kapitel 8 afsluttes redegørelsen for 2009 med et afsnit om konsekvenserne af kommunalreformen.

Konklusioner og rådets anbefalinger vil fremgå i en markeret tekstboks forud for hvert kapitel.

Kapitel 1: Indledning

1.1 De regionale udviklingsråd

Som led i kommunalreformen er der i henhold til lov om social service § 188 nedsat et udviklingsråd i hver region for perioden fra 2007 til og med 2010. Udviklingsrådene har som opgave at følge og drøfte udviklingen på det sociale område og på specialundervisningsområdet.

De nærmere regler for udviklingsrådets virke er fastsat i bekendtgørelse nr. 1004 af 26. oktober 2009 om udviklingsråd som led i kommunalreformen samt vejledning nr. 106 af 12. december 2006 om udviklingsråd som led i kommunalreformen.

Udviklingsrådene skal nærmere bestemt følge og vurdere implementeringen af kommunalreformen. Det er derfor områder, der berøres af reformen, udviklingsrådene skal fokusere på i deres redegørelser, herunder bl.a. de områder, hvor amtskommunerne indtil kommunalreformens ikrafttræden har haft et myndigheds-, forsynings- og finansieringsansvar.

Udviklingsrådene skal følgelig hvert år i årene 2008 til og med 2010 udarbejde en redegørelse til Social- og Indenrigsministeriet (tidligere Velfærdsministeriet) og Undervisningsministeriet om udviklingen på de nævnte områder. Nærværende redegørelse er med andre ord den tredje i rækken om udviklingen på det sociale område og specialundervisningsområdet efter kommunalreformen.

Denne redegørelse udgør en selvstændig redegørelse for året 2009 men kan i en vurdering af udviklingen efter kommunalreformen også ses i sammenhæng med de forrige års redegørelser. Som følge heraf trækkes der i nærværende redegørelse – hvor det skønnes relevant – paralleller til forrige års resultater.

Redegørelserne for 2007 og 2008 kan i øvrigt – sammen med nærværende redegørelse - fortsat findes på udviklingsrådets/rådenes hjemmeside(r):

<http://www.statsforvaltning.dk/udviklingsraad>

Udviklingsrådenes redegørelser indgår i grundlaget for ministeriernes løbende vurdering af, hvordan kommunalbestyrelser og regionsråd varetager deres opgaver efter 1. januar 2007. Samtidig indgår redegørelserne i ministrenes årlige redegørelse til Folketinget om udviklingen på områderne.

Der redegøres nærmere for det metodiske grundlag for udarbejdelsen af redegørelserne i kapitel 2.

1.2 Sammensætning af udviklingsrådene

Udviklingsrådene er sammensat af repræsentanter fra kommunalbestyrelserne i regionen, Regionsrådet og brugerorganisationerne. Der er således som udgangspunkt i hver kommune udpeget ét medlem til udviklingsrådet, mens regionen er repræsenteret ved mindst et medlem.

De udpegede repræsentanter fra alle kommunalbestyrelser i regionen og fra Regionsrådet har på et forberedende møde truffet beslutning om, hvilke brugerorganisationer på det sociale område og specialundervisningsområdet, der skal være repræsenteret i udviklingsrådet. Det fremgår af vejledningen om udviklingsråd, at Danske Handicaporganisationer (DH) samt Skole og Samfund skal være repræsenteret i Udviklingsrådet. For valget af øvrige brugerorganisationer forudsættes det, at organisationen er lokalt funderet i regionen og besidder et tilstrækkeligt lokalkendskab.

I Region Midtjylland består udviklingsrådet af en repræsentant for hver af de 19 kommuner, fire regionsrådsmedlemmer og 12 repræsentanter fra brugerorganisationerne.

En fortegnelse over rådets medlemmer fremgår af bilag 2. En del medlemmer er i øvrigt nye efter kommunalvalget i november 2009.

Kapitel 2: Arbejdsmetode

2.1 Indledning

Nærværende redegørelse om udviklingen på det sociale område og specialundervisningsområdet er som nævnt udviklingsrådets tredje redegørelse af i alt 3 årlige redegørelser fordelt på årene 2007, 2008 samt 2009.

Redegørelsen følger i sin struktur opbygningen fra forrige års redegørelser. Et givent emne behandles således i samme kapitel som i redegørelserne for 2007 og 2008. Dette gør sig ligeledes i vid udstrækning gældende på afsnitsniveau. Eksempelvis handler afsnit 4.2.2 også i nærværende redegørelse om forebyggende foranstaltninger på børne- og ungeområdet.

2.2 Sekretariaternes netværksgruppe

Af "Vejledning om udviklingsråd som led i kommunalreformen" fremgår det, at det er en forudsætning, at udviklingsrådenes sekretariater (statsforvaltningerne) samarbejder om retningslinjer for fælles fremstillingsformer, der sikrer en gennemgående ensartet struktur og systematik, der gør tilgangen til redegørelserne så let som muligt.

Statsforvaltningerne nedsatte på den baggrund en netværksgruppe for udviklingsrådenes sekretariater. Samarbejdet de fem statsforvaltninger imellem er fortsat i forbindelse med udarbejdelsen af redegørelsen for 2009. Udarbejdelsen af eksempelvis skabelon til kommunernes og regionernes redegørelser og planlægning af en række praktiske forhold i processen er også i år et resultat af erfaringsudveksling i netværksgruppen.

2.3 Skabeloner til kommunernes og regionernes redegørelser

Skabelonen består som sidste år af i alt fire spørgeskemaer, fordelt på et spørgeskema til regionerne og tre spørgeskemaer til kommunerne fordelt på følgende områder:

- Tilbud til Børn og Unge
- Tilbud til Voksne
- Specialundervisning

Formålet med den fælles skabelon (spørgeskemaerne) har først og fremmest været at sikre muligheden for at kunne sammenligne redegørelserne såvel inden for regionerne som på landsplan. Dette ud fra en forudsætning om, at udviklingsrådene skal leve op til kravene om ensartethed i de redegørelser, som rådene skal udarbejde til ministerierne, jf. bekendtgørelse nr. 162 af 10. marts 2006 om udviklingsråd som led i kommunalreformen.

Skabelonerne har samtidig til hensigt at tilvejebringe et overblik for kommunerne og regionerne over de indholdsmæssige krav til redegørelserne til udviklingsrådene.

Skabelonen anno 2009 ligner i vid ustrækning 2008-udgaven. Skabelonen er naturligvis justeret i forhold til de af ministerierne udmeldte særlige temaer. Herudover har skemaerne gennemgået en mindre teknisk revision.

Spørgeskemaerne blev udsendt til de 19 midtjyske kommuner og Region Midtjylland primo november 2009 med indberetningsfrist inden den 1. marts 2010.

Udviklingsrådet Midtjylland havde ved fristens udløb modtaget en redegørelse fra Region Midtjylland samt 18 af de 19 kommuner i regionen. Samsø Kommune havde ikke afleveret kommunens redegørelse. Formelt indeholder udviklingsrådets database med kommunernes redegørelser således ikke fyldestgørende data fra Samsø Kommune. Samsø Kommune har dog medio marts 2010 indsendt deres redegørelse til udviklingsrådet.

Samtlige redegørelser og skabelon/spørgeskemaer kan ses på udviklingsrådenes hjemmeside:

<http://www.statsforvaltning.dk/udviklingsraad>

Høringsprocedure

Ifølge bekendtgørelsen er kommunerne forpligtet til at sende de kommunale redegørelser i høring hos de lokale handicapråd og brugerorganisationer senest samtidig med, at redegørelserne afleveres til udviklingsrådene.

Høringssvarene fra handicapråd og brugerorganisationer indgår som en del af datagrundlaget for udviklingsrådenes redegørelser. En oversigt over høringssvar findes i bilag 3.

2.4 Det Centrale Informations- og Analysesystem (CIAS)

CIAS administreres af Servicestyrelsen, som hvert kvartal offentliggør en statusrapport vedr. kommunernes indberetninger om udviklingen i foranstaltninger på det sociale område. Kommunernes indberetninger til CIAS skal danne grundlag for udviklingsrådenes løbende drøftelse af udviklingen på det sociale område, ligesom CIAS også udgør en del af datagrundlaget for nærværende redegørelse.

I 2007 var indberetningsprocenterne meget lave. Dette bedrede sig imidlertid i 2008, hvor indberetningsprocenterne på børneområdet lå på ca. 92 procent og på voksenområdet på ca. 86 procent. I 2009 ligger indberetningsprocenten på såvel børneområdet som voksenområdet på ca. 87 procent.

Generelt er den laveste indberetningsprocent igen i år at finde i 4. kvartal. For de midtjyske kommuner er der overordnet set rimelige indberetningsprocenter de første tre kvartaler. Billedet er dog ikke entydigt. Der er paragraffer, hvor alle kommuner har indberettet de tre første kvartaler - andre, hvor der mangler indberetninger fra op til syv kommuner.

Anvendelsen af CIAS-tallene vil derfor også i denne redegørelse bero på en konkret vurdering af talmaterialets anvendelighed i de enkelte afsnit. De enkelte tabeller er i

øvrigt "renset" for kommuner, der mangler en eller flere indberetninger. Typisk vil de enkelte tabeller på børneområdet indeholde tal for 16 til 18 kommuner og på voksenområdet for 15 til 19 kommuner. De to største kommuner – Århus og Randers indgår i alle opgørelser. Metoden betyder dog, at det reelle niveau for et givent område, er (en smule) større, end det i tabellen oplyste.

2.5 Årsrapport fra Klagenævnet for vidtgående specialundervisning

En anden del af datagrundlaget for udviklingsrådenes redegørelse er klagenævnets rapport om klager for specialundervisning, jf. bekendtgørelse nr. 1004 af 26. oktober 2009 om udviklingsråd som led i kommunalreformen.

Klagenævnets rapport vedrørende 2009 blev offentliggjort 1. marts 2010. Rapporten opgør de klager, som nævnet afsluttede i 2009.

Klagenævnet kan træffe afgørelser i sager om tilbud om specialundervisning til elever i folkeskolen. Nævnet behandler endvidere klager over ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov, klager over retlige spørgsmål vedrørende specialundervisning for voksne samt klager over specialpædagogiske tilbud til førskolebørn.

I 2009 har klagenævnet modtaget 616 klagesager om specialundervisning. Det er en stigning på 9,8 % i forhold til 2008. Langt den største del af klagerne vedrører elever i folkeskolen. Den hyppigste klageårsag er afslag på tildeling af støtte i mindst 12 timer om ugen. Nævnet har modtaget 80 klager over kommunernes afgørelser om ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov.

Der er på landsplan modtaget 80 sager på ungeområdet og 32 sager på voksenområdet herudover 8 sager vedrørende førskolebørn. Der er modtaget 496 klager på folkeskoleområdet. Stigningen på ungeområdet anser nævnet for en naturlig følge af at loven om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov nu er implementeret i kommunerne.

2.6 Evaluering af processen

Kommunerne har - i lighed med sidste år – været under et vist tidspres ved udarbejdelsen redegørelserne for 2009, idet en del af de talmæssige oplysninger, som redegørelsen bygger på først er kendt i februar måned. Der er dog også oplysninger og vurderinger, som på baggrund af bekendtgørelsen kunne igangsættes tidligere.

Kommunerne er bedt om at beskrive og vurdere udviklingen i kommunerne. Samlet set har dette resulteret i flere beskrivelser end egentlige vurderinger i de kommunale redegørelser. Kommunerne er samtidigt anmodet om at forklare baggrunden for eventuelle ændringer. I det omfang kommunerne har redegjort for en given ændring i netop deres kommune har det dog sjældent resulteret i en forklaring fra kommunens side.

De kommunale redegørelser er endvidere i flere tilfælde karakteriseret ved en række "bør-udsagn" og nogle bemærkninger af faglig karakter. Eksempelvis er et udsagn som "det er vigtigt med stor opmærksomhed på forældre- og småbørnsområdet" bestemt

vigtigt og interessant. I en vurdering af udviklingen på det sociale område og specialundervisningsområdet er det imidlertid i høj grad også interessant hvorfor dette er vigtigt og hvordan situation konkret faktisk ser ud på dette område. De kommunale redegørelser har i mange tilfælde ikke denne karakter.

Udviklingsrådets vurderinger bygger også på de generelle informationer, som er givet i Rådet i sammenhæng med de informationer, som kan hentes i kommunernes redegørelser.

Det kendetegner i øvrigt de kommunale redegørelser, at det flere gange nævnes, at et givent område er under pres. Der oplyses i den forbindelse dog sjældent, om årsagerne, eller om presset har resulteret i større bevillinger eller lavere serviceniveau. Det skal dog her pointeres, at Udviklingsrådet ikke har spurgt konkret hertil.

Mange kommunale redegørelser bærer samtidig fortsat mere præg af, at være en redegørelse fra driftsområderne til kommunalbestyrelsen vedrørende områdets faglige udvikling end at være kommunalbestyrelsens redegørelse til Udviklingsrådet vedrørende den generelle udvikling på det sociale område og specialundervisningsområdet i kommunen.

Såvel kommunernes, Regionens som Udviklingsrådet egen redegørelse må naturligvis vurderes i lyset af ovenstående.

Kapitel 3: Nye strukturer med kommunalreformen

3.1 Konklusion og rådets anbefalinger

I det følgende sammenfattes de væsentligste konklusioner vedrørende de nye overordnede strukturer, der fulgte med kommunalreformen.

Samarbejde og rammeaftalerne

Der udtrykkes overordnet stor tilfredshed med det generelle samarbejde kommuner og region imellem, og samarbejdet om rammeaftalerne beskrives også overordnet set i rosende toner. Der kan dog fortsat identificeres forhold af negativ karakter ved rammeaftalerne;

Kommunerne har hjemtaget en lang række tilbud. Udviklingsrådet pegede i sidste års redegørelse på en potentiel risiko for afspecialisering i forbindelse med kommunal overtagelse af tilbud. Udviklingsrådet finder det vigtigt, at også borgerne i Midtjylland har mulighed for højt specialiserede tilbud, og anbefalede sidste år, at spørgsmålet indgik i drøftelserne om rammeaftalen. Det gør rådet stadig.

Området er fortsat kendetegnet ved et "strukturelt setup", der vanskeliggør rammeaftalens funktion som styringsredskab. Kommunernes faktiske efterspørgsel kontra tidligere udmeldinger herom, spørgsmålet om hvilke tilbud, der skal være omfattet af rammeaftalen, tidspunktet for rammeaftalens indgåelse, rammeaftalens et-årige tidshorizont, efterspørgslen fra kommuner uden for regionen samt kommunernes mulighed for løbende at overtage tilbud er alle forhold, der bør indgå i en samlet vurdering af rammeaftalen og samarbejdet herom. De regionsdrevne tilbud er desuden stadig præget af en ikke uvæsentlig overbelægning.

Udviklingsrådet skal derfor anbefale, at Danske Regioner og Kommunernes Landsorganisation sammen med Socialministeriet overvejer rammeaftalesystemets fremtid.

VISO

Samlet set har også kommunernes brug af VISO store lighedstræk med situation i 2008. Også 2009 er præget af kommuner, der fortsat er opmærksom på muligheden for at hente støtte hos VISO. Målt i forhold til 2008 er der tale om en stigning på 6 % i antallet af henvendelser. I sidste års redegørelse blev det antydnet, at kommunerne med fordel ville kunne anvende VISO i endnu højere grad. Der er ikke noget i dette års redegørelser, der siger, at dette ikke stadigvæk er tilfældet. Udviklingsrådet glæder sig dog fortsat over stigningen og vil fortsat opfordre kommunerne til at anvende VISO.

3.2 Beskrivelse og analyse af de nye strukturer

I det følgende ses der nærmere på det kommunalt - regionale samarbejde i rammeaftalerne, brugen af VISO samt lov om forpligtende samarbejder.

3.2.1 Samarbejdet mellem kommunalbestyrelser og regionsråd (rammeaftaler)

Kommunerne indgår en rammeaftale med de øvrige kommuner i regionen og med Regionen gældende for et år af gangen. Rammeaftalerne omfatter – med regionale variationer – det sociale område, det almene ældreboligområde vedrørende boliger til fysisk og psykisk funktionshæmmede m.fl. samt specialundervisningsområdet.

Hovedformålet med rammeaftalerne er at skabe et værktøj, der sikrer en tilpasning af kapaciteten i de tilbud, som rammeaftalerne omfatter. Rammeaftalen skal blandt andet fastlægge regionsrådets forpligtelser i forhold til kommunerne i regionen samt omfanget af kommunernes forpligtelse til at stille tilbud til rådighed for andre kommuner. Endvidere fastlægges omfanget af den løbende faglige udvikling af indholdet i tilbuddene. Rammeaftalen skal videre indeholde oplysninger om blandt andet takster for kommunernes køb af pladser samt beskrivelser af det faglige indhold og kvaliteten i tilbuddene. Tilbuddene, som er omfattet af rammeaftalen for Region Midtjylland, findes i bilag 4.

Kommunerne er i deres redegørelser til Udviklingsrådet anmodet om dels at vurdere samarbejdet med Regionsrådet generelt, og dels er kommunerne og Region Midtjylland hver især anmodet om at vurdere samarbejdet omkring indgåelse af rammeaftalen for 2009.

Samarbejdet mellem kommuner og Region Midtjylland generelt

De midtjyske kommuner udtrykker – i lighed med sidste år – generelt stor tilfredshed med samarbejdet med Region Midtjylland. Samarbejdet beskrives som værende generelt velfungerende, tilfredsstillende og med en løbende og god dialog parterne imellem. En enkelt kommune har dog fundet anledning til at pege på samarbejdet i forhold til børnepsykiatrisk hospital, hvor man mener, der ses en opgaveglidning. Et forhold, der også er beskrevet i henholdsvis kapitel 4 og kapitel 6 i nærværende redegørelse. En anden kommune finder, at det i visse sammenhænge er svært at få Regionen til at tage højde for de konsekvenser, som Regionens beslutninger måtte have for de enkelte kommuner – uden dog at uddybe denne bemærkning nærmere. Under alle omstændigheder er det overordnede billede i kommunerne dog fortsat stor tilfredshed med det generelle samarbejde. Det værer sig på såvel børne- og unge- og voksen- som på specialundervisningsområdet.

Dialogen om udviklingen, og hvor det specialiserede område skal bevæge sig hen, bør efter Udviklingsrådets opfattelse i højere grad være en del af samarbejdet mellem kommunerne og Regionen.

Samarbejdet om rammeaftalen 2009

Kommunernes vurdering af samarbejdet med Regionen og de øvrige kommuner omkring indgåelsen af rammeaftalen for 2010 falder i umiddelbar forlængelse af ovennævnte. Samarbejdet omkring rammeaftalen vurderes positivt af kommunerne. Direkte adspurgt rubricerer 95 % af kommunerne dette samarbejde som værende godt. Der er med andre ord ingen kommuner, der opfatter samarbejdet som mindre godt eller decideret dårligt.

Kommunernes bemærkninger

Bag denne vurdering ligger også beskrivelser som godt og konstruktivt samarbejde, generelt velfungerende og præget af løbende dialog omkring overtagelse, kapacitetsjusteringer og forsyningssikkerhed. Mere uddybende beskrevet af en kommune på følgende vis;

”Region Midtjylland leverer et godt sekretariatsarbejde og en god ledelse af rammeaftalarbejdet. Den udvikling af nye samarbejdsformer, der blev påbegyndt i 2008 med bl.a. dialogfora i forbindelse med oprettelse eller udvidelse af regionalt drevne tilbud er fortsat ind i 2009. Dermed er der en fælles og mere langsigtet afdækning af behovene og indbyrdes afstemning af, hvem der driver hvilke tilbud. I 2009 afspejler samarbejdet i højere grad, at kommunerne har myndighedsopgaven og finansieringen, og at Regionen er en velfungerende koordinator på fælles anliggender samt en fleksibel leverandør på de særligt specialiserede områder. På udførersiden er tendensen, at kommunerne bliver stadig mere selvforsynende, således at regionens rolle primært vil være de mest specialiserede tilbud. Det konkrete faglige samarbejde på enkeltplansplan fungerer tilfredsstillende.”

Region Midtjylland tilslutter sig til en vis grad denne overordnede vurdering af samarbejde i forbindelse med indgåelsen af rammeaftalen for 2010. Region peger således indledningsvist i sin redegørelse på, at regionen har oplevet stor deltagelse i arbejdet, der gik forud for rammeaftalen for 2010 – i såvel Den Administrative Styregruppe som i de nedsatte arbejdsgrupper. Regionen oplyser endvidere, at der med udgangspunkt i rammeaftalen for 2009 nu er vedtaget en fælles planlægningsmodel for kapacitetsjusteringer, og udtrykker tilfredshed med, at kommuner og region har kunnet nå til enighed om denne planlægningsmodel. En model, der allerede har været anvendt med succes i flere konkrete sager i 2009.

Der kan med andre ord – hos såvel kommuner som region - identificeres en generel tilfredshed med samarbejdet omkring rammeaftalen. Begejstringen har dog hos alle parter en grænse. Hos både kommuner og især hos Region Midtjylland peges der på en række problematisk forhold. Problematikker, som for manges vedkommende i øvrigt også blev beskrevet i forbindelse med sidste års redegørelser. Der peges dels på forhold, som mere eller mindre direkte knytter an til samarbejdet kommuner og region imellem, men der peges også i høj grad på forhold, der også knytter an til nogle mere strukturelle betingelser ved rammeaftalernes nuværende setup.

Kommunale bemærkninger

Hos kommunerne har man i år peget på følgende problemstillinger;

Fokus på udgiftssiden

Den kommunale økonomi spiller uden tvivl en stor rolle på det sociale område og på specialundervisningsområdet. Det er der ikke i sig selv noget nyt i. Der kan dog i de kommunale redegørelser umiddelbart spores en svag tendens til, at kommunerne i højere grad finder anledning til at inddrage økonomiske forhold i dette års redegørelser. Et forhold, der også fremgår af andre kapitler i nærværende redegørelse. I denne sammenhæng kommer det til eksempelvis til udtryk gennem udsagn om, at samarbejdet opfattes tilfredsstillende, så længe det er aftalt, at takster maksimalt pris/løn fremskrives. En anden kommune peger på, at man især på voksenområdet har oplevet høje priser i form af tillægstakster og overbelægnings/projektpladser. En tredje kommune formulerer det på følgende vis;

”Processen i forbindelse med indgåelse af Rammeaftale 2010 har været vanskelig, idet den har været præget af de store udgiftsstigninger kommunerne har haft på det speci-

aliserede område. I forhandlingsforløbet har kommuner og Region ikke haft samme dagsorden, så det har været svært at finde konsensus i forløbet. Den fælles aftale blev bedre end forventet, og kommunerne fik indfriet en stor del af de forventninger man havde til en reducere af udgifterne og til en bedre styring af samme.”

Rammeaftalen som styringsredskab m.v.

Flere kommunerne knytter endvidere nogle mere generelle kommentarer til rammeaftalesystemet. Det oplyses blandt andet, at det store fora om mange divergerende synspunkter vanskeliggør en rationel beslutningsgang, samt at den administrative styrgruppe ikke fungerer som et optimalt forum for dimensioneringen af tilbud. En kommune finder direkte, at rammeaftalen ikke er et egnet styringsredskab for området – dog uden at uddybe påstanden. En anden kommune har et ønske om, at rammeaftalen i sin udformning blev mere konkret med målsætninger på specifikke indsatsområder. Kommunen finder, at aftalen er holdt i et for overordnet sprog. Endelig beskriver en kommune rammeaftalesystemet som et til tider noget bureaukratisk system.

Regionens bemærkninger

Set fra Region Midtjyllands synsvinkel rummer rammeaftalesystemet og samarbejdet med kommunerne herom også fortsat en række problemstillinger. Region Midtjylland peger blandt andet på følgende forhold;

Udbud kontra efterspørgsel

De kommunale redegørelser matcher ikke i alle tilfælde den efterfølgende faktiske efterspørgsel på pladser. Således har kommunerne i sine redegørelser til regionen givet udtryk for, at man vurderede stort set uændret efterspørgsel/forbrug. På mange af de regionalt drevne tilbud opleves derimod en fortsat meget høj belægningsprocent, og der tegner sig ifølge regionen et billede af, at tilbud må afvise kommunale henvendelser, fordi grænsen for etablering af overbelægningspladser er nået på disse regionalt drevne tilbud. En problemstilling, der også blev gjort opmærksom på i forbindelse med sidste års redegørelser!

Regionen anerkender dog fortsat, at det i regi af det nuværende rammeaftalværktøj kan være vanskeligt for kommunerne at give valide oplysninger om efterspørgslen det kommende år på specialiserede sociale ydelser.

Regionen har i denne sammenhæng pointeret, at regionens ansvar for at koordinere udbud og efterspørgsel på tilbud omfattet af rammeaftalerne i høj grad afhænger af de informationer, kommunerne indmelder til regionen. Det indikeres efterfølgende, at indholdet af de kommunale redegørelser til regionen kan kvalificeres på en række områder. Regionen foreslår i forlængelse heraf at området styrkes ved at fokusere på tendenser, kommunale strategier og adfærdændringer sammenholdt med inputs fra faglige netværk, arbejdsgrupper, brugerorganisationer, driftsherrer af de højt specialiserede tilbud m.v.

Tanken med strukturreformens rammeaftalekonstruktion var, ifølge regionen, at skabe et planlægnings- og udviklingsværktøj, som via dialog mellem leverandørerne af sociale ydelser blandt andet skulle:

- sikre balance i udbud og efterspørgsel ud fra hensyn til driftssikkerhed, forsynings-sikkerhed og en rationel økonomi
- sikre fleksibilitet og faglig udvikling i tilbuddene
- styrke overblikket over den sociale tilbudsvifte i region og kommuner

I en generel vurdering skriver regionen direkte, at den nuværende rammeaftalekonstruktion i sig selv på en række områder er til hinder for opfyldelsen af disse formål. Tiden er derfor inde til at revurdere konceptet, skriver regionen i sin redegørelse.

Rammeaftalens indhold

Regionen ser det desuden fortsat som værende et problem, at rammeaftalen ikke omfatter alle sociale tilbud. Nye tilbud oprettet af kommunerne efter den 1. januar 2007 og private socialpædagogiske opholdssteder indgår ikke i aftalen. Rammeaftalen rummer derimod de lands- og landsdelsdækkende tilbud samt "kan-området" (de tilbud, kommunerne kunne overtage i forbindelse med kommunalreformen eller efterfølgende. "Skal-området" indgår kun i mindre omfang, og kun såfremt det er særskilt aftalt kommuner og region imellem. Den nuværende opdeling beror, ifølge regionen, på en lovgivningsmæssig opdeling tilbage fra de tidligere amter. Denne opdeling er utidssvarende, skriver regionen. Da kommunerne på en lang række områder i dag selv opretter/udvikler tilbud til egne borgere, findes der en lang række tilbud, der af historiske årsager er omfattet af rammeaftalerne, mens en række nye tilbud efter samme paragraffer og til samme målgruppe ikke er omfattet af rammeaftalerne. Ifølge regionen blandt andet fordi kommunerne ikke ønsker dette. Som eksempel nævnes specialbørnehaver, socialpsykiatriske tilbud og misbrugsbehandling.

Problemstillingen knytter an til den efterhånden klassiske diskussion af afgrænsningen mellem specialiserede tilbud og højtspecialiserede tilbud. Og følgelig hvor stort et befolkningsgrundlag, der skal til for at drive et givent tilbud/område. Med andre ord, om et tilbud kan drives med tilstrækkelig høj faglighed af kommunerne – som enkeltkommune eller i samarbejde med andre kommuner – eller om tilbuddet har en så høj kompleksitet og lav hyppighed, at det bør ligge i regionsregi.

"Kritisk masse"

Ved kommunalreformens opstart udtrykte Danske Regioner sammen med en lang række andre aktører bekymring for om fagligheden og specialiseringen i rammeaftaletilbuddene kunne fastholdes. Tiden har vist, at fagligheden på en lang række områder, der i dag er omfattet af rammeaftalerne, fortsat er høj, skriver regionen i sin redegørelse. På den anden side udtrykker regionen fortsat bekymring for fastholdelsen og udviklingen af de mest specialiserede områder. Regionen foreslår i forlængelse heraf, en række tilbud, der i dag er udenfor rammeaftalerne indgår i fremtidens rammeaftalekoncept for herved at sikre en "kritisk masse", økonomisk bæredygtighed i tilbuddene, faglighed og dermed også kvalitet i tilbuddene.

Hvor grænsen går mellem kommunal og regional opgavevaretagelse, mellem specialiseret og højt specialiseret og mellem et tilstrækkeligt kontra et utilstrækkeligt befolkningsgrundlag er der generelt ikke enighed om kommuner og region imellem. I en kommentar på kommunikationsområdet skriver regionen direkte, at kommunerne – efter regionens opfattelse - ikke altid har det fulde overblik over ydelsernes kompleksitet og dermed konsekvensen af hjemtagningen for de berørte borgere!

Udviklingsrådet finder, at denne grænse i princippet hverken kan eller skal fastlægges entydigt og definitivt. Den bør til stadighed være til debat i forbindelse med rammeaftalearbejdet – formålene med rammeaftalen, som skitseret af regionen ovenfor, fordrer efter Udviklingsrådets opfattelse netop, at spørgsmålet drøftes kontinuerligt. Udviklingsrådet skal derfor opfordre kommunerne og regionen til fortsat at have fokus herpå.

Region Midtjylland peger endvidere - igen i år - på en række uhensigtsmæssige forhold ved rammeaftalekonstruktionen generelt;

- Tidsfrist og proces for indgåelsen af Den Sociale Rammeaftale (15. oktober) falder tidsmæssigt sammen med den kommunale budgetproces. Dette gør det vanskeligt at gennemføre reelle drøftelser af de økonomiske og budgetmæssige rammer for de sociale tilbud, der er omfattet af Den Sociale Rammeaftale.
- Den Sociale Rammeaftales etårige tidshorizont betyder, at rammeaftalen ikke fungerer optimalt som planlægningsværktøj, særligt fordi der hidtil hverken i de regionale eller i de kommunale redegørelser er foretaget en selvstændig vurdering af overslagsårene, der blot fremstår med almindeligt prisfremskrevne tal. Region Midtjylland mener, at tidshorizonten på aftaler i rammeaftaleregion bør indgås for en flerårig periode for at styrke den faglige stabilitet og sikre incitamentene til udvikling i tilbuddene. Udviklingsrådet anbefaler, at der ses nærmere på behovet herfor.
- Rammeaftalen i sin nuværende form tager ikke højde for efterspørgslen fra kommuner uden for regionen. Det nuværende rammeaftaleredskab gør der derfor vanskeligt at få det nødvendige overblik over den reelle landsdækkende efterspørgsel og dermed helt overordnet at kunne vurdere kapacitetsbehov, nødvendige kvalitetsudviklingstiltag m.v. Den store uden-regionale efterspørgsel bør derfor være et fokusområde i det fremadrettede arbejde med at tilpasse Den Sociale Rammeaftale, mener regionen.
- Der skal være enighed mellem regionen og kommunerne om kapacitetstilpasninger, som skal indgå i Den Sociale Rammeaftale. Dette betyder, at det er omstændeligt løbende at justere kapaciteten i større omfang, og at der går en lang periode fra forslag i rammeaftaleregion til etablering af nye pladser eller tilbud.¹
- I lighed med sidste år peger regionen fortsat på det problematiske i, at kommunerne løbende kan kræve at overtage de regionale tilbud. Det forringer, ifølge regionen muligheden for langtidsplanlægning og medfører en økonomisk uhensigtsmæssig drift – og giver i øvrigt en usikkerhed for de enkelte tilbuds medarbejdere.
- Kerneopgaver på kommunikationsområdet finansieres objektivt i andre regioner, hvilket skaber en ulige konkurrencesituation.

Det får samlet set regionen til at konkludere, at rammeaftalesystemet i sin nuværende form ikke er optimalt for hverken region eller kommuner.

Udviklingsrådet opfordrer Region Midtjylland og kommunerne til at samarbejde om at sikre, at der skabes det overblik, der skal til, for på længere sigt at kunne igangsætte og bevare bred og specialiseret palet af sociale ydelser til regionens borgere.

Overbelægning

At samarbejdet om rammeaftalerne ikke fungerer som tilsigtet bekræftes i øvrigt stadig af en overbelægningsproblematik på de regionalt drevne sociale tilbud.

Ifølge Regionens redegørelse var der eksempelvis i 2009 følgende belægningsprocenter på døgnpladser:

---

¹ Udviklingsrådet har i bilag 5 samlet de oplysninger, der fremkommer i kommunernes og Regionens redegørelser om ændrede driftsforhold eller planlagte ændringer. I opgørelsen indgår såvel tilbud, som er overgået fra regional drift, som opsigelse af aftaler mellem kommuner og udvidelse af tilbud. Udviklingsrådet er opmærksom på, at oversigten ikke er fuldstændig, ligesom kommunernes beskrivelse af ændringerne kan være grundlag for en fejlopfattelse af den beskrevne ændring. Det er dog Udviklingsrådets opfattelse, at oversigten giver et indtryk af udviklingen.

Tilbud til socialt truede, adfærdsvanskelige børn og unge:	104,4 %
Tilbud til fysisk og psykisk handicappede børn og unge:	111,9 %
Tilbud til voksne psykisk handicappede med autisme:	109,2 %
Tilbud til sindslidende voksne:	109,5 %

Hertil kommer, at regionen driver et stort antal midlertidige projektpladser. Projektpladser, som ofte etableres som akutløsninger i forhold til en konkret borger – hvilket påpeges det af regionen – betyder, at pladserne ofte bliver meget dyre enkelt foranstaltninger. Et forhold, som også er bemærket af flere kommuner i dette års redegørelser.

Den overbelægningsproblematik på regionalt drevne tilbud (døgnpladser), Udviklingsrådet pegede på sidste års redegørelse, er med andre ord fortsat aktuell. Sammenligner man med Region Midtjyllands redegørelse fra 2008 fremgår det tilmed, at belægningsprocenterne på disse områder generelt er svagt stigende i forhold til 2008.

Udviklingsrådet er fra de forrige års redegørelser opmærksomt på, at kommunerne og regionen har indgået en aftale om kapacitetsjusteringer imellem de enkelte rammeaftalers indgåelse. Udviklingsrådet bifalder som udgangspunkt dette tiltag – men vil med baggrund i ovenstående opfordre kommuner og region til igen at se nærmere herpå. En overbelægningsproblematik på de regionalt drevne tilbud vil efter Udviklingsrådet opfattelse naturligvis være en ulempe for Region Midtjylland – men kan som ovenfor antydnet heller ikke på længere sigt være i kommunernes interesse. Endelig vil en overbelægningsproblematik – alt andet lige – have en negativ betydning for de enkelte borgere.

Sammenfattende vedrørende rammeaftalerne

I en samlet vurdering af rammeaftalerne og samarbejdet kommuner og regionen imellem herom kan det konstateres, at billedet i stor udstrækning ligner det, der blev skitseret i Udviklingsrådets forrige redegørelse.

Der udtrykkes overordnet stor tilfredshed med det generelle samarbejde, og samarbejdet om rammeaftalerne beskrives også i rosende toner. Området er samtidigt, måske naturligt nok, kendetegnet ved, at kommunerne med kommunalreformen har fået den fulde myndighedsopgave. Kommunerne har i forlængelse heraf hjemtaget en lang række tilbud – med den efterhånden klassiske diskussion, om hvor grænsen mellem kommunal og regional opgavevaretagelse skal drages, til følge. Med andre ord en diskussion om, hvor stort et befolkningsgrundlag, der skal til for at drive et givent tilbud med bevarelse og udvikling af faglig knowhow i det enkelte tilbud. Spørgsmålet var til debat inden kommunalreformen – det er det stadig!

Udviklingsrådet pegede i sidste års redegørelse på en potentiel risiko for afspecialisering i forbindelse med kommunal overtagelse af tilbud. Dette forhold fylder ikke i eksplicit form det samme som sidste år. Problematikken kan dog stadig identificeres og under alle omstændigheder aflæses mellem linierne i ovennævnte diskussion. Udviklingsrådet finder det vigtigt, at også borgerne i Midtjylland har mulighed for højt specialiserede tilbud, og anbefalede sidste år, at spørgsmålet indgik i drøftelserne om rammeaftalen. Det gør rådet stadig.

Herudover er kommunernes behov for økonomistyring tilsyneladende en faktor, der i stigende grad har indflydelse på samarbejdet omkring rammeaftalen. Udviklingsrådet kan ikke entydigt sige noget om betydningen heraf – men alt andet lige synes det ikke befordrende for samarbejdet.

Endeligt er området fortsat kendetegnet ved et "strukturelt setup", der i sig selv problematiserer rammeaftalen som styringsredskab – men som til en vis grad også påvirker samarbejdet mellem kommunerne og regionen. Kommunernes faktiske efterspørgsel kontra tidligere udmeldinger herom, spørgsmålet om hvilke tilbud, der skal være omfattet af rammeaftalen, tidspunktet for rammeaftalens indgåelse, rammeaftalens et-årige tidshorison, efterspørgslen fra kommuner uden for regionen samt kommunernes mulighed for løbende at overtage tilbud er alle forhold, der bør indgå i en samlet vurdering af rammeaftalen og samarbejdet herom.

Afslutningsvis skal det bemærkes, at overbelægning på en række regionale tilbud fortsat præger området.

Udviklingsrådet skal derfor anbefale, at Danske Regioner og Kommunernes Landsorganisation sammen med Socialministeriet overvejer rammeaftalesystemets fremtid.

Repræsentanterne for brugerorganisationerne i Udviklingsrådet har ønsket, at en mindretalsudtalelse tilføjes sammenfatningen vedrørende rammeaftalerne. Der henvises derfor her til bilag 6.

3.2.2 VISO

Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation (VISO) blev i forbindelse med kommunalreformen oprettet blandt andet med det formål at støtte kommunerne i deres opgave med at yde specialrådgivning til borgere med behov herfor.

VISO bistår således – som det udtrykkes i lov om social service - kommuner og borgere med gratis vejledende specialrådgivning i de mest specialiserede og komplicerede enkeltsager. Tilsvarende ydes der specialrådgivning til kommuner, regioner, skoler og institutioner m.v. om specialundervisning og specialpædagogisk bistand. Ydelser fra VISO er vederlagsfrie.

VISO dækker problemstillinger inden for følgende områder:

- Børn og unge med handicap
- Børn og unge med sociale eller adfærdsmæssige problemer
- Udsatte grupper
- Voksne med handicap
- Socialpsykiatrien
- Specialundervisning og socialpædagogisk bistand til børn, unge og voksne.

I nærværende redegørelse er VISO's ydelser defineret som rådgivning og udredning. Uanset om der ydes rådgivning eller en egentlig udredning er denne alene vejledende. Rådgivning kan bestå af sparring med eksempelvis en kommunal sagsbehandler, kortere eller længerevarende rådgivningsforløb med sagsbehandler, borgere og/eller hele

personalegrupper, mens en udredning er en grundig afdækning og beskrivelse af borgerens problemstilling(er).

Stigning i henvendelser til VISO

Målt på antallet af henvendelser er brugen af VISO på landsplan steget - fra 2.475 henvendelser i 2008 til 2.832 i 2009. En stigning i antallet af henvendelser på ca. 14 % i forhold til året før. Antallet af henvendelser dækker over alle typer af henvendelser – fra såvel offentlige myndigheder som privatpersoner med flere.

I 2009 er statistikken opgjort på følgende vis: 1.022 henvendelser er resulteret i, at en "specialistydelse kobles på sagen", hvilket er en stigning fra de 875 tilfælde i 2008. At en specialistydelse kobles på sagen betyder, at VISO's specialistnetværk inddrages i løsningen og leverer en eller flere ydelser til personen, der har henvendt sig.

638 henvendelser til VISO har resulteret i rådgivning mod 356 i 2008, og i 422 tilfælde har VISO fundet anledning til at henvise til anden relevant myndighed. Det fandt man anledning til 339 gange i 2008.

Brugen af VISO i Midtjylland

Af samtlige henvendelser til VISO i løbet af 2009 er de 589 fra det midtjyske mod 556 i 2008 og 241 i 2007. Tendensen er således tydelig nok. Kommuner og borgere i Midtjylland er fortsat opmærksom på muligheden for at hente støtte hos VISO.

Udviklingsrådet har dog hæftet sig ved, at kurven er knækket – stigningen i antallet af henvendelser er ikke steget i samme omfang som sidste år. Udviklingsrådet har endvidere noteret sig, at antallet af henvendelser til VISO på landsplan er steget med ca. 14 %, mens stigningen i det midtjyske "kun" udgør ca. 6 % i forhold til 2008.

I en vurdering af antallet af henvendelser bør man naturligvis også holde sig for øje, at tallene ikke siger noget om, i hvilket omfang kommunerne med fordel kunne have henvendt sig til VISO, men har undladt at gøre dette.

Udviklingsrådet glæder sig dog over stigningen i antallet af henvendelser, og vil fortsat opfordre kommunerne til at være opmærksomme på muligheden for inddragelsen af VISO's faglige ekspertise i det daglige arbejde. En opfattelse, der i øvrigt også kommer til udtryk i høringssvar.

Af de 589 henvendelser resulterede de 243 af slagsen i øvrigt i, at en specialist ydelse blev koblet på sagen (204 i 2008). 110 gange gav VISO socialfaglig rådgivning (67 i 2008), mens man i 81 tilfælde henviste til anden mere relevant myndighed (76 i 2008).

VISO registrerer også, hvorfra de enkelte henvendelser kommer. Heraf fremgår det, at kommunerne i 2009 står for i alt 434 henvendelser – 255 henvendelser kom fra en kommunal forvaltning – typisk den kommunale sagsbehandler, 128 henvendelser kom direkte fra en kommunal institution, mens 51 henvendelser skete i PPR-regi. De resterende er foretaget af eksempelvis en regional institution (9 henvendelser) eller borgere og pårørende (126 henvendelser). Det er værd at bemærke, at henvendelser direkte fra borgerne selv – eller fra deres pårørende – er faldet en smule i forhold til 2008.

Den største stigning i 2009 er henvendelser fra de kommunale institutioner. I store træk er billedet dog som i 2008.

Der kan imidlertid spores en vis variation de enkelte kommuner imellem. De kommunale henvendelser (fra forvaltning, institution og PPR) fordeler sig på følgende vis;

Skema 1

Antal henvendelser til VISO fordelt på kommuner – sorteret efter kommunestørrelse

Kommune	2007	2008	2009	Pr. 100.000 indb. i 2009
Århus	19	55	55	18,2
Randers	5	20	24	25,5
Viborg	16	28	33	35,6
Silkeborg	10	37	30	34,1
Herning	13	29	29	34,0
Horsens	12	29	17	35,6
Ringkøbing-Skjern	7	19	42	71,4
Holstebro	25	22	49	85,6
Skanderborg	6	25	18	31,8
Skive	7	18	21	43,5
Favrskov	5	12	15	32,4
Hedensted	11	16	14	30,5
Syddjurs	5	23	22	53,3
Ikast-Brande	13	26	15	37,3
Norddjurs	13	12	24	62,5
Struer	5	14	11	48,6
Lemvig	-	9	7	31,9
Odder	7	5	6	27,8
Samsø	2	1	1	25,0
I alt	181	400	433	

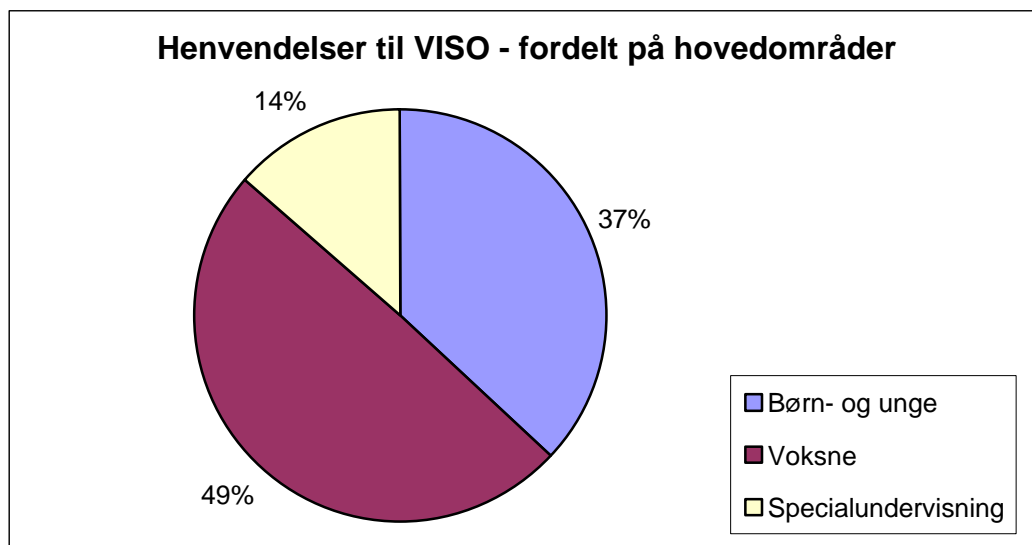
Kilde: VISO-statistik. For kommunestørrelse henvises til bilag 1.

Hvorvidt de 433 henvendelser er udtryk for en stor – og/eller tilstrækkelig - brug af VISO kan som nævnt indledningsvist ikke vurderes entydigt. Under alle omstændigheder glæder det fortsat Udviklingsrådet, at kommunerne og borgerne i Midtjylland generelt ser ud gøre brug af VISO. Det vil alt andet lige efter Rådets opfattelse føre til en mere kvalificeret ydelse til den enkelte borger.

Høringssvar

Enkelte høringssvar peger dog på, at kommunen med fordel kunne efterspørge VISO i højere grad end tilfældet er.

Ses der nærmere på fordelingen af henvendelser på nærværende redegørelses tre hovedområder – børne- og ungeområdet, voksenområdet og specialundervisningsområdet - er det tydeligt, at VISO's ydelser som i 2008 især har været anvendt på voksenområdet. Fordelingen er illustreret i nedenstående diagram.

Så vidt den kvantitative vurdering af VISO's anvendelse. Kommunerne har igen i år også givet en mere kvalitativ vurdering af VISO. Kommunerne har således givet deres vurdering af henholdsvis VISO's rådgivning og VISO's udredninger af en given sag. Samtidig er det oplyst i hvilken grad man efterfølgende har anvendt VISO's ydelser ved sagsbehandlingen.

Kvaliteten af VISO's ydelser

Kvaliteten af rådgivningen vurderes af kommunerne generelt som værende god. På en skalaen "rigtig god, god, mindre god, dårlig" vurderer langt hovedparten af kommunerne vurderer, at VISO's ydelser er gode. I enkelte tilfælde endog rigtigt gode. Det gør sig gældende på både børne- og unge-, voksen- og specialundervisningsområdet. Billedet er i øvrigt det samme for såvel VISO rådgivninger som for VISO udredninger. I alle tilfælde får VISO gode skudsmål. Region Midtjylland kan i øvrigt tilslutte sig kommunernes vurdering på dette område. Regionen vurderer såvel rådgivningen som udredninger som værende gode.

Kommunernes bemærkninger

Billedet kan genfindes i kommunernes generelle bemærkninger til brugen af VISO. Generelt får VISO også i år pæne ord med på vejen. "Højt fagligt niveau til stor gavn for det videre samarbejde med borgeren" og "veltilrettelagt, hurtig og kvalificeret sagsbehandling" udgør dækkende udsagn for de overvejende positive udsagn fra kommunerne.

Rådgivningens anvendelse

I lighed med sidste år står den efterfølgende anvendelse af VISO's ydelser i sagsbehandlingen ikke umiddelbart mål med den gode kvalitative vurdering. Kommunerne har i deres redegørelser til Udvalgsrådet svaret på, hvor ofte kommunen – i de tilfælde, hvor kommunen har henvendt sig til VISO - efterfølgende har anvendt VISO's ydelser ved sagsbehandlingen.

På børne- og ungeområdet og på voksenområdet angiver op mod halvdelen af kommunerne, at man "af og til" har anvendt VISO's ydelser i den efterfølgende sagsbehandling. Ca. 20 % gør sjældent brug af den givne VISO-ydelse. I lighed med sidste år

er det fortsat på specialundervisningsområdet, hvor kommunerne i mindre grad anvender VISO's ydelse i den efterfølgende sagsbehandling. Her er det ca. 1/3 af kommunerne, der sjældent eller meget sjældent gør brug heraf. Det her skitserede billede gør sig i øvrigt gældende for både rådgivning og egentlige udredninger.

Generelt svarer anvendelsen af VISO nogenlunde til det billede, der tegnede sig i 2007. Med den lille variation, at kommunerne for så vidt angår 2009 i højere grad centrerer sig om middelværdien på den her anvendte skala. Kommunerne angiver med andre ord i højere grad at man anvender VISO "af og til", mens "ofte" og "sjældent" ikke bruges i samme omfang som i 2008. Også her er Region Midtjylland på linie med kommunerne, idet regionen oplyser, at de regionsdrevne institutioner "af og til" har anvendt VISO rådgivninger og udredninger i den efterfølgende sagsbehandling. Det er dog ikke oplyst, hvorfor kommunerne ikke i højere grad anvender VISO's ydelser efterfølgende. I det omfang målet er, at kommunerne i høj grad anvender disse i den efterfølgende sagsbehandling, er der således fortsat rum til forbedring.

Kommunernes bemærkninger

I praksis har brugen af VISO da heller ikke været fuldstændig problemfrit. De kommunale redegørelser indeholder enkelte "skønhedsfejl" i et ellers positivt billede. Der findes eksempler på kommuner, der oplever processen med VISO som langstrakt. En anden, at kvaliteten faktisk har været svingende.

Afslutningsvis skal det i dette afsnit bemærkes, at kommunerne – i de situationer, hvor man har opsagt aftale/kontrakter med lokale eller regionale specialrådgivningscentre - ikke i nævneværdig grad har tænkt sig at anvende VISO i et yderligere omfang. Ganske vist oplyser kun få kommuner at have opsagt sådanne aftaler, men i de kommuner, hvor det har været tilfældet, synes VISO ikke at stå centralt i kommunernes bevidsthed. Kun en kommune oplyser på specialundervisningsområdet, at behovet for specialrådgivning fremover forventes at blive løst ved, at man vil anvende VISO i større omfang end tidligere. Det samme er tilfældet på børneområdet, mens VISO slet ikke nævnes som et alternativ på voksenområdet.

Udviklingsrådet kan ikke sige noget entydigt om betydningen heraf for den enkelte borger med behov for specialrådgivning, ligesom det relativt spinkle statistiske grundlag ikke må overtolkes. Udviklingsrådet skal dog opfordre kommunerne til også – i forbindelse med opsigelse af aftaler/kontrakter med specialrådgivningscentre - at være opmærksomme på den ekspertise, der ligger i VISO!

Sammenfattende vedrørende VISO

Samlet set har også kommunernes brug af VISO store lighedstræk med situation i 2008. Også 2009 er præget af kommuner, der fortsat er opmærksom på muligheden for at hente støtte hos VISO. Med 433 henvendelser fra de midtjyske kommuner er der dog tale om en mindre stigning i antallet af henvendelser. Målt i forhold til 2008 er der tale om en stigning på 6 % i antallet af henvendelser.

Hvorvidt antallet af henvendelser udgør et tilfredsstillende niveau kan Udviklingsrådet ikke udtale sig om med sikkerhed. I sidste års redegørelse blev det antydnet, at kommunerne med fordel ville kunne anvende VISO i endnu højere grad. Der er ikke noget i dette års redegørelser, der siger, at dette ikke stadigvæk er tilfældet.

Udviklingsrådet glæder sig dog stadig over stigningen og vil fortsat opfordre kommunerne til at anvende VISO!

Kommunerne finder da også fortsat, at kvaliteten af VISO's ydelser er høj.

3.2.3 Forpligtende samarbejder

I forbindelse med kommunalreformen vedtog Folketinget Lov om forpligtende kommunale samarbejder.² Loven skabte de lovgivningsmæssige rammer for, at kommunerne kunne indgå forpligtende samarbejder som alternativ til en kommunesammenlægning.

Følgende midtjyske kommuner har forpligtende samarbejder på det sociale område og specialundervisningsområdet:

Kommuner med forpligtende samarbejder

- Samsø har delegeret opgaver på specialundervisningsområdet til Odder Kommune og opgaver på det sociale område til Århus Kommune.
- Læsø har delegeret opgaver til Frederikshavn Kommune.

På børne- og ungeområdet er der aftale mellem Samsø Kommune og Århus Kommune vedrørende børn med specielle handicap. Århus Kommune yder specialrådgivning på området til Samsø Kommune.

På voksenområdet varetager Århus Kommune alkoholbehandlingsområdet for Samsø Kommune.

Odder Kommune betjener på specialundervisningsområdet Samsø Kommune med Pædagogisk Psykologisk Rådgivning. Århus Kommune varetager forsyningsforpligtelsen i det omfang, der er handicappede børn på Samsø med behov for specialundervisning.

Ifølge sidste års kommunale redegørelser fungerede de forpligtende samarbejder meget tilfredsstillende. De kommunale redegørelser rummer i år ikke informationer, der giver Udviklingsrådet anledning til at vurdere, at dette billede har ændret sig – hverken i positiv eller negativ retning.

---

² Lov nr. 541 af 24. juni 2005 om forpligtende kommunale samarbejder.

Kapitel 4: Udviklingen inden for børne- og ungeområdet

Udviklingsrådet skal følge udviklingen med hensyn til en række tilbud til børn og unge efter servicelovens bestemmelser. De berørte områder er bl.a. særlige dag- og klubtilbud, personlig hjælp, pleje og vedligeholdelsestræning til børn.

Udviklingsrådene følger også de forebyggende foranstaltninger for børn og unge med særlige behov.

Endelig overvåger udviklingsrådet kommunalbestyrelsernes tilbud i forhold til anbringelser uden for hjemmet eksempelvis døgninstitutioner, familiepleje og socialpædagogiske opholdssteder samt behandlingstilbud til unge stofmisbrugere.

Udviklingsrådet i Midtjylland har bedt kommunerne have særlig opmærksomhed på kommunikationsområdet og træningstilbud. Disse temaer behandles i afsnit 7.3.

4.1 Konklusion og rådets anbefalinger

I det følgende sammenfattes de væsentligste konklusioner på børne- og ungeområdet. Rådets konklusioner suppleres med en række anbefalinger/opfordringer i forhold til den fremadrettede indsats på de pågældende områder.

Børne- og ungeområdet

Udviklingsrådet ser med tilfredshed på, at Region Midtjylland har udarbejdet standarder, så der skabes en tidlig dialog med den visiterende kommune om, hvordan overgangen - fra tilbud i børneregim til tilbud i voksenregim - skal planlægges. Udviklingsrådet glæder sig over initiativet og håber det vil løse de problemer enkelte kommuner oplever i forbindelse med overgang fra børneområdets til voksenområdets tilbud.

Børn og unge med fysisk og psykisk funktionsnedsættelse

Der peges i de kommunale redegørelser på, at udgiftsniveauet på tilbud på børne- og ungeområdet er stigende. Enkelte brugerorganisationer peger her på, at kommunerne har øget fokus på økonomien, når de skal vurdere iværksættelse af foranstaltninger. Udviklingsrådet opfordrer kommunerne til at være opmærksomme på, at strammere økonomistyring ikke fører til, at forældrenes ønsker og børns behov overhøres, når der iværksættes foranstaltninger.

Ifølge de kommunale redegørelser samt indberetningerne til CIAS er antallet af børn, der modtager vedligeholdelsestræning næsten fordoblet. Ledsageordningen anvendes derimod fortsat tilnærmelsesvis ikke. Igen i år begrundes det blandt andet med, at man anvender støttekontaktpersonordningen som alternativ. Udviklingsrådet ser med tilfredshed på, at kommunerne har fokus på børnenes behov - og i mange tilfælde vælger støttekontaktpersoner frem for ledsageordningen. I tilfælde, hvor den unges behov udelukkende er ledsagelse, bør kommunerne dog stadig vælge denne mulighed.

For så vidt angår anbringelser i døgninstitutioner meldes der igen i år om et stigende antal anbringelser. Der peges også på et stigende behov for aflastningspladser til handicappede børn – vel at mærke i en situation, hvor man samtidig i kommunerne har problemer med at finde aflastningsfamilier samt venteliste på institutionsaflastning.

Forebyggende foranstaltninger

Udviklingsrådet har tidligere påpeget det uheldige i de store udækkede behov for aflastning. Dette er stadig tilfældet – det er fortsat vanskeligt at finde egnede aflastningsfamilier. Over 200 børn står ved udgangen af 2009 på venteliste til et aflastningstilbud. De børn og unge, der har fået et tilbud, har i gennemsnit måttet vente i 11 uger.

Udviklingsrådet opfordrer til, at en eller flere kommuner sammen etablerer aflastningsinstitutioner eller, at kommunerne sammen med Region Midtjylland ser på muligheden for at etablere aflastningsinstitutioner.

Udviklingsrådet finder det positivt, at kommunerne tilsyneladende i højere grad udarbejder § 50 undersøgelser, ligesom rådet – isoleret set – bifalder en øget brug af faste kontaktpersoner for hele familien. Udviklingsrådet skal dog henlede opmærksomheden på, at ordningen ikke kan erstatte anbringelser, hvor der er behov for det.

Anbringelser af børn og unge

Udviklingsrådet har i de tidligere redegørelser peget på, at der er mange børn og unge, som må vente længe på at få et nødvendigt tilbud. Udviklingsrådet finder det uheldigt, at der fortsat er mange børn på venteliste. Der er især peget på, at der mangler pladser til de mest udad reagerende unge med misbrugsproblematikker. Udviklingsrådet finder det vigtigt, at der løbende sker tilpasning af kapaciteten, hvor behovene er størst – således at børn og unge ikke afskæres fra at få det nødvendige tilbud på grund af manglende fleksibilitet. Udviklingsrådet anbefaler, at den administrative styregruppe tager problemstillingen op med henblik på at der skabes løsninger for hele regionen.

Udviklingsrådet ser i øvrigt med bekymring på, at de vidensudviklingsprojekter, som enkelte kommuner tidligere har igangsat på ungeområdet generelt, tilsyneladende ikke har spredt sig til de øvrige kommuner. Udviklingsrådet vil opfordre kommunerne til at have øget opmærksomhed på at gøre brug af den ekspertise og viden, som er oparbejdet i andre kommuner, ligesom kommunerne opfordres til at gøre viden tilgængelig for andre kommuner.

Endelig har Udviklingsrådet bemærket, at der muligvis er efterværnsforanstaltninger, der kan være medvirkende til, at institutionstilbud sander til. Der ses ikke en øget anvendelse af efterværn, men der er stadig stor overbelægning på institutionerne. Regionen har også her peget på, at det er nødvendigt, at der sikres mulighed for løbende kapacitetsjustering, så der ikke er børn og unge, som ikke får et nødvendigt tilbud på grund af manglende fleksibilitet i rammeaftalesystemet.

4.2 Beskrivelse og analyse af udviklingen indenfor børne- og ungeområdet

I det følgende beskrives situationen på børne- og ungeområdet, som den ser ud i region Midtjylland.

4.2.1 Børn med fysisk og psykisk funktionsnedsættelse

Regionen har leverandørforpligtigelse med hensyn til tilbud til børn og unge med fysisk og psykisk funktionsnedsættelse. Disse tilbud er derfor omfattet af rammeaftalen. Regionen har i den forbindelse gjort opmærksom på, at det er vigtigt, at der er den nødvendige fleksibilitet i rammeaftalerne, så der løbende kan ske en tilpasning af kapaciteten, dette forhold behandles nærmere i kapitel 3.

Rammeaftalen bygges op om de fra kommunerne indmeldte forventede behov. Region Midtjylland havde i 2008 i alt 346 henvendelser vedrørende anbringelse af børn og unge i døgntilbud, i 2009 var der 372 henvendelser. 254 af henvendelserne i 2009 er kommet fra de Midtjyske kommuner (217 i 2008), 100 er kommet fra kommuner i de øvrige regioner (116 i 2008) og de resterende 18 er kommet fra Færøerne, Grønland og Norge. Der skal selvfølgelig være mulighed for at anvende tilbud på tværs af såvel kommune- som regionsgrænser. Udviklingsrådet finder dog, at der er behov for se på, hvordan dette påvirker såvel udbud som anvendelse af tilbud, så det kan indgå i kommunernes og regionernes kapacitetstilpasninger!

Region Midtjylland har som mål på området, at der kan tilbydes et regionalt tilbud inden for børne- og ungeområdet inden for 1 uge, mens akutte sager løses indenfor 24 timer. Dette forudsætter dog, at det kan lade sig gøre indenfor de kapacitetsmæssige rammer, som er udstukket af kommunerne i forbindelse med rammeaftalerne.

Regionens bemærkninger

Regionen har generelt vedrørende tilbud til børn og unge stor opmærksomhed på at skabe en sammenhængende indsats, heri også at sikre overgangen fra barn til voksen. Regionen har udarbejdet standarder, så der skabes en tidlig dialog med den visiterende kommune om, hvordan overgangen skal planlægges for den enkelte bruger. Udviklingsrådet glæder sig over initiativet og håber det vil løse de problemer enkelte kommuner oplever i forbindelse med overgang fra børneområdet til voksenområdet tilbud.

Der afholdes dialogmøder mellem Regionen og kommunerne om nye initiativer og kommunernes forbrug af de regionale tilbud.

Regionen har etableret et tilsyn med de sociale tilbud, som drives af regionen, tilsynet er organiseret uafhængigt af regionens driftsorganisation. Tilsynet gennemfører såvel anmeldte som uanmeldte besøg hver år. Der er tilsyn på såvel børn og unge området som på voksenområdet.

Høringssvar

Handicaprådet i Struer Kommune gør i sit høringssvar opmærksom på, at et barn har ret til det rigtige tilbud, og at dette ikke skal afhænge af kommunens budgetter og serviceniveau. Handicaprådet kommenterer, at det foreslås, at personalet i børnepsykiatrien realitetsjusterer indstillingerne, da diagnosticering næsten per automatik medfører forventninger, som ligger over kommunens serviceniveau. Handicaprådet gør opmærksom på, at kommunen har pligt til at vejlede om alle muligheder.

Udviklingsrådet er enig med Handicaprådet om, at der altid skal foretages en konkret og individuel vurdering, og kommunens fastlagte serviceniveau således ikke er et maksimum for ydelser.

Institutioner for børn og unge med funktionsnedsættelse

CIAS

CIAS materialet for børn med fysisk og psykisk funktionsnedsættelse viser igen i 2009 en stigning. Antallet af anbragte børn og unge i 14 kommuner var således steget med 48 i løbet af 2009 tilsvarende, var der i 2008 en stigning på 27 anbringelser i 17 kommuner. Der er på området indberettet:

Skema 2

Anbringelse i døgninstitutioner for børn og unge med betydelig og varig nedsat fysisk funktionsevne

	Tilgang	Anbragte børn og unge ved kvartalets udgang
1. kvartal	31	237
2. kvartal	20	229
3. kvartal	29	227
4. kvartal	61	274

Tal vedr. de 14 af de 19 kommuner, som har indberettet alle fire kvartaler³

I 2008 havde de samme 14 kommuner ved udgangen af 4. kvartal 226 børn og unge med betydelig og varig nedsat funktionsevne anbragt i institutioner. Der har således været en stigning i det samlede antal af anbragte børn og unge som er anbragt i døgninstitution. De 4 kommuner, som ikke har indberettet i et eller flere kvartaler af 2009 havde til sammenligning ved udgangen af 4. kvartal 2008 anbragt 51 børn og unge med betydelig og varig nedsat funktionsevne anbragt i institutioner.

Kommunernes bemærkninger

Denne udviklingstendens fremgår også at kommunernes redegørelser, hvor flere kommuner peger på, at der generelt er et stigende antal anbringelser. En kommune finder, at der med kommunalreformen er kommet større faglighed omkring anbringelserne med indførelse af anbringelsesteam. Der peges også på, at der ofte sker anbringelse på institution med henblik på udredning før, der findes et permanent anbringelsessted.

Fire kommuner peger direkte på, at der har været betydelige udgiftsstigninger på flere tilbud. Der er generelt peget på at udgiftsniveauet på tilbud på børne- og ungeområdet er stigende, enkelte brugerorganisationer har også peget på, at der fornemmes en øget fokus på økonomien, når kommunerne skal vurdere iværksættelse af foranstaltninger.

I en kommune har man valgt, at gennemgå alle anbringelser i løbet af året og justere dem med hensyn til såvel anbringelsestype som varighed, men dette har dog ikke ført til en nedbringelse af antal anbringelse i pågældende kommune.

³ På børneområdet er der flere kommuner, som ikke har indberettet alle fire kvartaler. Derfor er har Udviklingsrådet valgt kun at trække tal for de kommuner, som har indberettet alle kvartaler (det samme gælder evt. anvendte tal for 2008).

Flere kommuner peger på et stigende behov for aflastningspladser til handicappede børn. Kommunerne har vanskeligt ved at finde aflastningsfamilier, og der er lange ventelister på institutionsaflastning. Enkelte kommuner søger at afhjælpe behovet ved brug af opholdssteder andre overvejer at etablere egen aflastningstilbud.

Særlige dag- og klubtilbud.

Ansvar for de særlige dagtilbud overgik med kommunalreformen til kommunerne. De særlige dagtilbud skal ud over de ydelser, der gives i de almene dagtilbud, give særlig støtte og behandling m.v. til børn med betydelig og varig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Ligeledes foretager de særlige dagtilbud observationer i relation til behov for specialundervisning efter folkeskoleloven.

Ansvar for de særlige klubtilbud overgik ligeledes til kommunerne. De særlige klubtilbud retter sig til de forholdsvist få børn, der har et så særligt behov for støtte, behandling m.v., at det ikke kan imødekommes indenfor de almene kommunale tilbud.

Særlige dagtilbud

CIAS

Anvendelsen af særlige dagtilbud i 2008 ser ifølge CIAS ud som følger:

Skema 3

Særlige dagtilbud		
	Tilgang	Børn som havde et særligt dagtilbud ved kvartalets udgang
1. kvartal	13	232
2. kvartal	7	237
3. kvartal	46	228
4. kvartal	18	239

Tal vedr. de 14 af de 19 kommuner, som har indberettet alle fire kvartaler

Til sammenligning havde 196 børn og unge i de samme 14 kommuner et særligt klubtilbud ved udgangen af 2008. Der ser således ud til at være en mindre stigning i anvendelsen af foranstaltningen.

Særlige klubtilbud

CIAS

Anvendelsen af særlige klubtilbud i 2009 ser ifølge CIAS ud som følger:

Skema 4

Særlige klubtilbud		
	Tilgang	Børn og unge som havde et særligt klubtilbud ved kvartalets udgang
1. kvartal	7	210
2. kvartal	2	199
3. kvartal	33	169
4. kvartal	1	163

Tal vedr. de 14 af de 19 kommuner, som har indberettet alle fire kvartaler

Til sammenligning havde 257 børn og unge i de samme 14 kommuner et særligt klubtilbud ved udgangen af 2008. Der ser således ud til at være et fald i anvendelsen af foranstaltningen. Der udvisiteres således 54 børn i 4. kvartal 2008, mens der kun ind-

visiteres 7 børn i 1. kvartal 2009, i 2. kvartal 2009 udvisiteres 63 børn, mens der indvisiteres 33 børn. Det kan imidlertid ikke beskrives som dramatisk, at der et enkelt år er udsving i anvendelsen af foranstaltningen. Udviklingsrådet vil dog opfordre det kommende dialogforum til at følge området.

Kommunernes bemærkninger

De fleste kommuner har i redegørelserne oplyst, at der er et uændret forbrug af såvel særlige dagtilbud som særlige klubtilbud. Flere kommuner angiver, at der er et stigende behov for klubtilbud. Der er således ikke helt overensstemmelse mellem de tal, der er indberettet til CIAS og den vurdering, der er foretaget i redegørelsen. Forskellen kan ikke udelukkende skyldes oplysninger fra de kommuner, som ikke har indberettet til CIAS.

Det fremgår videre af de kommunale redegørelser, at der tages meget individuelle hensyn ved visitationerne. Generelt lægger kommunerne stor vægt på, at der etableres lokale tilbud i nærområdet og tages store hensyn til forældrenes ønsker. Mange forældre har et ønske om, at de særlige dag- og klubtilbud har tæt kontakt til de almindelige tilbud.

Som en følge af kommunesammenlægningerne har enkelte kommuner etableret nye tilbud. Ofte med baggrund i, at der tidligere blev anvendt tilbud i en nabokommune, som ikke indgår i den nye sammenlagte kommune.

Der er generelt kun få børn og unge som venter på tilbud. Ved udgangen af 2009 var der 2 børn på venteliste til særlige dag- og klubtilbud. Ventetiden i 2009 var fra 0 til 39 uger. I et flertal af kommunerne er der ikke ventetid. Den kommune, som har den længst ventetid, oplyser, at børn på venteliste får fuldtidsstøtte i almindelig daginstitution.

Hørings svar

Danske Handicaporganisationer i Holstebro er af den opfattelse, at økonomien er den afgørende faktor når der skal findes tilbud til børn og unge, og at forældrenes ønsker for ofte tilsidesættes eller, at forældrene ikke oplyses om alternative muligheder.

Vedligeholdelsestræning.

Der kan ydes hjælp og støtte til børn i form af hjælp til personlig pleje og støtte samt til praktiske opgaver svarende til servicelovens § 83. Herudover kan der ydes hjælp til vedligeholdelse af fysiske eller psykiske færdigheder svarende til servicelovens § 86, stk. 2. Endelig er der mulighed for at yde hjælp til træning i eget hjem.

Der blev i 2008 givet mulighed for træning af børn i eget hjem. Ved udgangen af 2008 var der 4 børn, som havde bevilling. Ved udgangen af 2009 var der ligeledes 4 børn, der havde bevilling. Udviklingsrådet kan ikke følge tiltagene på personniveau, men der var 3 bevillinger, som blev videreført fra 2008 til 2009, og der kom 5 nye i løbet af 2009, der er således 8 børn i Midtjylland som i 2009 har eller har haft bevilget hjemmetræning.

Der har i 2009 været et stigende antal børn, som har fået hjælp til vedligeholdelse af fysiske og psykiske færdigheder.

CIAS

Anvendelsen af vedligeholdelsestræning til børn i 2009 ser ifølge CIAS ud som følger:

	Tilgang	Børn, der modtager vedligeholdelsestræning ved kvartalets udgang
1. kvartal	11	96
2. kvartal	59	150
3. kvartal	36	134
4. kvartal	3	129

Tal vedr. de 13 af de 19 kommuner, som har indberettet alle fire kvartaler

Til sammenligning havde 68 børn i de samme 14 kommuner et tilbud om vedligeholdelsestræning ved udgangen af 2008. Der ses således en markant stigning i anvendelsen af foranstaltningen.

Kommunernes bemærkninger

Generelt melder de fleste kommuner da også, at der opleves en stigende efterspørgsel på vedligeholdstræning. Der peges også på, at der er et ringe flow, hvorved tilbudene kan sande til, da det kan være problematisk at definere et ophør. Der er tale om et område, hvor flere kommuner har stor opmærksomhed på udgiftsniveauet og søger måder at sikre prioritering, så ressourcerne anvendes på den mest hensigtsmæssige måde.

Der er i kommunerne stigende opmærksomhed på børnenes behov for vedligeholdstræning. De fleste kommuner kombinerer egne tilbud indenfor de mindst specialiserede områder med anvendelse af de regionale tilbud på de højtspecialiserede områder. Der er meget tæt samarbejde med sundhedsrådets træningstilbud, og kommunerne har stor opmærksomhed på vidensdeling på området, så der sker en udbredelse til medarbejdere i de tilbud som har med børnene at gøre.

Udviklingsrådet i Midtjylland har i 2009 haft særlig fokus på træningsområdet, hvorfor det behandles yderligere i afsnit 7.3.

Udviklingsrådet finder det bemærkelsesværdigt, at kommunerne ikke har en overordnet oversigt over årsager der er til bevilling af vedligeholdelsestræning.

Ledsageordning.

Kommunalbestyrelsen skal tilbyde 15 timers ledsagelse om måneden til unge mellem 16 og 18 år, som ikke kan færdes alene på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne. Formålet med ordningen er, at give brugeren mulighed for at deltage i selvvalgte aktiviteter uden altid at skulle være afhængig af hjælp fra familie eller venner.

CIAS

CIAS materialet har som i 2008 i alle kvartaler vist, at ordningen kun anvendes meget lidt i de midtjyske kommuner. Tendensen understøttes i øvrigt af kommunernes redegørelser. CIAS-materialet ser ud som følger:

Skema 6

Ledsageordning unge

	Tilgang	Unge, som havde ledsageordning ved kvartalets udgang
1. kvartal	1	5
2. kvartal	1	5
3. kvartal	1	2
4. kvartal	0	1

Tal vedr. de 14 af de 19 kommuner, som har indberette alle 4 kvartaler

Skema 7

Støttekontaktpersoner

	Tilgang	Unge som havde støttekontaktperson ved kvartalets udgang
1. kvartal	156	939
2. kvartal	233	999
3. kvartal	266	1109
4. kvartal	263	1164

Tal vedr. de 14 af de 19 kommuner, som har indberette alle 4 kvartaler

Der er tale om de samme 14 kommuner i de to skemaer. Anvendelse af støttekontaktpersoner ses at være jævnt stigende hen over året.

Kommunernes bemærkninger

Flere kommuner har oplyst, at der anvendes andre ordninger, som findes at være bedre i de konkrete tilfælde. Den mest anvendte alternativ er støttekontaktpersoner, hvorfor CIAS tallene for denne ordning medtages her.

Flere kommuner i det midtjyske oplyser, at de indgår i et projekt vedrørende ledsageordningen. Der er dog kun en af disse kommuner, som har indberettet tal i CIAS systemet. Projektet har bl.a. ført til en mere målrettet information om ordningen.

Sammenfattende vedrørende børn med fysisk og psykiske funktionsnedsættelse

Sammenfattende synes der i de kommunale redegørelser for 2009 at være et øget fokus på økonomien. Generelt har mange kommuner oplevet, at den pressede budgetmæssige situation har kunnet mærkes på området for børn og unge med fysisk og psykisk funktionsnedsættelse. Det ses dog ikke i redegørelserne om serviceniveauerne er sænket eller om, der på anden måde er foretaget justeringer i den indsats, der ydes. Enkelte høringssvar anfører dog, at det næppe har en positiv effekt for den enkelte bruger.

For så vidt angår anbringelser i døgninstitutioner meldes der igen i år om et stigende antal anbringelser. Der peges også på et stigende behov for aflastningspladser til handicappede børn – vel at mærke i en situation, hvor man samtidig i kommunerne har problemer med at finde aflastningsfamilier samt venteliste på institutionsaflastning.

I 2008 havde Udviklingsrådet opmærksomhed på tilsanding af børneinstitutionerne. Udviklingsrådet kan i år konstatere, at Regionen i 2009 har iværksat tiltag, for at lette overgangen fra ungetilbud til voksentilbud og at få involveret kommunen tidligt i processen.

På området for de særlige dag- og klubtilbud er området kvantitativt set lidt broget. Der ses en stigning i anvendelsen af de særlige dagtilbud, mens anvendelsen af de særlige klubtilbud er faldende. Området er ikke nævneværdigt belastet af ventelister.

Efter de kommunale indberetninger til CIAS samt de kommunale redegørelser at dømme er antallet af børn, der modtager vedligeholdelsestræning næsten fordoblet. Ledsageordningen anvendes derimod fortsat tilnærmelsesvis ikke. Igen i år begrundes det blandt andet med, at man anvender støttekontaktpersonordningen som alternativ. Det skal dog bemærkes, at det er vigtigt, at unge med handicap har de samme muligheder som andre unge for en selvstændig tilværelse. Det vil derfor ikke altid være det mest hensigtsmæssige, at den unge ledsages af en støttekontaktperson eller pædagog. Et alternativ kan være en anden ung, som fungerer som ledsager.

Alt i alt synes området for børn med fysisk og psykisk funktionsnedsættelse at være præget af - for de fleste områders vedkommende - en stigning i såvel behov og som i antal tilbud. Generelt er der dog ikke tale om markante stigninger - men en tendens i opadgående retning. Kommunerne melder også om øget opmærksomhed på området. Udviklingsrådet kan dog ikke med sikkerhed sige noget om kausalretningen - om den øgede opmærksomhed skyldes et stigende behov eller omvendt.

4.2.2 Forebyggende foranstaltninger

Kommunalbestyrelserne skal, jf. servicelovens § 19, stk. 2, udarbejde en sammenhængende børnepolitik, der sikrer en sammenhæng mellem det generelle og forbyggende arbejde og den målrettede indsats overfor børn og unge med behov for særlig støtte.

Formålet med den særlige støtte til børn og unge er at skabe de bedst mulige opvækstvilkår for disse børn og unge. Støtten skal ydes tidligt og sammenhængende, så begyndende problemer så vidt muligt kan afhjælpes i hjemmet eller i det nære miljø. Ved støtten skal der lægges afgørende vægt på, at støtten ydes ud fra barnets eller den unges bedste.

Kommunernes bemærkninger

Der er fra flere kommuner peget på, at der mangler aflastningstilbud. Samlet i de 14 kommuner, som har svaret på dette, er der 209 børn og unge, som venter på et aflastningstilbud. Ventetiden er oplyst til 0 uger i 5 kommuner, de øvrige har oplyst ventetider på mellem 3 og 38 uger. Den gennemsnitlige ventetid i disse 14 kommuner er 11 uger.

Der har, ifølge kommunernes redegørelser, i flere kommuner været en del fokus på indsatsen i forhold til familier. Flere kommuner peger på, at fast kontaktperson for hele familien er en ordning, som anvendes i stigende omfang.

CIAS

De indberettede tal til CIAS viser da også en vis stigning fra 2008 til 2009. I 2009 ser billedet ud som følger:

	Tilgang	Familier som havde fast kontaktperson ved kvartalets udgang
1. kvartal	11	97
2. kvartal	16	68
3. kvartal	20	76
4. kvartal	14	87

Tal vedr. de 14 af de 19 kommuner, som har indberette alle 4 kvartaler

Der ses således ved udgangen af 2009 at være 87 familier, som har fast kontaktperson, mens der ved udgangen af 2008 - i de samme 14 kommuner - var 68 familier med fast kontaktperson.

Kommunernes bemærkninger

En del kommuner har oplyst, at en af de forebyggende foranstaltninger, som anvendes i øget grad er, at give familien en fast kontaktperson. Vurderingen er ikke at behovet er blevet større, men kommunerne har i øget grad fået lavet § 50 undersøgelser og handleplaner. Der er samtidig kommuner som oplever, at det er et stigende antal familiesager og øgede udgifter til det forebyggende område. Det oplyses ikke i redegørelserne om anvendelsen af fast kontaktperson for hele familien har haft den effekt, som var tilsigtet.

Der er i en kommune etableret et småbørnsteam, som inddrages i sager hvor børn er i fare for omsorgssvigt på grund af forældrenes manglende forældreevne. Småbørnsteamet kan følge barnet frem til skolealderen.

Døgnophold for familier med børn.

Kommunerne oplyser at have prioriteret den familierettede indsats højt. I indsatsen for at støtte familier med børn indgår mange forskellige elementer. De elementer som særligt anvendes er støttekontaktpersonordningen, aflastning og døgnophold for barn og forældre.

Der er store variationer mellem kommuner med hensyn til anvendelse af døgnophold for familier med børn. Ni kommuner har oplyst, at de udelukkende anvender institutioner i anden kommune i forbindelse med døgnophold for familier, otte anvender både institutioner i egen og i anden kommune, mens en kommune udelukkende anvender egne tilbud.

CIAS

Til CIAS er der i 2009 indberettet følgende:

	Tilgang	Døgnophold for familier med børn ved kvartalets udgang
1. kvartal	20	51
2. kvartal	25	55
3. kvartal	20	59
4. kvartal	29	60

Tal vedr. de 14 af de 19 kommuner, som har indberettet alle fire kvartaler

Der er en svagt stigende tendens i forhold til anvendelse af døgnophold for familier med børn i de 14 kommuner, som har indberettet.

Generelt har de 18 kommuner, som danner grundlag for Udviklingsrådets redegørelse for udviklingen i Midtjylland meget stor opmærksomhed på døgnophold for familier med børn og ligeledes på anvendelse af kontaktpersoner i familien for at styrke den forebyggende indsats og hjælpe forældre i forhold til opdragelse af børnene.

Området er i øvrigt – efter de kommunale redegørelser at dømme – ikke i særlig grad belastet af en ventelisteproblematik. Ni kommuner har oplyst, at der ikke er ventetid. De øvrige kommuners ventetid på døgnophold for familier med børn varierer fra en til seks uger. Den gennemsnitlige ventetid for de 14 kommuner, som har oplyst svaret på dette, er 1 uge.

Kommunernes bemærkninger

En enkelte kommuner oplyser, at de arbejder på at udbygge tilbudsviften, så det bliver nemmere at tilpasse indsatsen i forhold til den enkelte familie og dennes behov. De fleste kommuner peger på vigtigheden af stor opmærksomhed på forældre og småbørnsområdet. Her er der også peget på, at indsatsen bør starte under graviditeten, og at sundhedsplejen er en vigtig partner, når der skal skabes tæt kontakt til det nyfødte barn og tidlig vurdering i forhold til den fremtidige indsats.

I lighed med tidligere år, har flere kommuner peget på indsatsen i forhold til unge og skolegang, som et særligt fokusområde. Der er dog ingen nærmere beskrivelse af den indsats, kommunerne har gjort på området.

Der er fra flere kommuner i øvrigt peget på, at ventetider i forbindelse med psykiatriske udredninger dels øger presset på kommunernes indsats i børnerådgivningen og familiebehandlingen, men også udsætter familierne for et stort pres. Så længe den unge ikke er udredt, står skole og PPR med flere lidt på stand by. Dette forhold berøres også under afsnit 7.2.

Det har stor betydning for kommunernes forebyggende indsats, at der er ventetider på aflastningstilbud. Det er svært at rekruttere de nødvendige aflastningsfamilier, og der mangler pladser på aflastningsinstitutioner. En kommune har anført, at der er ventetider på flere typer af foranstaltninger, og kommunen har valgt ud over omfanget af vanskeligheder, at prioritere familier med spædbørn.

Også på det forebyggende område har flere kommuner peget på behovet for at optimere forholdet mellem ydelsen og omkostningerne. Det går igen ikke kun på det forebyggende område, at en eller flere kommuner trækker behovet for ressourceilpasning frem. Det har også indgået i de tidligere års redegørelser, men er noget mere fremherskende i 2009, hvilket sammenholdt med nogle af høringssvarene kan tyde på, at kommunerne økonomisk er mere pressede end tidligere – og som følge heraf må prioritere indsatsen.

Sammenfattende vedrørende forebyggende foranstaltninger

Kommunerne mærker også på det forebyggende område, at økonomien er stram. Som i tidligere år peges der på, at det er nødvendigt med ressourceilpasning. Der er dog i de kommunale redegørelser ikke beskrevet tilpasninger i hverken op- eller nedadgående retning.

Udviklingsrådet har tidligere påpeget det uheldige i de store udækkede behov for aflastning. Dette er stadig tilfældet. Flere kommuner peger direkte på, at man mangler aflastningstilbud. Kommunerne beskriver også i redegørelserne, at det har været vanskeligt af finde egnede aflastningsfamilier. Over 200 børn står ved udgangen af 2009 på venteliste til et aflastningstilbud. De børn- og unge, der har fået et tilbud har i gennemsnit måttet vente i 11 uger.

Det har stor betydning for en families samlede funktion, at der er mulighed for at få aflastning. Udviklingsrådet opfordrer derfor til, at en eller flere kommuner sammen etablerer aflastningsinstitutioner eller, at kommunerne sammen med Region Midtjylland ser på muligheden for at etablere aflastningstilbud.

Kommunerne oplyser dog generelt at have øget indsatsen overfor familier med børn, og der er i øget grad blevet lavet § 50 undersøgelser og handleplaner, hvilket bl.a. har ført til, at der i øget omfang anvendes fast kontaktperson for hele familien. Kommunerne mener, dette er en mulighed for at undgå mere indgribende foranstaltninger såsom anbringelser.

Udviklingsrådet finder det positivt, at kommunerne tilsyneladende i højere grad udarbejder § 50 undersøgelser, ligesom rådet – isoleret set – bifalder en øget brug af faste kontaktpersoner for hele familien. Udviklingsrådet skal dog henlede opmærksomheden på, at ordningen ikke kan erstatte anbringelser, hvor der er behov for det.

4.2.3 Anbringelser af børn og unge

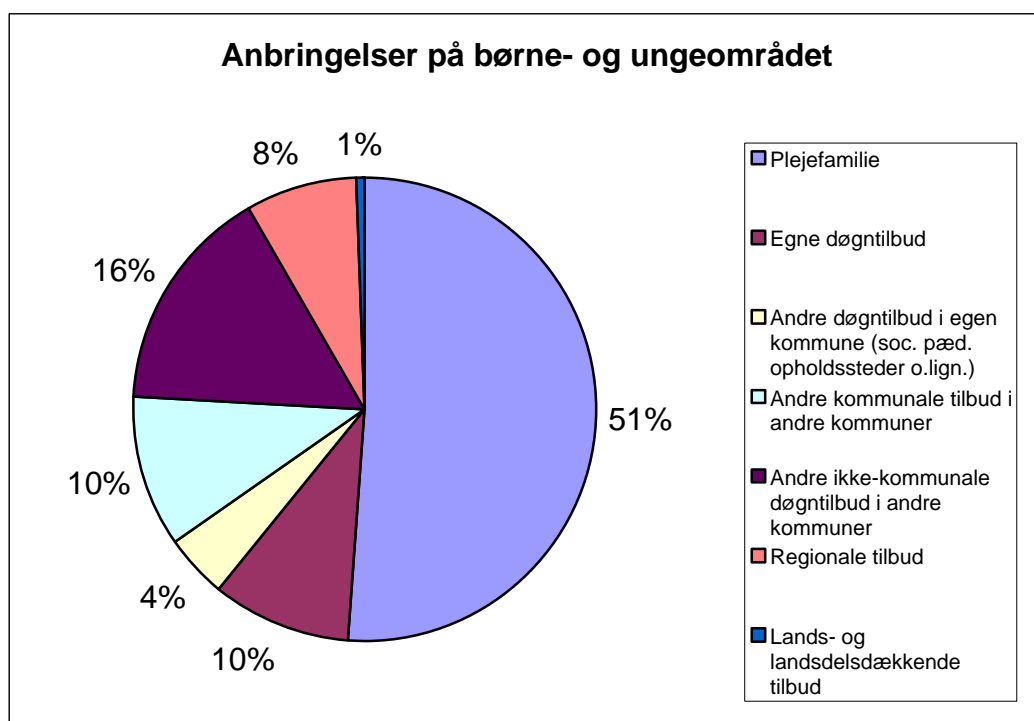
På anbringelsesområdet ses der i det følgende nærmere på døgninstitutioner til børn og unge, familiepleje og efterværnsforanstaltninger for unge.

Udviklingsrådet kan konstatere, at flere kommuner har peget på, at der er en bedre koordinering mellem de kommunale og de regionale tilbud. Region Midtjylland inviterer kommunerne til dialogmøder, hvor bl.a. nye initiativer og kommunernes forbrug af de regionale tilbud drøftes. Regionen ønsker med dialogmøderne at styrke den fælles planlægning af udviklingen på det specialiserede socialområde.

En kommune peger på, at selvom der arbejdes målrettet på at løse flest mulige forebyggende opgaver i eget regi, så anvendes der dog i lige så høj grad som tidligere tilbud købt hos private eller i andre kommuner, når det gælder anbringelse af børn.

Det kan endvidere som en gennemgående tendens konstateres, at udgifterne til anbringelser er stigende i de midtjyske kommuner. Der er dog i de kommunale redegørelse ikke beskrevet tiltag for at imødegå denne udvikling.

Anbringelserne fordeler sig ifølge kommunernes redegørelser på følgende vis:

Kommunernes bemærkninger

En kommune har i løbet af året foretaget en gennemgang af alle anbringelser. I visse tilfælde har det ført til justeringer på anbringelsestype eller varighed, men det er ikke lykkedes at nedbringe det samlede antal anbringelser i denne kommune.

Det er den gennemgående oplysning fra kommunerne, at der er en stigning i antallet af anbringelser, det varierer lidt fra kommunen til kommune hvilken foranstaltningstype, som er steget mest, men ingen peger på områder, hvor der har været tilbagegang. Fra en kommune peges der på, at en årsag til det øgede antal anbringelser kan være forårsaget af et for lille udbud af forebyggende foranstaltninger. Kommunen oplyser dog ikke, hvad man har gjort for at imødegå det manglende tilbud på området.

De fleste anbringelser foregår som i tidligere år i plejefamilier. Det fremhæves også, at det i særlig grad er antallet af meget dyre anbringelsessager som sammen med anbringelser af unge, der er steget.

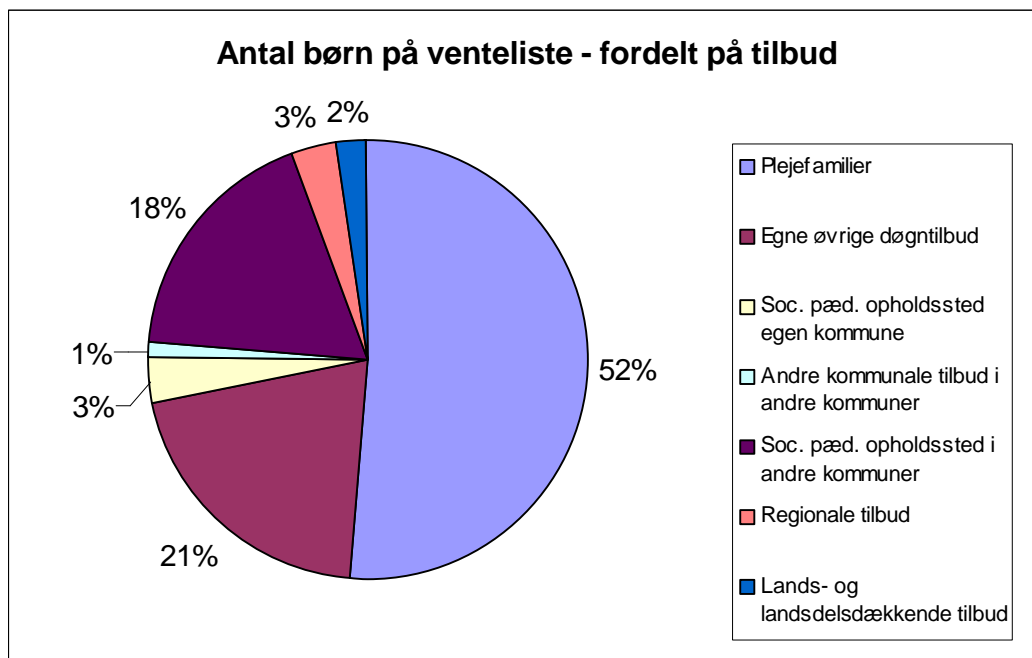
Et par kommuner peger på, at det er vigtigt at unge støttes og vejledes i nærmiljøet frem for anbringelser. Der peges også på, at der mangler viden om metoder i forhold til unge, ligesom det er nødvendigt med skærpet opmærksomhed på ungeområdet. De mange anbringelser af unge mellem 12 og 18 år er ofte dyre, og ofte har de ikke den ønskede effekt. I alt otte af de 18 kommuner peger på, at det er nødvendigt med mere fokus på anbringelser i forhold til unge, fordi effekten af tiltagene meget ofte ikke giver det forventede udbytte.

I redegørelserne for 2007 og 2008 oplyste flere kommuner, at man arbejdede med metodeudvikling i forhold til ungeområdet. Der er i årets redegørelser ikke oplyst om resultater heraf, eller om projekterne fortsat er i gang. Udviklingsrådet vil opfordre kommunerne til vidensdeling på området, og det kommende dialogforum opfordres til at følge udviklingen på dette område.

Også på anbringelsesområdet peges der på, at der har været tendens til stigende priser. Da der er stort pres på hele anbringelsesområdet, er det i øget grad blevet nødvendigt for kommunerne at have en stram økonomistyring – uden at det dog beskrives detaljeret hvilken konkret betydning dette får for indsatsen.

Ventelister

Kommunerne har samlet 92 børn og unge på venteliste til disse tilbud.⁴ Efter oplysningerne i redegørelsen fordeler de sig på tilbudene på følgende vis:

Det skal i øvrigt bemærkes, at kommunerne har oplyst at have følgende gennemsnitlige ventetider:

- Plejefamilier: 2-8 uger, 7 kommuner oplyser, at de ikke har ventetid
- Egne døgntilbud: 2 – 17 uger, 8 kommuner oplyser, at de ikke har ventetid
- Socialpædagogisk opholdssteder i egen kommune: 1 – 8 uger, 9 kommuner oplyser, at de ikke har ventetid
- Kommunale tilbud i andre kommuner: 1 – 4 uger, 8 kommuner oplyser, at de ikke har ventetid
- Socialpædagogisk opholdssteder i andre kommuner: 1 – 4 uger, 7 kommuner oplyser, at de ikke har ventetid
- Regionsdrevne tilbud: 1 - 12 uger, 8 kommuner oplyser, at de ikke har ventetid
- Lands- og landsdelsdækkende tilbud: 2 - 4 uger, 12 kommuner oplyser, at de ikke har ventetid

Kommunernes bemærkninger

De fleste kommuner oplyser i redegørelserne, at der er meget korte eller ingen ventetider på anbringelsesområdet. Generelt oplyses det, at ventetiderne skyldes at der ventes på et relevant tilbud, ligesom der fra flere kommuner anføres, at det altid er muligt at foretage akutanbringelse på området for udsatte børn og unge. Derimod har flere kommuner som oplyst i afsnit 4.2.1 ventetid på tilbud indenfor handicapområdet.

⁴ Baseret på indberetninger fra 18 kommuner.

Der gøres opmærksomt på, at der er mangel på kvalitative tilbud til de mest udadreagerende unge med misbrugsproblematikker.

Der arbejdes i kommunerne med planer om tiltag, som kan nedbringe ventetiderne og give flere muligheder for aflastningsophold i 2010. Tiltag, som Udviklingsrådet anbefaler det kommende dialogforum at følge udviklingen af.

Regionens bemærkninger

Region Midtjylland har peget på, at det er vigtigt, at rammeaftalerne sikrer muligheden for at der løbende kan ske tilpasning af kapaciteten, hvor behovene er størst, så der ikke er børn og unge, som ikke kan få det nødvendige tilbud på grund af manglende fleksibilitet i rammeaftalerne.

CIAS

Døgninstitutioner for børn og unge med sociale adfærdsproblemer

Til CIAS er der i 2009 indberettet følgende:

Skema 10

Anbringelse i døgninstitutioner for børn og unge med sociale adfærdsproblemer

	Tilgang	Anbragte børn og unge med sociale adfærdsproblemer ved kvartalets udgang
1. kvartal	72	553
2. kvartal	90	596
3. kvartal	95	579
4. kvartal	72	505

Tal vedr. de 14 af de 19 kommuner, som har indberettet alle fire kvartaler

Flere af de midtjyske kommuner har i redegørelserne oplyst, at de har en stigning i antal anbringelser. CIAS-tallene peger dog på det modsatte. Enkelte af de 14 kommuner, som har indberettet til CIAS i alle fire kvartaler, har en stigning men hovedtendensen er et fald i antallet af anbringelser. Ved udgangen af 2007 havde de samme 14 kommuner 617 børn og unge anbragt på døgninstitutioner, i 2008 var tallet faldet til 565 og – som det fremgår af ovenstående tabel - i 2009 til 505 anbringelser.

Kommunernes bemærkninger

I redegørelsen for 2008 pegede Udviklingsrådet på, at flere kommuner havde anført, at der var en stigende kompleksitet i anbringelsessagerne. Dette fremhæves også af enkelte kommuner i 2009.

Flere kommuner har også oplyst, at det især for unge kan være vanskeligt, at finde tilbud der matcher de konkrete behov. Kommunerne peger også på, at der mangler pladser, hvilket underbygges af ventelisteoplysningerne.

Regionens bemærkninger

Regionen har betonet, at det er vigtigt at der i rammeaftalerne på det sociale område er instrumenter, som sikrer mulighed for, at der løbende kan ske tilpasning af kapacitet. I 2009 har Regionens tilbud til børn og unge haft overbelægning, som har betydet, at en række døgntilbud har måtte udnytte de bygningsmæssige rammer til det yderste.

Udviklingsrådet vil opfordre kommunerne til at sikre, at der etableres det nødvendige antal pladser enten i egne tilbud eller ved gennem rammeaftalesamarbejdet at få etableret den nødvendige kapacitet.

Familiepleje

Når der ses på anbringelserne under et, er der tale om små forskydninger mellem de forskellige anbringelsesformer. Flere kommuner oplyser, at der er en tendens til i øget omfang at anvende plejefamilieanbringelser. Der ses dog ikke i CIAS tallene nogle væsentlige ændringer.

CIAS

Til CIAS er der i 2009 indberettet følgende:

Skema 11

Anbringelse i familiepleje

	Tilgang	Børn og unge anbragt i familiepleje ved kvartalets udgang
1. kvartal	51	948
2. kvartal	75	1154
3. kvartal	79	1026
4. kvartal	76	1056

Tal vedr. de 14 af de 19 kommuner, som har indberettet alle fire kvartaler

Ved udgangen af 2008 havde de samme 14 kommuner 1.100 børn og unge anbragt i familiepleje. Anvendelse af familiepleje ser således ud til at være nogenlunde konstant. På baggrund af de kommunale redegørelser kan det også konstateres at familieplejeanbringelserne udgør en lidt mindre andel af de samlede anbringelser. Noget af årsagen kan måske findes i, at der samtidig er mange der venter på et tilbud, og at kommunerne har oplyst, at det er vanskeligt, at finde familieplejere.

Kommunernes bemærkninger

Selvom det er vanskeligt at finde familieplejere har flere kommuner et stigende antal familieplejere og et øget antal netværksplejefamilier. En kommune oplyser, at der gennem hele 2009 har været arbejdet intensivt på at øge andelen af anbragte i familiepleje, bl.a. ved at muligheden for anbringelse i familiepleje altid afsøges inden, der træffes beslutning om anbringelse på døgninstitution.

Efterværn

Ifølge de kommunale redegørelser har 376 unge i alderen 18 til 23 år i døgnophold eller på anbringelsessted efter efterværnsbestemmelsen. Årsagerne til efterværnsforanstaltningerne er som anført i nedenstående tabel.

Skema 12

Unge (18-23 år) i efterværn – fordelt på årsag

	Manglende plads i voksentilbud	Behov for Kortvarig støtte	Andre forhold
Favrskov	2	16	0
Hedensted	-	4	-
Herning	0	22	-
Holstebro	2	-	-
Horsens	-	12	-
Ikast-Brande	0	11	-
Lemvig	0	7	0
Norddjurs	-	-	-

	Manglende plads i voksentilbud	Behov for Kortvarig støtte	Andre forhold
Odder	0	9	0
Randers	0	12	0
Ringkøbing-Skjern	0	0	6
Samsø	-	-	-
Silkeborg	-	-	-
Skanderborg	1	13	0
Skive	-	11	-
Struer	-	-	-
Syddjurs	0	25	0
Viborg	-	23	-
Århus	0	0	-

Kommunernes bemærkninger

To kommuner oplyser, at det ikke vides hvor mange unge, der har døgnophold efter efterværnsbestemmelsen. Hovedparten af de unge, som er i en efterværnsforanstaltning, er efter de kommunale oplysninger unge, som har været anbragt i flere år, og ikke er parate til at klare sig selv, eller socialt belastede og senmodne unge, hvor en kortvarig døgnanbringelse er hensigtsmæssig.

Sammenfattende vedrørende anbringelser af børn og unge

Som Udviklingsrådet også har peget på i tidligere redegørelser er der mange børn og unge, som må vente længe på at få et nødvendigt tilbud, der er ligeledes mangel på pladser til ophold for familier. Udviklingsrådet finder det uheldigt, at der fortsat er mange børn på venteliste. Der er dog efter oplysningerne i de kommunale redegørelser at dømme færre, som i 2009 venter på et tilbud, end der var i 2008 – 92 børn i 2009 mod 100 i 2008, hvor færre kommuner i øvrigt havde indberettet dette i forbindelse med redegørelsen til Udviklingsrådet. Udviklingsrådet håber dette er udtryk for, at kommunerne er ved at øge antallet af pladser på børneområdet.

Hvorvidt dette er tilfældet kan Udviklingsrådet ikke sige noget entydigt om. Kommunerne giver generelt udtryk for en stigning i antallet af anbringelser – og oplyser sideløbende, at også udgifterne hertil er stigende.

Der er specielt peget på, at der mangler pladser til de mest udadreagerende unge med misbrugsproblematikker. Udviklingsrådet finder, at det er vigtigt, at der tages fat om denne problematik, så der skabes holdbare løsninger til at afhjælpe de unges situation.

Det bør i denne sammenhæng dog også nævnes, at de unge, der har fået et tilbud, generelt ikke venter specielt længe (17 uger som det maksimale gennemsnit), og at op mod halvdelen af kommunerne oplyser, at man – afhængigt af tilbudstypen – slet ikke har ventetid. Ventelisteproblematikken bør naturligvis ses i lyset heraf.

Udviklingsrådet ser i øvrigt med bekymring på, at de vidensudviklingsprojekter, som enkelte kommuner tidligere har igangsat på ungeområdet generelt, tilsyneladende ikke har spredt sig til de øvrige kommuner.

Særligt når kommunerne i år gør opmærksom på, at der mangler viden om metoder på området, og omkring halvdelen af kommunerne finder, at effekten af tiltagene me-

get ofte ikke giver det forventede udbytte. Udviklingsrådet kan ikke af redegørelserne se om – og i så fald hvad – kommunerne har gjort for at imødegå denne problemstilling.

Udviklingsrådet kan heller ikke af redegørelserne se, om den stigende kompleksitet, som flere kommuner har oplyst med hensyn til anbringelser af børn og unge, har ført til etablering af flere specialiserede tilbud i kommunerne, eller om dette afspejles i overbelægninger på de regionale institutioner.

Endelig har Udviklingsrådet i året været opmærksomt på, at der kan være efterværnsforanstaltninger, der kan være medvirkende til, at tilbud sander til. Der ses ikke en øget anvendelse af efterværn, men der er stadig stor overbelægning på institutionerne. Regionen har også her peget på, at det er nødvendigt, at der sikres mulighed for løbende kapacitetsjustering, så der ikke er børn og unge, som ikke kan få et nødvendigt tilbud på grund af manglende fleksibilitet i rammeaftalesystemet.

4.2.4 Sikrede og særligt sikrede institutioner

Anbringelse i sikrede og særligt sikrede institutioner kan være begrundet i en indledende og absolut påkrævet iagttagelsesperiode, et længerevarende behandlingsforløb, at opholdet træder i stedet for varetægtsfængsling, at opholdet sker som led i afsoning, når visse betingelser er opfyldt eller, at opholdet er et led i en idømt ungdomssanktion.

Ungdomssanktion

Ungdomssanktionen er en struktureret, kontrolleret socialpædagogisk behandling af to års varighed for 15- til 17-årige. Ungdomssanktionen er en dom til socialpædagogisk behandling, hvori der indgår elementer af fastholdelse.

Sikrede og særligt sikrede institutioner

I Midtjylland er der godkendt to sikrede døgninstitutioner "Koglen" i Stakroge og "Grenen" i Grenå. Der er i 2009 på de to institutioner 23 åbne pladser, 15 sikrede pladser og 10 særligt sikrede pladser. Der er planlagt en udvidelse med 5 pladser på grenen i begyndelsen af 2010. De sikrede pladser anvendes af alle kommuner i Danmark.

CIAS

Til CIAS er der fra de Midtjyske kommuner vedrørende anbringelse i sikrede døgninstitutioner indberettet følgende tal:

Skema 13

Anbringelse i sikrede døgninstitutioner

	Tilgang	Unge som var anbragt ved kvartalets udgang
1. kvartal	2	22
2. kvartal	2	21
3. kvartal	4	15
4. kvartal	9	20

Tal vedr. de 15 af de 19 kommuner, som har indberettet alle fire kvartaler

Ved udgangen af 2008 havde de samme 15 kommuner 24 unge anbragt i sikrede døgninstitutioner.

Kommunernes bemærkninger

Kommunerne oplyser gennemgående at der er et jævnt forbrug af pladser på de sikrede døgntilbud. En enkelt kommune har oplyst, at de oplever, at de sikrede institutioner udelukkende anvendes til varetægtsfængsling, og kun i meget begrænset omfang til tilbageførsler i forbindelse med ungdomssanktionen og pædagogisk observation. Flere andre kommuner skriver modsat, at de sikrede institutioner har været anvendt til psykologisk/pædagogisk udredning og ellers i forbindelse med ungdomssanktionen.

En enkelt kommune oplyser, at det på grund af pladsmangel på sikret institution har været nødvendigt at anbringe unge på opholdssteder.

Kommunerne anvender et bredt spektrum af tilbud for at lette den unges tilbagevenden efter ophold på sikret institution. Ofte er der tale om glidende overgang mellem foranstaltningerne, med opfølgning og med støtte fra kontaktpersoner m.m.

Regionens bemærkninger

På grund af den store efterspørgsel er det i rammeaftalen for 2010 aftalt, at de 3 midlertidige pladser i rammeaftalen for 2009 gøres permanente. Regionen oplyser videre, at der på landsplan er ved at blive etableret yderligere 15 sikrede pladser i tillæg til de eksisterende 121.

Sammenfattende vedr. sikrede og særligt sikrede institutioner

Som Udviklingsrådet tidligere har peget på, er de sikrede institutioner særligt kapitel, da der i høj grad er tale om tilbud, som benyttes på tværs af regionerne. Udviklingsrådet finder det tilfredsstillende, at kapaciteten øges. Det må gennem regionernes koordinering på området sikres, at der er den nødvendige kapacitet.

4.2.5 Behandlingstilbud til unge stofmisbrugere

Udviklingsrådet behandler misbrugsområdet under et, og dette findes i voksenafsnittet 5.2.2.

Kapitel 5: Udviklingen inden for voksenområdet

På voksenområdet skal Udviklingsrådet følge en række tilbud til personer mellem 18 og 67 år, der tidligere blev varetaget af amtskommunerne.

De berørte områder er bl.a. behandlingstilbudene på misbrugsområdet og forskellige former for vedligeholdelses- og genoptræning. På dette område har Socialministeren udmeldt "specialrådgivning – specialiseret rådgivning til borgere med særlige behov" som det tema, de regionale udviklingsråd særligt skal behandle i redegørelserne for 2009.

Udviklingsrådet har derfor udsendt ministeriets brev til kommunerne og bed kommunerne skal beskrive og vurdere, i hvilket omfang der er sket ændringer i specialrådgivningstilbuddene – i organiseringen og i tilbuddenes indhold. Emnet behandles i afsnit 7.1.

Udviklingsrådet skal endvidere se på, om der som følge af kommunalreformen er sket ændringer i forhold til de bo- og dagtilbud, som personer med nedsat funktionsevne får tilbudt. En række af disse tilbud overgik ved kommunalreformen fra amtskommunerne til kommunerne, og der er efterfølgende tilbud, som er overgået fra regional drift til kommunal drift.

På hjælpemiddelområdet – herunder biler og boligindretning – skal Udviklingsrådet følge med i, om der som følge af kommunalreformen er sket ændringer, som har fået betydning for brugerne.

Udviklingsrådet skal desuden følge anvendelsen af de tilskudsordninger, som kan benyttes af personer med nedsat funktionsevne til personlig og praktisk hjælp samt de ledsageordninger og kontaktpersonordninger, som målgruppen har mulighed for at benytte.

5.1 Konklusion og rådets anbefalinger

I det følgende sammenfattes de væsentligste konklusioner på voksenområdet. Rådets konklusioner suppleres med en række anbefalinger/opfordringer i forhold til den fremadrettede indsats på de pågældende områder.

Botilbud

Et af formålene med kommunalreformen var, at kommunerne skulle blive i stand til at etablere ekspertise på specialområderne. Udviklingsrådet kan ikke af redegørelserne se, om det er sket i tilstrækkeligt omfang i forhold til overtagelse af de tidligere amtslige specialtilbud. Enkelte høringssvar giver dog udtryk for, at kommunerne ikke i tilstrækkelig omfang har været i stand til at bevare det faglige niveau i specialtilbudene.

Her ud over har Udviklingsrådet konstateret, at der fortsat er ventetider på over et år for visse botilbud. Udviklingsrådet finder det meget uheldigt, at borgere må

vente i mere end et år på et botilbud, når de er fundet at have behov herfor. Udviklingsrådet kan ikke af redegørelserne se, om der er tale om borgere, som venter på et konkret specifikt tilbud, men da der ikke er et væsentligt antal ledige pladser, er der alt andet lige tale om en mangel på tilbud. Udviklingsrådet vil opfordre de lokale handicapråd til at følge udviklingen lokalt med hensyn til ventelister og ventetider på de sociale tilbud.

Udviklingsrådet finder det vigtigt, at der laves ensartede landsdækkende retningslinier for ventelister, så borgere med funktionsnedsættelse, der ønsker at flytte til et andet sted i landet, har mulighed for at orientere sig om ventetider på botilbud.

Udviklingsrådet finder det kritisabelt, at borgere, som har et behov for et særligt botilbud er begrænset i deres mulighed for frit at bosætte sig, hvor de ønsker – ikke kun på grund af deres funktionsnedsættelse, men også på grund af manglende egnede tilbud. Udviklingsrådet har tidligere opfordret til, at der skabes et ensartet ventelistesystem, og vil opfordre Socialministeren til at tage initiativ til at få lavet et sådant ensartet landsdækkende ventelistesystem.

Udviklingsrådet finder det vigtigt, at der skabes mulighed for at indrette kapaciteten på såvel de regionale som de kommunale tilbud, så den matcher behovene. Regionen og kommunerne opfordres derfor til at arbejde på at få et bedre grundlag for tilpasning af tilbudene. Et landsdækkende ventelistesystem vil efter rådets opfattelse kunne medvirke hertil.

Enkelte høringssvar giver i øvrigt udtryk for at kommunerne har sænket serviceniveauet for de enkelte brugere via en strammere visitation samt ved, at udbygningen af botilbud ikke følger den demografiske udvikling i antallet af voksenhandicappede. Udviklingsrådet opfordrer det kommende dialogforum til at have opmærksomhed på udbygningen af botilbudene.

Misbrugsbehandling

Kommunerne har efterlyst behandlingstilbud til udadreagerende unge med misbrugsproblemer. Udviklingsrådet vil opfordre kommuner og Regionen til sammen at finde kvalitative løsninger, som kan efterkomme dette behov.

Hjælpeordninger

Udviklingsrådet har med tilfredshed set på udviklingen af hjælpeordninger. Udviklingsrådet skal dog opfordre kommunerne til at sørge for udmåling af tilstrækkelige tilskud til uddelegering af arbejdsgiveransvaret.

Hjælpeområdet:

Udviklingsrådet har været opmærksomt på, at der er peget på, at kommunerne har skærpet væsentlighedsvurderingen i forhold til ansøgere der har behov for hjælpemidler. Udviklingsrådet vil opfordre de lokale handicapråd og det kommende dialogforum i Midtjylland til nøje at følge området.

5.2 Beskrivelse og analyse af udviklingen inden for voksenområdet

Udviklingsrådet vil i det følgende se på udviklingen indenfor voksenområdet i Midtjylland. I kapitlet behandles således botilbudsområdet, behandlings- og misbrugsområdet, dagtilbud, hjælpeordninger, ledsageordninger samt hjælpemidler, biler og boligindretning.

5.2.1 Botilbud

Serviceovens kapitel 20 indeholder bestemmelser om botilbud til personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller til personer med særlige sociale problemer. Serviceovens regler om botilbud omfatter alene forsyningsansvaret vedrørende boligdelen. Den hjælp og støtte, der i øvrigt er brug for, dækkes gennem serviceovens bestemmelser om personlig pleje, socialpædagogisk bistand, ledsagelse, behandling, beskyttet beskæftigelse, samværs- og aktivitetstilbud m.v. De botilbud, som er etableret efter serviceoven, er ikke omfattet af lejeloven.

Socialpædagogisk bistand.

Der ydes støtte indenfor et bredt spektrum af socialpædagogiske og andre støtteforanstaltninger som f.eks. vejledning, rådgivning og hjælp til selvhjælp. Hjælpen ydes ofte som en integreret del af et botilbud. For en række modtagere er der ud over egentlig optræning og behandling tale om oplæring og genoplæring i daglige færdigheder, omsorg og støtte til udvikling af egne ressourcer.

CIAS

På området for socialpædagogisk bistand har der ifølge indberetningerne til CIAS været en ujævn udvikling med hensyn til bevilling af nye ydelser (tilgang) i løbet af 2009. Antallet af personer, som modtog socialpædagogisk bistand, er dog steget jævnt fra 5.386 ved udgangen af 2008 til 6.373 ved udgangen af 2009.

Skema 14

Socialpædagogisk bistand

	Tilgang	Personer der modtager socialpædagogisk bistand ved kvartalets udgang
1. kvartal	832	5.949
2. kvartal	366	6.010
3. kvartal	292	6.173
4. kvartal	483	6.373

17 af de 19 kommuner har indberettet tilgang for 4. kvartal.

Kommunernes bemærkninger

Kommunerne har gennemgående oplyst, at de i stigende grad bygger bofællesskaber efter almenboligloven frem for botilbud efter serviceoven, men der nedlægges kun få botilbud. Dermed er der også en jævn stigning i antal personer, som modtager støtte af socialpædagogisk karakter. Flere kommuner oplyser dog, at der i højere grad ydes hjælp fra støttecentre frem for individuelle tilbud.

Ud over det stigende behov for støtte af socialpædagogisk karakter, peges der også på, at især det socialpsykiatriske område, unge med ADHD og ældre udviklingshæmmede har et øget behov for støtte.

Det er da også indenfor grupperne: unge med ADHD og autisme, senhjerneskadede, personer med dobbeltdiagnoser og tidlig demens, kommunerne mener, der er behov for ekstra fokus i forhold til socialpædagogisk støtte og behandling.

En kommune fremhæver, at der bør ses på området socialpædagogisk bostøtte for at sikre, at tilbudet er af behandlingsmæssig karakter og ikke fastholdelse i systemet. Flere kommuner har opmærksomhed på, at der kan være risiko for, at den socialpædagogiske støtte får permanent karakter og dermed i mindre grad medvirker til udvikling af færdigheder.

Udviklingsrådet vil pege på, at støtte af socialpædagogisk karakter udmærket kan være en livsvarig foranstaltning, og der således ikke nødvendigvis er en modsætning i at den har permanent karakter.

Midlertidige botilbud.

Midlertidige botilbud dækker over en meget varieret gruppe af tilbud såsom krisecentre for kvinder, forsorgshjem, aflastningstilbud og kollegielignende tilbud.

Kommunernes forventninger med hensyn til behovet for midlertidige botilbud varierer meget, enkelte kommuner forventer et mindre fald, mens andre forventer et stigende behov. I redegørelserne viser de oplyste tal om anvendelse af midlertidige tilbud, at der anvendes tilbud i såvel egen kommune som i andre kommuner. Der er ikke noget der tyder på, at der er sket ændringer som følge af kommunalreformen.

Skema 15

Antal personer i midlertidige botilbud servicelovens § 107

	Botilbud drevet af kommunen	Andre botilbud i kommunen	Botilbud beliggende i anden kommune
Favrskov	0	0	25
Hedensted	15	3	22
Herning	68	7	45
Holstebro	12	6	30
Horsens	5	29	34
Ikast-Brande	3	2	59
Lemvig	0	0	15
Norddjurs	11	6	8
Odder	15	3	22
Randers	112	-	-
Ringkøbing-Skjern	12	10	56
Samsø	0	0	0
Silkeborg	86	119	-
Skanderborg	3	11	32
Skive	58	9	18
Struer	4	0	17
Syddjurs	1	9	12
Viborg	-	-	-
Århus	65	40	18
I alt	470	254	413

Kommunernes bemærkninger

Antallet af personer, som har et midlertidigt botilbud ved udgangen af 2009, er på niveau med antallet i midlertidige botilbud i 2008.

Flere kommuner peger dog på, at der generelt er et stigende udgiftspres. En enkelt kommune oplyser, at der med baggrund i det stigende udgiftspres har været øget fokus på oprettelse af egne tilbud. Der peges også fra flere sider på, at der forsøges med etablering af støtte af socialpædagogisk karakter, da det ofte anses for mindre indgribende end et midlertidigt botilbud.

Flere kommuner har peget på, at der i stor udstrækning anvendes midlertidige boliger i forbindelse med ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov. Det er i øvrigt generelt i gruppen af unge, kommunerne oplever en stigning i behovet for midlertidige botilbud. Der er dog store variationer fra kommune til kommune. Flere kommuner har oplyst, at der er planer eller overvejelser om etablering af midlertidige boliger i 2010 og 2011.

Kvindekrisecentre

Der er efter det, kommunerne oplyser i redegørelserne, en vis stigning i brugen af kvindekrisecentrene. De indberettede tal til CIAS viser, at der er en noget svingende tilgang på mellem 56 og 100 personer i kvartalet. Opholdene har for de fleste kortere varighed.

LOKK's statistik over kvinder på krisecentre for 2008 oplyser, at de syv krisecentrene i Midtjylland i 2007 havde 2.880 henvendelser.⁵ Af disse henvendelser vedrørte 1.495 ophold og 1.159 henvendelser vedrørte rådgivning og samtaler. De sidste henvendelser vedrørte ambulante støtte og efterværnssamtaler. De syv krisecentre i Midtjylland havde i 2007 samlet 27.605 overnatningsdøgn heraf 13.993 kvinder og 13.612 børn.

Forsorgshjem

Forsorgshjemmene og de øvrige boformer efter § 110 er landsdækkende. Optagelse kan ske ved direkte personlig henvendelse – det såkaldte selvmøderprincip - eller ved henvisning fra offentlige myndigheder eller forvaltningsgrene, herunder også andre tilsvarende boformer, selvom de ligger uden for kommunens eller regionens geografiske område.

Ankestyrelsen udgiver en årsstatistik vedrørende brugere af tilbud efter § 110, som indeholder oplysninger om antallet af pladser, statsborgerskab, forsørgelsesgrundlag, køns- og aldersfordeling.⁶ I 2008 var de godt 2000 pladser på forsorgshjem og herberger i Danmark optaget. Ifølge årsstatistikken for 2008 var der på de 14 forsorgshjem og herberger i Midtjylland 384 døgnpladser. Det fremgår videre af årsstatistikken, at den gennemsnitlige opholdstid på et forsorgshjem eller herberg er 104 døgn om året, varigheden af det enkelte ophold er i gennemsnit 44 overnatninger. Mændene tegner sig for 83% af opholdene og kvinderne for 17% i 2008.

Ordningen med "skæve boliger" blev etableret i 1999 som led i ønsket om at styrke boligindsatsen over for de svageste i samfundet. Der er stadig behov for flere boliger

---

⁵ LOOK voksenstatistik 2008 "Kvinder på krisecenter".

⁶ Ankestyrelsens statistik "Brugere af botilbud efter servicelovens § 110, Årsstatistik 2008".

til personer, der er hjemløse eller ikke trives i traditionelle boliger. Udviklingsrådet vil anbefale kommunerne at have opmærksomhed på dette behov.

Længerevarende botilbud.

Der er gennem de senere år sket en udligning, så der ikke er nogen forskel i den hjælp, der kan ydes i de botilbud, som er etableret efter serviceloven og i botilbud etableret efter almenboligloven (bofællesskaber og egen bolig). Hjælp, støtte og vejledning ydes uafhængigt af boformen og er nærmere beskrevet tidligere i dette afsnit om socialpædagogisk bistand.

Såvel Regionen som kommuner etablerer enkeltmandsprojekter. Som regel er formålet med disse projekter, at give tilbud til personer med meget specielle behov. Behov, som ikke kan løses indenfor rammerne af de tilbud, der i øvrigt gives. Enkeltmandsprojekterne må ikke forveksles med overbelægning eller særlige løsninger, som etableres for at imødekomme et akut behov.

Udviklingsrådet finder det positivt, at der etableres projekter for at løse de meget specielle behov, det er dog stadig nødvendigt at sikre en tilstrækkelig kapacitet indenfor for de tilbud der aftales i rammeaftalen til at dække behovene.

Samlet set er der i redegørelserne oplyst at være et stigende behov for botilbud egnet til længerevarende ophold. Enkelte kommuner peger på, at der fortsat er et behov for boformer etableret efter servicelovens regler, men at hovedparten af botilbudene fremover forventes etableret efter almenboligloven.

Skema 16

Antal personer i botilbud egnet til længerevarende ophold servicelovens § 108

	Botilbud drevet af kommunen	Andre botilbud i egen kommune	Botilbud beliggende i anden kommune
Favrskov	6	0	42
Hedensted	0	10	89
Herning	1	7	68
Holstebro	24	7	83
Horsens	0	54	114
Ikast-Brande	10	0	38
Lemvig	4	0	21
Norddjurs	40	4	37
Odder	3	-	27
Randers	130	-	-
Ringkøbing-Skjern	1	0	56
Samsø	0	9	0
Silkeborg	53	28	-
Skanderborg	146	0	40
Skive	78	-	65
Struer	4	3	36
Syddjurs	10	0	60
Viborg	-	-	-
Århus	166	3	149
I alt	767	125	925

Kommunerne oplyser gennemgående, at de i stigende grad etablerer boliger efter almenboligloven, og at flere af de botilbud, som er etableret efter serviceloven ombygges til almene boliger.

Flere kommuner har ikke oversigt over de formelle regler vedrørende kommunens botilbud. En kommune oplyser således, at mange botilbud efter servicelovens § 108 ændres til § 85 tilbud. Samtidig med, at kommuner oplyser, at de i øget grad etablerer botilbud som boliger efter almenboligloven, oplyses, at der ikke laves egentlig venteliste.

Udviklingsrådet finder det bekymrende i forhold til borgernes retssikkerhed, at kommunerne ikke har styr på, hvornår en bolig er en almen bolig og dermed omfattes af lejelovgivningen og bl.a. skal have venteliste.

Kommunernes bemærkninger

Flere kommuner oplyser, at forbruget af botilbud efter henholdsvis serviceloven og almenboligloven er forholdsvis stabilt. Der er en tendens til stigende efterspørgsel på botilbud egnet til ophold af længere varighed på psykiatriområdet.

Høringssvar

Det fremgår af høringssvar, at kommuner har sænket serviceniveauet for de enkelte brugere via en strammere visitation. Det anføres at være en følge af, at de kommunale budgettet på området ikke er prisreguleret i tilstrækkeligt omfang.

Der peges i høringssvar også på, at udbygningen af botilbud ikke følger den demografiske udvikling i antal voksne handicappede, men at der derimod planlægges med en mindre vækst i antal botilbud. Der peges på, at dette vil føre til yderligere voksende ventelister i de kommende år.

Udviklingsrådet finder det foruroligende, hvis kommunernes planlægning ikke tager udgangspunkt i de reelle behov, da det vil kunne føre til yderligere ventetider. Udviklingsrådet opfordrer det kommende dialogforum til at have opmærksomhed på udbygningen af botilbudene.

Ventelister

Udviklingsrådet kunne i redegørelsen for 2008 konstatere, at 305 voksne handicappede personer, som kommunerne havde vurderet til at have behov for et specielt botilbud, ventede på en egnet bolig.

I kommunernes redegørelser for 2008 var der peget på, at der er behov for et centralt landsdækkende ventelistesystem.

Der blev i redegørelserne for 2008 peget på, der kunne forventes iværksat registrering af ventelister i 2010. Der har imidlertid ikke kunnet opnås enighed om, hvordan registreringen skulle foregå.

Udviklingsrådet finder det yderst påkrævet, at der skabes en ensartet registrering af ventelister, og vil opfordre til, at indenrigs- og socialministeriet sikrer, at der på landsplan skabes et ensartet system. Viden om ventelister er en væsentlig forudsætning for vurdering af kapaciteten på området. Når Udviklingsrådet peger på et ensartet ventelistesystem på landsplan, har det bl.a. sammenhæng med, at borgerne har ret til at bevæge sig på tværs af kommuner og regioner, når de søger botilbud. Tilbudsportalen

viser noget om, hvilke botilbud, som findes hvor, men for at få oplysning om pladsledighed og forventede ventetider, må det enkelte tilbud kontaktes, og det er ikke altid muligt at få oplyst aktuelle ventetider. Oprindeligt var det tanken, at tilbudsdatabase også skulle indeholde oplysninger om ventetider/ventelister.

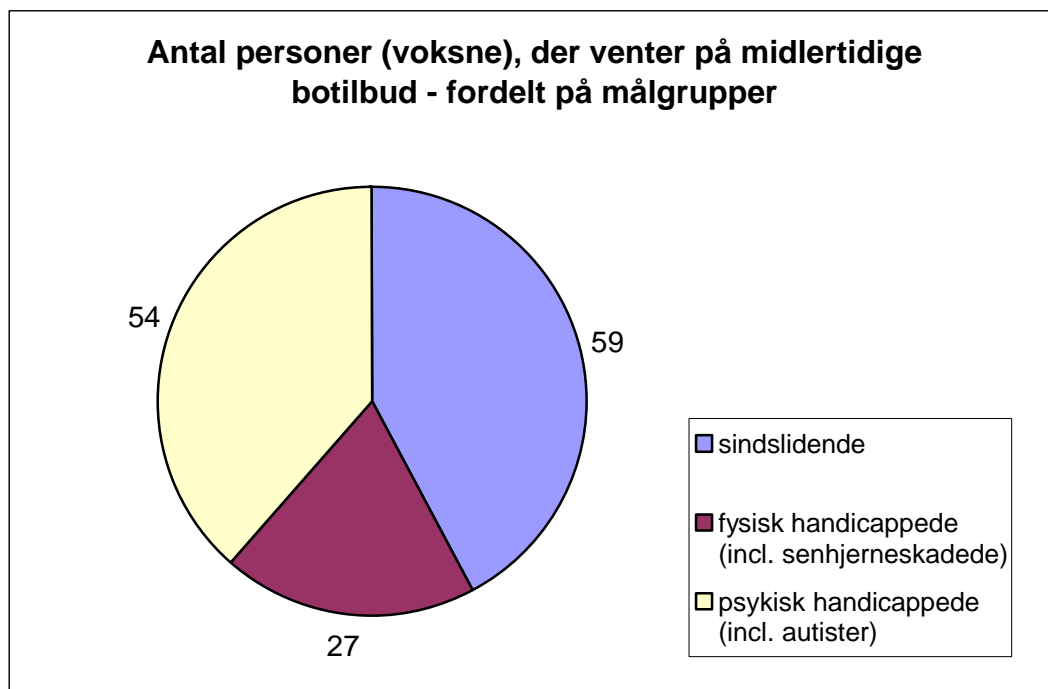
Botilbud oprettet efter almenboligloven skal have en venteliste, hvor alle, som hører til målgruppen, kan blive skrevet på venteliste. Som det i øvrigt er i alle andre almene boliger. Udviklingsrådet vil opfordre alle handicapråd til at tjekke, at kommunerne fører disse ventelister.

Venteliste til midlertidige botilbud

Ved udgangen af 2009 var der i den midtjyske region:

- 81 personer over 18 år, som venter de på et midlertidigt botilbud.
- 51 personer over 18 år, som havde et midlertidigt botilbud men ønskede at flytte til et andet.⁷
- 5 personer under 18 år, som havde ønsket at få et midlertidigt botilbud, når de bliver 18 år.

Der er også spurgt, hvordan de i alt 137 personer over 18 år fordeler sig på persongrupper.⁸ I besvarelsen heraf er der oplyst at være i alt 140 personer over 18 år. Fordelingen på persongrupper er ifølge de kommunale redegørelser:

Svar fra alle 19 kommuner.

⁷ Det skal bemærkes, at der i de 51 personer over 18 år, som har et midlertidigt tilbud, men ønsker at flytte til et andet indgår unge, som bor i kollegielignende tilbud i forbindelse med uddannelser og andre ungdomstilbud. Tidspunktet for, hvornår disse søger et andet botilbud kan ligge tidlig i forløbet og er derfor ikke nødvendigvis udtryk for, at pågældende venter på en bolig, det samme gør sig gældende for personerne under 18 år.

⁸ I kommunernes svar på spørgsmålet om ventetider er der ikke overensstemmelse mellem det antal, der er oplyst i spørgsmålet vedrørende aldersfordeling og vedrørende målgruppefordeling.

Selvom det er positivt, at antallet af personer, som venter på et midlertidigt botilbud er nedadgående, finder Udviklingsrådet det uheldigt, at der fortsat er mange, som må vente på et midlertidige botilbud. Der kan i mange tilfælde være tale om behov for aflastning for familien, så de kan fortsætte med at have slægtingen boende.

Udviklingsrådet vil opfordre kommunerne til at finde løsninger på venteliste-problemet.

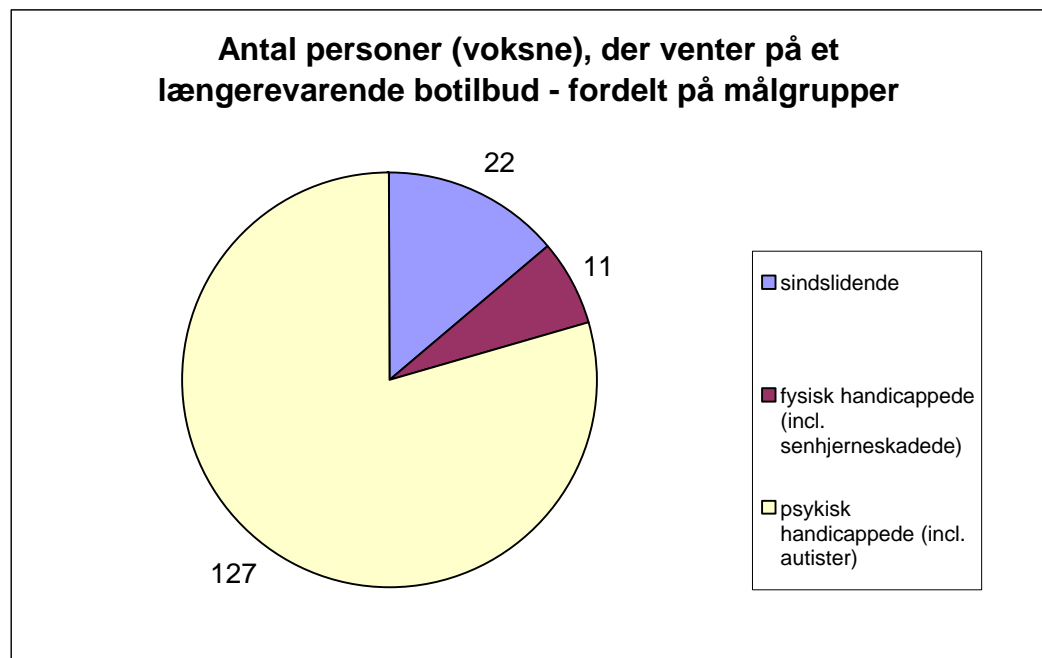
Venteliste til længerevarende botilbud

Ved årets udgang var der ifølge de kommunale redegørelser i den midtjyske region:

- 88 personer over 18 år, som venter på et længerevarende botilbud.
- 65 personer over 18 år, som har et længerevarende botilbud men ønsker at flytte til et andet.
- 12 personer under 18 år, som har ønsket at få et længerevarende botilbud, når de bliver 18 år.

Der er også spurgt, hvordan de i alt 165 personer over 18 år fordeler sig på person-grupper.⁹ I besvarelsen heraf er der oplyst at være i alt 160 personer over 18 år.

Fordelingen på persongrupper er ifølge de kommunale redegørelser som følger:

Svar fra alle 19 kommuner.

Udviklingsrådet finder det ikke tilfredsstillende, at der stadig er mange som må vente på at få et botilbud. Kommunerne opfordres til at øge indsatsen for at få etableret et tilstrækkeligt antal boliger egnet til længerevarende ophold.

Ventetider

De gennemsnitlige ventetider i 2009 var:

⁹ I kommunernes svar på spørgsmålet om ventetider er der ikke overensstemmelse med det antal der er oplyst i spørgsmålet vedrørende aldersfordeling og vedrørende målgruppefordeling.

- For personer over 18 år som ikke har et botilbud i forvejen, er der oplyst at være en gennemsnitlig ventetid på 0 til 247 døgn til midlertidige botilbud og på 0 til 365 døgn til botilbud beregnet til længerevarende ophold. Ni kommuner har oplyst, at der ikke er ventetid til midlertidige botilbud, syv kommuner har oplyst, at der ikke er ventetid til længerevarende botilbud.
- For personer over 18 år, som har et botilbud, men ønsker at flytte til et andet, er der oplyst at være en ventetid på 0 til 365 døgn til botilbud beregnet til længerevarende ophold. Syv kommuner har oplyst, at der ikke er ventetid.
- For personer under 18 år, som har ønsket at få et botilbud, når de bliver 18 år, er den gennemsnitlige ventetid oplyst at være på 0 til 90 døgn for midlertidige og 0 til 150 døgn for længerevarende botilbud. Ti kommuner har oplyst, at der ikke er ventetid på midlertidig botilbud, og ni kommuner har oplyst, at der ikke er ventetid på længerevarende botilbud.

Ventetiden fordelt på persongrupper:

- For voksne sindslidende er der oplyst at være gennemsnitlige ventetider på 0 til 217 døgn til midlertidige botilbud og på 0 til 153 til botilbud beregnet til længerevarende ophold. Otte kommuner har oplyst, at der ikke er ventetider til midlertidige botilbud, og otte kommuner har ligeledes oplyst, at der ikke er ventetid til længerevarende botilbud (4 kommuner har ikke svaret).
- For voksne fysisk handicappede (inkl. senhjerneskedede) er der oplyst at være gennemsnitlige ventetider på 0 til 112 døgn til midlertidige botilbud og på 0 til 316 døgn til botilbud beregnet til længerevarende ophold. Otte kommuner har oplyst, at der ikke er ventetid til midlertidige botilbud, og otte kommuner har oplyst, at der ikke er ventetid til længerevarende botilbud (5 kommuner har ikke svaret).
- For voksne psykisk handicappede (inkl. autister) er der oplyst at være gennemsnitlige ventetid på 0 til 90 døgn til midlertidige botilbud og på 0 til 317 døgn til botilbud beregnet til længerevarende ophold. Otte kommuner har oplyst, at der ikke er ventetid til midlertidige botilbud og seks kommuner har oplyst, at der ikke er ventetid til længerevarende botilbud (5 kommuner har ikke svaret).

Selvom der er færre på venteliste ved udgangen af 2009 end ved udgangen af 2008, er der sammenfattende tale om forholdsvis mange personer, som må vente længe på at få et egnet botilbud. Dette gælder såvel ønsket om et midlertidigt tilbud som ønsket om et længerevarende tilbud. Der er dog store forskelle i ventetiderne i de enkelte kommuner.

Kommunernes bemærkninger

Kommunernes bemærkninger varierer meget fra kommuner, som ikke mener, de kan lave den beregning Udviklingsrådet beder om, til kommuner, som mener, det ikke er muligt at sige noget præcist om ventelister, eller som ikke har problemer med ventelister. En kommune oplyser, at der sjældent er uacceptabelt lange ventetider til de almene socialpsykiatriske pladser.

Der peges i redegørelserne også på, at en hyppig årsag til ventetid er, at der efterspørges et specialiseret botilbud.

Enkelte kommuner har oplyst, at nogle af de personer, som står på venteliste har fået tilbud, men ikke har ønsket at tage imod dette tilbud og i stedet venter på et konkret

tilbud. Det er ikke muligt ud fra det oplyste, at se i hvor stort et omfang, dette gør sig gældende, ligesom der intet oplyses om årsagen til, at de pågældende tilbud ikke accepteres.

Regionens bemærkninger

Region Midtjylland har i redegørelsen peget på vigtigheden af, at der skabes bedre mulighed for at sikre det nødvendige overblik over efterspørgslen efter de specialiserede sociale tilbud. Der er på de regionsdrevne tilbud generelt overbelægning og der etableres en del dyre enkeltforanstaltninger. Regionen ser det som en vigtig opgave, at kunne matche den enkeltes behov og samtidig levere ydelserne så billigt som muligt. Der peges i den forbindelse på, at processen omkring rammeaftalen gør, at det er vanskeligt for kommunerne at levere valide oplysninger om efterspørgslen på det specialiserede område for det kommende år.

Overtagelse af tilbud

Der er ingen kommuner, som i 2009 har bedt Region Midtjylland om at overtage driften af tilbud. Flere kommuner har derimod overtaget tilbud fra Region Midtjylland. Der er opsagt aftaler om levering af ydelser og lavet nye samarbejder i regionen. I bilag 5 er der lavet en oversigt over de ændrede tilbud, som de er oplyst i regionens og kommunernes redegørelser.

Kommunernes bemærkninger

Enkelte kommuner har oplyst, at de i løbet af 2009 har hjemtaget en række ydelser vedrørende sagsbehandling, undersøgelser og hjælpemiddelområdet. Hovedformålet med disse hjemtagninger har haft til opgave at forankre ydelserne lokalt. Andre kommuner har etableret samarbejder om ydelser, bl.a. på misbrugsområdet, høreområdet og hjælpemiddelområdet. Kommunerne har ikke forventning om, at hjemtagning af ydelserne vil give besparelser, men oplyser at der ventes et uændret udgiftsniveau.

Regionens bemærkninger

Region Midtjylland har peget på, at kommunikationsområdet er præget af, at mange kommuner hjemtager ydelser. Det er Regionens opfattelse, at kommunerne ikke altid har det fulde overblik over ydelsernes kompleksitet og dermed konsekvensen af hjemtagningen for de berørte borgere.

Regionen peger også på, at det er en fortsat udfordring for Regionen at sikre langtidsplanlægning og kvalitetsudvikling, når kommunerne løbende kan overtage de regionalt drevne sociale tilbud. Med en fortsat kommunal overtagelse af de regionsdrevne tilbud kan Regionen på nogle områder ifølge Regionen få vanskeligt ved at være den specialiserede bagstopper, hvor kommunerne til enhver tid kan henvende sig og få løst de mest specialiserede opgaver.

Sammenfattende vedrørende botilbud

Kommunalreformen gav som tidligere nævnt regionerne forsyningsansvar på de specialiserede voksentilbud, og beliggenhedskommunerne kunne overtage driften af tilbudene. Kommunerne har løbende overtaget tilbud fra Regionen og der er opsagt og indgået aftaler om levering af ydelser såvel fra Regionen og andre kommuner.

Et af formålene med kommunalreformen var, at kommunerne skulle blive i stand til at etablere ekspertise på specialområderne. Dette er efter oplysningerne i de kommunale redegørelser sket til en vis grad. Udvalgsrådet kan dog ikke af redegørelserne se, om det er sket i tilstrækkeligt omfang i forhold til overtagelse af de tidligere amtslige

specialtilbud. Enkelte hørings svar giver dog udtryk for, at kommunerne ikke i tilstrækkelig omfang har været i stand til at bevare det faglige niveau i specialtilbudene.

Her ud over har Udviklingsrådet konstateret, at der fortsat er ventetider på over et år for visse botilbud. Udviklingsrådet finder det meget uheldigt, at borgere må vente i mere end et år på et botilbud, når de er fundet at have behov herfor. Udviklingsrådet kan ikke af redegørelserne se, om der er tale om borgere, som venter på et konkret specifikt tilbud, men da der ikke er et væsentligt antal ledige pladser, er der alt andet lige tale om en mangel på tilbud.

Udviklingsrådet finder det vigtigt, at der laves ensartede landsdækkende retningslinier for ventelister, så borgere med funktionsnedsættelse, der ønsker at flytte til et andet sted i landet, har mulighed for at orientere sig om ventetider på botilbud.

Der peges som tidligere nævnt også på, at processen omkring rammeaftalen gør, at det er vanskeligt for kommunerne at levere valide oplysninger om efterspørgslen på det specialiserede område for det kommende år. Udviklingsrådet finder det vigtigt, at der skabes mulighed for at indrette kapaciteten på såvel de regionale som de kommunale tilbud, så den matcher behovene. Regionen og kommunerne opfordres derfor til at arbejde på at få et bedre grundlag for tilpasning af tilbudene. Et landsdækkende ventelistesystem vil efter rådets opfattelse kunne medvirke hertil.

Udviklingsrådet vil fortsat opfordre socialministeren til at igangsætte arbejdet med landsdækkende retningslinier for ventelister til botilbud efter serviceloven. Udviklingsrådet vil samtidig opfordre de lokale handicapråd til nøje at følge udviklingen i ventetiderne til kommunernes sociale tilbud.

Ovenstående til trods er det dog værd at bemærke, at antallet af personer, der venter på et botilbud i 2009 – ifølge de kommunale redegørelser - er nedadgående. Det være sig såvel de midlertidige som de længevarende botilbud. I alt venter 169 voksne mod godt 305 voksne i 2008. Ventetiderne er overordnet set nogenlunde status quo i forhold til året før – dog med store variationer kommunerne imellem, idet flere kommuner oplyser slet ikke at have ventetid. Antallet af personer i et botilbud er ligeledes meget lig billedet i 2008.

Kommunerne melder dog også på botilbudsområdet om stigende udgiftspres. Der peges også på et øget behov for botilbud egnet til længerevarende ophold.

Afslutningsvis skal det nævnes, at kommuner – ifølge hørings svar - har sænket serviceniveauet for de enkelte brugere via en strammere visitation, samt at udbygningen af botilbud ikke følger den demografiske udvikling i antallet af voksenhandicappede. Udviklingsrådet finder det foruroligende, hvis kommunernes planlægning ikke tager udgangspunkt i de reelle behov, da det vil kunne føre til yderligere ventetider. Udviklingsrådet opfordrer det kommende dialogforum til at have opmærksomhed på udbygningen af botilbudene.

5.2.2 Behandlingstilbud og misbrugsområdet

Kommunalbestyrelserne er forpligtet til at tilbyde behandling af stofmisbrugere (servicelovens § 101).

Udgangspunktet for behandling er, at det sædvanlige behandlingssystem efter sundhedsloven skal anvendes. Efter § 85 ydes der tilbud om socialpædagogisk træning. Efter § 86 ydes tilbud om genoptræning og vedligeholdelsestræning. Muligheden for støtte til behandling efter § 102 omhandler speciel behandlingsmæssig bistand på grund af særlige behov, som kommunen ikke kan dækkes på anden vis.

Behandlingstilbud indenfor det sociale område kan inddeles i to områder. Dels stofmisbrugsområdet og dels andre tilbud af behandlingsmæssig karakter.

Genoptræning og vedligeholdelsestræning

Med kommunalreformen overtog kommunerne det primære ansvar for genoptræningsindsatsen. Generelt tyder de kommunale redegørelser på, at kommunerne har fået et større overblik over området og søger indsatsen i forhold til de kommunale behandlingstilbud koordineret. Høringssvarene nuancerer dog dette noget, idet der peges på, at der mangler den mulighed, der var tidligere for at trække på de amtslige specialkonsulenter. Det er ikke brugerorganisationernes opfattelse, at VISO anvendes i samme udstrækning.

Regionen (hospitalet) skal tilbyde en individuel genoptræningsplan til patienter, der har et lægefagligt begrundet behov for genoptræning efter udskrivning fra sygehuset.

CIAS tallene vedrørende genoptræning og vedligeholdstræning efter servicelovens § 86, stk. 1 og 2 anvendes ikke i denne redegørelse, da de er forbundet med for stor usikkerhed på grund af manglende indberetning fra flere kommuner. Det er meget uheldigt, at der ikke er valide data på dette område, da det er et område, hvor flere brugerorganisationer vurderer, at der er lange ventetider.

Udviklingsrådet har ønsket at få området særlig belyst, og behandler området særskilt i afsnit 7.3.

Misbrugsbehandling

Stofmisbrugere, der ønsker at komme i behandling, skal have hurtige og effektive tilbud. Der er frit valg mellem offentlige og godkendte privat behandlingstilbud.

CIAS

Af CIAS materialet fremgår følgende:

Skema 17

Behandlingstilbud til stofmisbrugere

	Voksne		Unge	
	Tilgang	Antal personer ved kvartalets udgang	Tilgang	Antal personer ved kvartalets udgang
1. kvartal	359	1.751	35	169
2. kvartal	385	1.864	19	165
3. kvartal	432	1.928	19	154
4. kvartal	474	1.567	26	221

16 ud af 19 kommuner har indberettet tilbud til voksne for alle fire kvartaler.

11 ud af 19 kommuner har indberettet tilbud til unge for alle fire kvartaler.

For unge under 18 år visiteret til misbrugsbehandling har kommunerne oplyst følgende:

Skema 18

Unge under 18 år visiteret til misbrugsbehandling per 31. dec. 2008

	I egne kommunale tilbud	I andre tilbud i kommunen	I tilbud i andre kommuner
Favrskov	0	0	3
Hedensted	10	0	0
Herning	47	0	0
Holstebro	12	0	0
Horsens	0	0	0
Ikast-Brandø	10	0	0
Lemvig	0	0	0
Norddjurs	5	0	2
Odder	-	5	2
Randers	29	0	0
Ringkøbing-Skjern	9	0	1
Samsø	0	0	0
Silkeborg	-	-	-
Skanderborg	7	0	0
Skive	-	-	-
Struer	-	2	-
Syddjurs	3	0	1
Viborg	0	0	0
Århus	48	0	0
I alt	180	7	9

18 af 19 kommuner har besvaret spørgsmålet.

Alle kommuner oplyser, at behandlingsgarantien overholdes. Der er en vis svingning i antallet af misbrugere, som ønsker et tilbud, men generelt opleves der et nogenlunde jævnt antal af brugere. Det skal dog bemærkes, at der er en vis uoverensstemmelse mellem de indberettede tal i CIAS systemet og i de tal kommunerne har indberettet til Udviklingsrådet.

Kommunernes bemærkninger

Mange kommuner oplyser, at de har hjemtaget behandlingen. Der er tale om ydelser, som blev leveret dels fra Regionen og dels fra andre kommuner. Der er dog stadig mange mellemkommunale samarbejder på misbrugsområdet, og enkelte kommuner som trækker på andre kommuner eller Regionen, da de ikke selv råder over den særlige ekspertise, som er nødvendig. Borgeren har dog fortsat mulighed for selv at vælge behandlingssted, når det gælder den sociale del. Der er ikke valgfrihed med hensyn til substitutionsbehandlingen.

Kommunerne har generelt oplyst, at der er fokus på børn og unge gruppen. Der etableres særlige rådgivningsgrupper, som sammen med de forebyggende tiltag, som kommunerne i øvrigt iværksætter, skal være med til at ændre de unges holdninger til misbrug og skabe dialog med de unge og deres pårørende.

Sammenfattende vedrørende behandlingstilbud og misbrugsområdet

Der er fra flere kommuner efterlyst kvalificerede tilbud til udadreagerende unge med misbrugsproblemer. Tilbud, Udviklingsrådet opfordrer kommunerne og Regionen til sammen at finde løsninger på etableringen af. Det er på baggrund af de kommunale redegørelser ikke muligt at sige om der i øvrigt mangler tilbud på området. Generelt er antallet af misbrugere visiteret til behandling dog i store træk på niveau med 2008. Mange kommuner oplyser i øvrigt at have hjemtaget misbrugsbehandlingen.

Der har i løbet af året i Udviklingsrådet været stor fokus på området for behandlings- og træningstilbud. Dette område behandles derfor særskilt i afsnit 7.3.

5.2.3 Borgerstyret personlig assistance

Borgerstyret personlig assistance kan ydes efter servicelovens §§ 95 og 96 og afløste 1. januar 2009 de tidligere hjælpeordninger. Ordningen er særlig rettet mod borgere med omfattende hjælpebehov som følge af funktionsnedsættelse. Persongruppen er udvidet, så også borgere, der ikke opfylder aktivitetskravet, og borgere, som ikke selv kan fungere som arbejdsgiver, kan få ordningen. Personer, som får ordningen, skal kunne fungere som arbejdsleder.

Hensigten med ændringen er at skabe en mere fleksibel ordning, hvor der er større fokus på borgerens ønsker og behov. Som udgangspunkt ydes hjælp efter § 95, når hjælpen fortrinsvis foregår i hjemmet, mens hjælpen ydes efter § 96, når hjælpen både ydes i hjemmet og udenfor hjemmet.

Personlig og praktisk hjælp

Ifølge indberetningerne til CIAS var der vedrørende personlig og praktisk hjælp i 2009:

CIAS

Skema 19

Tilskud til personlig og praktisk hjælp (§ 95)

	Tilgang	Antal personer med ordninger ved kvartalets udgang
1. kvartal	17	77
2. kvartal	3	77
3. kvartal	3	76
4. kvartal	1	71

14 ud af 19 kommuner har indberettet for alle fire kvartaler.

Ved udgangen af 2008 var der 88, som fik tilskud til hjælp, de selv ansatte. Der er således tale om en ordning, som ikke anvendes i noget større omfang. Dette skal muligvis ses i sammenhæng med muligheden for frit leverandør valg med hensyn til praktisk hjælp.

Kommunernes bemærkninger

Det fremgår af de kommunale redegørelser, at det i stor udstrækning er forældre til voksne børn, som stadig bor i forældrehjemmet, som ansættes efter § 95. Herudover anvendes paragraffen ofte ved ansættelse af ægtefælle.

Borgerstyret personlig assistance

Ifølge indberetningerne til CIAS var der vedrørende personlige hjælpeordninger i 2009:

Skema 20

Borgerstyret personlig assistance (§96)

	Tilgang	Personer med hjælpeordning ved kvartalets udgang
1. kvartal	17	353
2. kvartal	166	536
3. kvartal	24	547
4. kvartal	8	412

17 ud af 19 kommuner har indberettet tilbud til voksne for alle fire kvartaler.

De indberettede tal til CIAS viser at en enkelt kommune i 2. kvartal har en meget voldsom stigning (med 152 nye bevillinger) og i 4. kvartal har et meget voldsomt fald (med 128 som fjernes), der er som regel tale om ordninger af længere varighed. Den voldsomme udvikling er ikke forklaret i kommunens redegørelse, men må nok tilskrives en forkert indberetning i de to kvartaler. Der ses imidlertid en pæn stigning fra 1. til 4. kvartal. Der er ikke oplysninger i de kommunale redegørelser, som beskriver, at der er sket en lempelse i den kommunale praksis på området.

Kommunernes bemærkninger

Der er efter de kommunale redegørelser ikke kommet mange henvendelser vedrørende overdragelse af arbejdsgiverrollen til andre. Flere kommuner oplyser, at de først er ved at implementere den nye ordning, og det derfor først vil være i 2010 konsekvenserne af lovændringen vil være mærkbare.

Der er meget store variationer i kommunernes tilbagemelding vedrørende borgerstyret personlig assistance, mens nogle kommuner oplever en stigning oplever andre en mindre tilbagegang.

Brugerrepræsentanterne i Udviklingsrådet har givet udtryk for, at der opleves problemer i forbindelse med brugen af BPA. Der peges især på det, der opleves som, kommunernes manglende vilje til at udmåle et tilstrækkeligt tilskud til uddelegering af arbejdsgiveransvaret.

Sammenfattende vedrørende borgerstyret personlig assistance

Der er som ovenfor nævnt en vis variation i kommunernes udmelding på dette område. Anvendelsen af den borgerstyrede personlige assistance ligger dog generelt set i antal på niveau med den tidligere personlige hjælpeordning.

Udviklingsrådet har med tilfredshed set på udviklingen af hjælpeordninger. Den borgerstyrede personlige assistance giver flere handicappede borgere mulighed for at få et aktivt og indholdsrigt liv. Det er Udviklingsrådets håb, at kommunerne sammen med den enkelte borger vil udnytte de nye muligheder, der er i ordningen. Udviklingsrådet skal samtidig opfordre kommunerne til at sørge for udmåling af tilstrækkelige tilskud til uddelegering af arbejdsgiveransvaret.

5.2.4 Ledsageordning

Ledsagelse efter servicelovens § 97 kan ydes til personer mellem 18 og 67 år, som på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne ikke kan færdes på egen hånd uden for hjemmet. Personer, der opfylder betingelserne for at få ledsagelse, har ret til 15 timer pr. måned. Formålet med ledsagelse er at medvirke til normalisering og integration i samfundet og skal ses som et led i bestræbelserne på at øge handicappedes mulighed for selvstændighed, valgfrihed og ansvar for egen tilværelse.

CIAS

Der er vedrørende den individuelle ledsageordning i 2009 indberettet følgende til CIAS:

Skema 21

Ledsageordning

	Tilgang	Personer der havde ledsageordning ved kvartalets udgang
1. kvartal	92	1.323
2. kvartal	90	1.429
3. kvartal	55	1.442
4. kvartal	96	1.436

16 ud af 19 kommuner har indberettet tilbud til voksne for alle fire kvartaler.

Der ses en mindre stigning i det antal personer, som har en ledsageordning, der var i 2008 også en lille stigning. Der ser således ud til, at ledsageordningen har fundet et jævnt niveau.

12 kommuner har oplyst, at de har etableret et ledsagerkorps, men 2 kommuner yder ledsagelse fra hjemmevejledergruppen. I 15 kommuner gives borgeren mulighed for selv at finde en ledsager. Udnyttelsen af de bevilgede ledsagetimer varierer meget. En kommune oplyser, at kun 28 % af de bevilgede ledsagetimer udnyttes, mens to enkelt kommune oplyser at 99% af de bevilgede ledsagetimer udnyttes, gennemsnitlig udnyttes ca. 74 % af de bevilgede ledsagetimer.

Kommunernes bemærkninger

Af kommunernes redegørelser fremgår, at der er mange årsager til, at bevillingerne ikke bruges fuldt ud. Nogle af de oplyste årsager er, at det er svært at skaffe ledsagere, da aflønningen er lav, nogle får i perioder hjælp af familie, og nogle har i perioder et lavere aktivitetsniveau.

Det er fra en kommune oplyst, at det kan være svært at håndtere ansøgninger om individuel ledsagelse fra nye målgrupper f.eks. demente. En kommune har oplyst, at selvom borgeren ved bevilling af ledsagelse orienteres om muligheden for at søge om dækning af udgifter til ledsagelse, er det kun få, som benytter sig heraf.

Sammenfattende vedr. ledsageordningen

Alt i alt kan det konstateres, at ledsageordningen anvendes i store træk anvendes i samme omfang som tidligere. Der er også fortsat stor forskel på i hvilket omfang brugerne gør brug af de bevilgede ledsagetimer udnyttes i de enkelte kommune. Igen i år er problemet med at skaffe ledsagere en af forklaringerne herpå.

5.2.5 Dagtilbud

Beskyttet beskæftigelse

Tilbudene indenfor den beskyttede beskæftigelse er inde i en forandringsproces, hvor der i stigende grad efterspørges tilbud, der gives i tilknytning til det almindelige arbejdsmarked.

CIAS

Af de indberettede tal til CIAS fremgår følgende:

Skema 22

Beskyttet beskæftigelse

	Tilgang	Personer i beskyttet beskæftigelse ved kvartalets udgang
1. kvartal	162	2.452
2. kvartal	101	2.607
3. kvartal	128	2.602
4. kvartal	100	2.535

17 ud af 19 kommuner har indberettet tilbud til voksne for alle fire kvartaler.

CIAS tallene viser således, at der stort set er et uændret antal af personer, som er i beskyttet beskæftigelse, dog med lidt svingning i løbet af året. Ved udgangen af 2008 var der i de samme 17 kommuner 2.575 personer i beskyttet beskæftigelse.

Aktivitetstilbud

Aktivitets- og samværstilbud efter servicelovens § 104 dækker over egentlige dagtilbud, hvor der sker en registrering og samværstilbud, væresteder o.l., hvor der ikke er en registrering. De tilbud, som er medtaget i CIAS tallene, er således kun tilbud, der har en egentlig visitering/registrering af brugerne.

CIAS

Af de indberettede tal til CIAS fremgår følgende:

Skema 23

Aktivitets- og samværstilbud

	Tilgang	Personer, som har et aktivitets-tilbud ved kvartalets udgang
1. kvartal	174	2.923
2. kvartal	212	3.176
3. kvartal	151	3.164
4. kvartal	204	3.088

17 ud af 19 kommuner har indberettet tilbud til voksne for alle fire kvartaler.

Ved udgangen af 2008 var der 3.029 personer, som havde et aktivitetstilbud. Der ses således også med hensyn til aktivitetstilbud et meget konstant antal af personer.

Dagtilbudene fordeler sig på de midtjyske kommuner på følgende vis:

	I egne kommune	I andre kommuner	I egen kommuner	I andre kommuner
	§ 103	§ 103	§ 104	§ 104
Favrskov	40	68	71	75
Hedensted	17	59	27	91
Herning	88	30	131	125
Holstebro	47	59	86	86
Horsens	170	60	187	95
Ikast-Brande	17	29	53	82
Lemvig	27	15	15	41
Norddjurs	104	29	29	38
Odder	45	18	18	28
Randers	357	0	425	0
Ringkøbing-Skjern	75	14	101	85
Samsø	12	0	12	0
Silkeborg	83	64	120	67
Skanderborg	51	74	335	64
Skive	106	8	350	85
Struer	19	12	17	31
Syddjurs	39	50	94	63
Viborg	-	-	-	-
Århus	713	167	356	162
I alt	2.010	756	2427	1.218

Dagtilbud ydes fortrinsvis i egen kommune, men der er dog fortsat mange, som har tilbud i anden kommune. For de borgere, som har et botilbud i en anden kommune vil det jo som regel være naturligt, at dagtilbudet også gives i anden kommune. Derudover kan der være tale om borgere, som bor i nærheden af en kommunegrænse, og derved har et tilbud i en nabokommune som nærmeste tilbud. Endelig er der også borgere, som får tilbud ud fra særlige behov.

Kommunernes bemærkninger

Alle de kommuner som har svaret på spørgsmål vedrørende ventetider oplyser, at der ikke opleves problemer med ventetider på dagtilbud.

De gennemsnitlige ventetider til dagtilbud er fra 0 til 60 døgn på såvel aktivitetstilbud som på beskyttet beskæftigelse. 12 kommuner oplyser dog at der ikke er ventetider. 3 kommuner har ikke svaret. Totalt er der i hele Midtjylland 24 personer, som venter på et aktivitetstilbud og 13 personer, der venter på beskyttet beskæftigelse.

Flere kommuner oplyser, at der er iværksat projekter for at ændre på strukturen med hensyn til den beskyttede beskæftigelse. Kommunerne satser i øget grad på at få etableret fleksible ordninger med beskæftigelse med støtte på det almindelige arbejdsmarked.

Samværstilbud

Kommunerne driver desuden en del væresteder for handicappede, psykiatribrugere, unge og udsatte. En lang række af disse væresteder drives i praksis af frivillige organisationer med støtte fra kommunen, ofte i kombination med rådgivningscentre. Disse

tilbud har typisk ikke visitation, men borgerne kan komme anonymt direkte fra gaden. Der har ikke vist sig ændringer på området som følge af kommunalreformen.

Høringssvar

I høringssvar påpeges det dog, at det er uheldigt, når kommuner stopper støtten til bruger eller foreningsstyrede væresteder og i stedet etablerer kommunalt drevne kontaktsteder. Der er i redegørelserne ikke oplyst om tiltag af denne art.

Udviklingsrådet finder, at den frivillige indsats og kommunernes støtte til drift af væresteder og frivillig rådgivning er vigtig. Værestederne giver mange borgere tryghed i hverdagen og et socialt netværk. Den frivillige indsats har betydet, at værestederne har kunnet indrette sig meget fleksibelt i forhold til de aktuelle brugere.

Sammenfattende vedrørende dagtilbudsområdet

Gennemgående er der ikke de store ændringer på dagtilbudsområdet. Der er generelt tale om et område, hvor meget få personer venter på et tilbud. Ca. 6.400 personer var pr. 31. december 2009 i et dagtilbud i Midtjylland.

Udviklingsrådet finder i øvrigt udviklingen af projekter, hvor der skabes en større sammenhæng mellem den beskyttede beskæftigelse og arbejdsmarkedet, spændende og prisværdig. Det har i mange år været brugerorganisationernes ønske, at personer med nedsat funktionsevne i højere grad integreres på det almindelige arbejdsmarked.

5.2.6 Hjælpemidler, boligindretning og biler

Støtte til hjælpemidler, boligindretning og biler omfatter såvel børn som voksne. Et hjælpemiddel bevilges, når det kan medvirke til at give en så normal og selvstændig tilværelse som muligt.

Hjælpemidler.

Hjælpemiddelområdet indgår ikke i CIAS opgørelserne. Af de kommunale redegørelser fremgår det imidlertid, at flere kommuner finder, at der er stigende udgifter til hjælpemidler.

Der mange kommuner som har oplyst, at især udgifter til høreapparater og IT-udstyr er stærkt stigende.

Kommunernes bemærkninger

Flere kommuner har peget på, at der er en øgning i mængden af ansøgninger om og bevillinger af hjælpemidler, som skal forbedre pleje- og omsorgspersonalets arbejdsmiljø. Kommunerne oplyser dog ikke noget om udviklingen i antal afslag på området. Stigningen i ansøgninger skyldes ifølge kommunerne bl.a. udviklingen af nye teknologier på hjælpemiddelområdet. Også ansøgningsmængden vedrørende det, kommunerne betegner som "velfærdshjælpemidler", ses at være stigende, bl.a. GPS til borgere med demens og høreapparater, ligesom der ses flere ansøgninger om tekniske forbedringer på allerede bevilgede hjælpemidler. En enkelt kommune kalder stigningen i bevillingen af høreapparater i 2009 for eksplosiv, men alle kommuner nævner de stigende udgifter til høreapparater.

Flere kommuner peger på en stigning i udgifterne på området for hjælpemidler i forbindelse med stomi og inkontinens. En kommune peger på, at der ses et øget antal ansøgninger om kugledyner til såvel somatiske som psykiatriske personer.

Flere kommuner oplyser, at de driver eget hjælpemiddeldepot, mens andre kommuner indgår i tværkommunale samarbejder. Enkelte kommuner har indgået aftaler med private selskaber om drift af hjælpemiddeldepot eller, der er indgået aftale med andre kommuner eller Regionen om ydelser på hjælpemiddelområdet.

Den teknologiske udvikling går meget stærkt, og der kommer hvert år nye tekniske hjælpemidler på markedet. Kommunerne oplever mange henvendelser fra borgere for at få de nye og mere avancerede hjælpemidler. Der er samtidig nogle kommuner, som oplever en tendens til, at der generelt søges om flere hjælpemidler. Udviklingsrådet kan ikke på baggrund af redegørelserne se om, der faktisk er en øget efterspørgsel af hjælpemidler, eller hvad der eventuelt kan være årsag til, at kommunerne oplever, at der er en sådan stigende efterspørgsel.

Regionens bemærkninger

Region Midtjylland peger på, at IKT-gruppen, som er et regionalt tilbud til børn, unge og voksne, yder rådgivning, vejledning og slag af informations- og kommunikationsteknologiske hjælpemidler. IKT-gruppen arbejder med udvikling af hjælpemidler i forhold til kommunikation, hukommelse, struktur og omverdenkontrol til voksne med diagnoser som ALS, sclerose, cerebral parese, apopleksi, ADHD, muskelsvind m.m.

Høringssvar

Høringssvar peger på, at det er en bekymrende udvikling, at el-køretøjer bevilges som forbrugsgode frem for hjælpemiddel, idet det for langt de fleste handler om at kunne deltage på lige fod med andre i det almindelige liv.

Udviklingsrådet vil understrege, at der jo stadig skal ske konkret vurdering af den enkeltes behov, og dersom el-køretøjet udelukkende fungerer som hjælpemiddel, skal det bevilges som et sådant.

Brugerrepræsentanter i Udviklingsrådet og enkelte af de høringssvar Udviklingsrådet har modtaget har peget på, at kommunerne har skærpet væsentlighedsvurderingen. Det er ikke muligt på baggrund af redegørelserne at se en sådan udvikling. Udviklingsrådet vil dog opfordre de lokale handicapråd til at have opmærksomhed på udviklingen og drøfte problematikken med kommunerne.

Udviklingsrådet har opmærksomhed på debatten om stigende udgifter på hjælpemiddelområdet og vil pege på, at et væsentligt element ifølge de kommunale redegørelser er de arbejdsmiljøbetingede hjælpemidler. Dette kan således ikke tilskrives øgede behov hos den handicappede, men må derimod tilskrives den i øvrigt positive udvikling, at samfundet har øget fokus på arbejdsmiljø for handicaphjælpere.

Afsluttende vil Udviklingsrådet opfordre det nyoprettede dialogforum i Midtjylland til at følge udviklingen på hjælpemiddelområdet nøje.

Biler

Kommunerne skal yde støtte til personer med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der i væsentlig grad forringer evnen til at færdes eller i væsentlig grad van-

skeliggør muligheden for at opnå eller fastholde et arbejde eller gennemføre en uddannelse uden brug af bil. Støtten ydes i form af rentefrit lån til køb af bil.

Det fremgår af de kommunale redegørelser, at seks kommuner oplever en stigning i antallet af ansøgning om støtte til køb og indretning af bil, fem kommuner oplyser, at de har set en nedgang mens seks kommuner oplever en uændret ansøgningsmængde. To kommuner har ikke svaret.

Kommunernes bemærkninger

Flere kommuner har peget på, at den store mængde bilsager, som blev overtaget efter kommunesammenlægningen, er ved at være afviklet, hvilket betyder at sagsbehandlingstiden er faldet drastisk. Et par kommuner peget på, at mange af de borgere, som får afslag på ansøgning om støtte til bil klager over afgørelsen, men at kommunernes afgørelser stort set ikke ændres.

Boligindretning.

Kommunen skal yde hjælp til indretning af bolig til personer med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, når indretningen er nødvendig for at gøre boligen bedre egnet som opholdssted for den pågældende.

Kommunernes bemærkninger

Kommunerne oplyser generelt, at der er et stigende antal ansøgninger om boligindretning, men området anses for vanskeligt styrbart, da enkelte sager kan være meget komplicerede og indebære store udgifter, men andre sager har et væsentligt mindre omfang.

En enkelt kommune peger på, at kravet fra borgerne med hensyn til omfang af boligændringen og det æstetiske er stigende. Også forventningen om at få de nyeste indretninger bl.a. loftlift frem for gulvlift, elektroniske døråbnere og reguleringskontroller er stigende. Der peges også på, at der er et stigende antal ansøgninger om udvidelse af badeværelser, ændringer af køkkener og adgangsforhold, fordi mange ældre ønsker at blive i eget hjem.

Sammenfattende vedrørende hjælpemidler, boligindretning og biler

Kommunerne oplyser som et gennemgående træk om stigende udgifter til hjælpemidler og boligindretning. Især udgifter til høreapparater og IT-udstyr er stærk stigende. Området er med andre ord i høj grad påvirket af den teknologiske udvikling i samfundet i al almindelighed.

Det skal endvidere bemærkes, at en del af stigningen skyldes ansøgninger om hjælpemidler, der skal forbedre pleje- og omsorgspersonalets arbejdsmiljø.

Kapitel 6: Udviklingen inden for specialundervisningsområdet

På specialundervisningsområdet følger Udviklingsrådet udviklingen i tilbud efter Folkeskoleloven, Lov om Specialundervisning og Lov om uddannelse til unge med særlige behov.

Specialundervisningsområdet består bl.a. af den almindelige specialundervisning. Dette område er der ikke fokuseret på i denne redegørelse, idet der ikke er sket ændringer i opgaven i forbindelse med kommunalreformen. Udviklingsrådet ser derimod på specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden (tidligere kaldet vidtgående specialundervisning). Her udgør støtten mere end 12 timer ugentligt. Støtten kan ske som enkeltintegrerede forløb, som undervisning i specialklasser eller på specialskoler.

Specialundervisning for voksne er tilbud, der er målrettet personer, der som følge af fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse har behov for særlig tilrettelagt undervisning og rådgivning.

Pr. 1. august 2007 fik kommunerne pligt til at tilbyde et 3-årigt uddannelsesprogram, der sammensættes individuelt, til alle unge med særlige behov. Målgruppen er udviklingshæmmede og andre unge med særlige behov, eksempelvis autister, unge med psykiske lidelser, unge med erhvervet hjerneskade og sentudviklede. Tilbudet er alene for unge, der ikke har mulighed for at gennemføre en anden ungdomsuddannelse med specialpædagogisk støtte.

Undervisningsministeren har bedt udviklingsrådene have afspecialisering eller fastholdelse og udvikling af specialviden og kompetencer som særligt tema i redegørelsen for 2009. Dette emne behandles særskilt i afsnit 7.2.

6.1 Konklusion og rådets anbefalinger

I det følgende sammenfattes de væsentligste konklusioner på specialundervisningsområdet.

Lands- og landsdelsdækkende institutioner:

Udviklingsrådet finder, at det skal sikres, at objektivt finansierede tilbud i andre regioner ikke skaber ulige konkurrenceforhold på det takstfinansierede område. Udviklingsrådet finder det uheldigt, hvis den objektive finansiering af de lands- og landsdelsdækkende er medvirkende til at begrænse kommunernes og Regionens mulighed for at etablere lokale specialtilbud og udvikle ekspertise i det midtjyske område. Udviklingsrådet vil derfor opfordre ministrene til at se på den objektive finansiering og sikre, at denne ikke virker mod hensigten.

Specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden:

Region Midtjylland oplyser at have faldende kommunal efterspørgsel efter de regionsdrevne tilbud. Udviklingsrådet finder det uheldigt, hvis en dalende efterspørgsel på disse tilbud fører til, at borgere med særlige behov og problemer ikke kan

tilbydes ekspertise inden for regionen. Udviklingsrådet vil opfordre de nyoprettede dialogfora til at følge denne udvikling nøje.

Uddannelse af unge med særlige behov:

På STU-området melder kommunerne fortsat om en stigning i såvel ansøgning som optag. Brugerorganisationerne har dog peget på, at økonomien kan føre til, at de unge og forældrenes ønsker tilsidesættes. I det omfang dette er tilfældet, finder Udviklingsrådet udviklingen uheldig.

Ud fra en lighedsbetragtning bør de unge kunne få SU. Et synspunkt, der kommer til udtryk hos både kommuner og brugerorganisationer. Udviklingsrådet finder det fortsat vigtigt, at unge på ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov lige-stilles med andre unge på dette område.

Ventetid er generelt ikke noget stort problem på ungdomsuddannelsen – om det forekommer i enkelte kommuner i Midtjylland. Udviklingsrådet finder dog grund til overfor kommunerne at påpege, at ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov er en uddannelse, hvor såvel uddannelsens forløb som indhold er individuelt tilrettelagt ud fra den enkeltes behov og ønsker. Der er således mulighed for en fleksibilitet, som ikke afhænger af holdopstart, hvorfor ventetider per definition ikke synes rimelige.

Udviklingsrådet vil afslutningsvis henlede kommunernes opmærksomhed på, at det for at sikre de unges fremtid efter uddannelsen kan være nødvendigt med en særlig indsats overfor virksomheder m.fl. for at få oprettet arbejdspladser til denne gruppe af unge.

6.2 Beskrivelser og analyse af udviklingen inden for specialundervisningsområdet

Med kommunalreformen var der et ønske om, at beslutninger om specialundervisning skulle træffes tæt på borgeren, og at sammenhængen mellem specialundervisningen og den almindelige undervisning skulle styrkes. De fleste amtslige institutioner blev overtaget af kommunerne. Nogle institutioner blev dog i stedet lands- og landsdelsdækkende. Regionsrådene overtog ansvaret for driften af disse. De lands- og landsdelsdækkende institutioner er:

- Børneklubben
- Døvblindecentret
- Fredericiaskolen
- Geelsgaardskolen
- Institut for Blinde og Svagtsynede
- Kolonien Filadelfia
- Nyborgskolen
- Refnæsskolen/Synscenter Refnæs
- Ålborgskolen
- Skolen ved Kastelsvej

Der er i Midtjylland ikke lands- og/eller landsdelsdækkende undervisningsinstitutioner, men Regionen skal indgå i koordineringen med de øvrige regioner omkring de lands- og landsdelsdækkende institutioner.

De midtjyske kommuners anvendelse af de lands- og landsdelsdækkende institutioner har ikke ændret sig væsentligt fra 2008 til 2009.

Såvel Regionen som flere kommuner peger imidlertid på, at den objektive finansiering indebærer en række ulemper. Udviklingsrådet finder det meget uheldigt, hvis objektivt finansierede tilbud i andre regioner (som oplyst af Region Midtjylland) bruger midlerne til takstfinansierede ydelser, og dermed skaber et uligt konkurrenceforhold. Det er efter Udviklingsrådets opfattelse uheldigt, hvis den objektive finansiering af de lands- og landsdelsdækkende tilbud er medvirkende til at begrænse kommunernes og Regionens mulighed for at etablere lokale specialtilbud samt fastholde og udvikle ekspertise i Midtjylland.

Udviklingsrådet er dog opmærksomt på, at den objektive finansiering af tilbud til de meget små målgrupper er vigtig især for de mindre kommuner, som ikke vil kunne opbygge ekspertise på området.

Udviklingsrådet vil også opfordre ministrene til at sikre, at der på landsplan er faglig ekspertise på de mest specialiserede områder bl.a. gennem VISO.

6.2.1 Socialpædagogisk bistand til førskolebørn

Der er i de midtjyske kommuner ikke oplyst ændringer på specialundervisningsområdet for så vidt angår den socialpædagogiske bistand til førskolebørn. Det hverken i visitationen eller i tilrettelæggelse af tilbudene ifølge de kommunale redegørelser.

Flere kommuner har dog i øget indsatsen i forhold til sårbare børn og unge ved at udbygge tilbudene i nærområderne samt sikre sammenhæng mellem det generelle og det forebyggende arbejde. Politikken i forhold til de sårbare børn og unge medtænkes i f.eks. skolepolitikken, dagtilbudspolitikken og børnekulturpolitikken.

Klagenævnets rapport

Klagenævnet for vidtgående specialundervisning har på landsplan modtaget ni sager om socialpædagogisk bistand ved et af de mere specialiserede tilbud drevet af regionerne, fem af disse sager er realitetsbehandlet, to af de ni sager blev afsluttet ved, at kommunen genoptog sagen og opnåede enighed med forældrene. Klagenævnet oprettede kommunens afgørelse i de 2 af de realitetsbehandlede sager og omgjorde afgørelserne i tre sager. De sidste to sager blev afvist. Klagenævnet påpeger, at der i småbørnssagerne gælder et skærpet krav om skriftlighed også selvom kommunen imødekommer forældrenes anmodning. Klagenævnet har ikke regionsopdelte oplysninger vedrørende småbørnsområdet.

6.2.2 Almindelig specialundervisning

Den almindelige specialundervisning foregår på de fleste folkeskoler. Ansvar for resourceforbruget i forbindelse med specialundervisningen er præget af den enkelte skoles pædagogiske grundlag med vægt på den enkelte elevs behov.

Regionens bemærkninger

Regionen har peget på, at det gennem en årrække har været en stor udfordring for kommunerne at etablere passende skoletilbud til nogle af eleverne på døgninstitutioner. I 2009 har Regionen i samarbejde med 2 institutioner og de pågældende kommuner arbejdet på at etablere interne skoler, der kan tilbyde en undervisning, som lever op til folkeskolelovens krav og samtidig tilgodeser disse elevers mere komplicerede problemstillinger.

I forbindelse med redegørelsen for 2007 og 2008 kunne Udviklingsrådet konstatere, at der ikke var ændringer i undervisningstilrettelæggelsen eller indholdet heraf, som kunne tilskrives kommunalreformen. Der er ikke i Rådets almindelige drøftelser kommet oplysninger, som tyder på at situationen var anderledes i 2009. Rådets drøftelser giver i øvrigt ikke grundlag for en nærmere vurdering af området.

6.2.3 Specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden

Visse elever har vanskeligheder, som ligger ud over de muligheder, som kan rummes inden for den almindelige specialundervisning. Det kan være elever, som har adfærdsproblematikker, psykiatriske diagnoser eller elever med udviklingsforsinkelse. Den udvidede specialundervisning til disse elever kan foregå som enkeltintegrerede forløb og som undervisning i specialklasser eller i specialsoler.

Regionens bemærkninger

I bemærkningerne på specialundervisningsområdet påpeger Regionen, at især kommunikationsområdet rummer relativt små specialer, hvor det er nødvendigt med et vist befolkningsgrundlag for at kunne oparbejde den nødvendige faglige og økonomiske bæredygtighed. Region Midtjylland konstaterer i sin redegørelse, at der er en dalende efterspørgsel på de regionalt drevne tilbud på området, hvilket på sigt kan føre til lukning af en række tilbud. Det vil betyde, at borgere med særlige behov og problemer ikke vil kunne tilbydes ekspertise udviklet i bæredygtige faglige miljøer inden for regionen.

Kommunernes bemærkninger

Her overfor peger kommunerne på at der er etableret samarbejder på tværs af kommuner. Samarbejderne vedrører såvel egentlig anvendelse af hinandens tilbud som vidensdeling og netværksdannelse for fagpersonale på området. Ved etablering af netværk mellem flere kommuner, hvor fagpersonale kan mødes, skabes der bredere faglige miljøer end den enkelte kommune har mulighed for.

Når kommunerne visiterer til tilbud om specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden, lægges der i høj grad vægt på forældrenes ønsker om til det konkrete tilbud. Det samme gør sig gældende, når et barn hjemtages fra et tilbud til et tilbud i egen kommune. Flere kommuner har indført 2 årlige optag i specialundervisningstilbud, hvilket har indflydelse på elevernes ventetid.

Klagenævnets rapport

Klagenævnet har fra de midtjyske kommuner fået 71 klager vedrørende specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden, af disse er 33 blevet realitetsbehandlet i 2009 og i 17 tilfælde har nævnet omgjort kommunens afgørelse. I Midtjylland vedrører klagerne 14 kommuner. Hovedårsagen (22% af de afsluttede sager på landsplan) til klagerne var afslag på støtte i den overvejende del af undervisningstiden. På landsplan vedrører 22 % af klagerne piger mens drenge udgør 78 %. Den hyppigst forekomne (ca. 21%) diagnose/henvisningsårsag er vanskeligheder forbundet med ADHD/ADD.

Ses der specifikt på de realitetsbehandlede sager vedrørende støtte i den overvejende del af undervisningstiden, traf klagenævnet i 2009 i ca. 36 % af sagerne afgørelsen ikke medhold, mens klagenævnet i de resterende 64% omgjorde kommunens afgørelse.

Høringssvar

Danske Handicaporganisationers afdeling i Samsø Kommune giver i sit høringssvar udtryk for bekymring over, at de tidligere så specialiserede tale/ordblindeinstitutter efterhånden lukkes ned, fordi de ikke har tilstrækkelig søgning. DH-Samsø vurderer, at lukningen ikke skyldes vigende behov – men snarere, at kommunerne ikke har råd til at købe ekspertisen til deres borgere.

Danske handicaporganisationers afdeling i Holstebro Kommune peger på, at det er vigtigt, at det altid er det rette faglige undervisningstilbud eleven får. Mange elever bor tættere på et specialtilbud i en nabokommune end i hjemkommunen, hvorfor DH-Holstebro mener der ikke altid vil være en større besparelse på transport, blot fordi et tilbud gives i egen kommune. I høringssvaret anføres, at selvom udgiften til transport kan være en udfordring, må det aldrig få den konsekvens, at elever bliver udelukket fra det rette undervisningstilbud.

Ventetider

For så vidt angår ventetider har otte af de 19 midtjyske kommuner oplyst at have ventetider på tilbud til specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden. Der er dog kun fem kommuner, der har konkretiseret den gennemsnitlige ventetid på de forskellige målgrupper på området.

For børn med generelle indlæringsvanskeligheder har 1 kommune oplyst en gennemsnitlig ventetid på 89 uger.

På undervisningstilbud til børn og unge med udviklingsforstyrrelser har:

- 1 kommune oplyst en gennemsnitlig ventetid på 36 uger,
- 1 kommune oplyst en gennemsnitlig ventetid på 26 uger,
- 1 kommune oplyst en gennemsnitlig ventetid på 24 uger.

For børn og unge med sociale og miljøbetingede vanskeligheder har:

- 1 kommune har oplyst gennemsnitlig ventetid på 26 uger,
- 1 kommune har oplyst gennemsnitlig ventetid på 12 uger,
- 2 kommuner har oplyst gennemsnitlig ventetid på 4 uger.

For børn og unge med hørevanskeligheder har:

- 1 kommune oplyst gennemsnitlig ventetid på 4 uger,
- 2 kommuner har oplyst gennemsnitlig ventetid på 0 uger.

For børn og unge med synsvanskeligheder har:

- 1 kommune oplyst gennemsnitlig ventetid på 4 uger,
- 2 kommuner har oplyst gennemsnitlig ventetid på 0 uger.

For børn og unge med bevægelses vanskeligheder har:

- 1 kommune oplyst gennemsnitlig ventetid på 4 uger,
- 2 kommuner har oplyst gennemsnitlig ventetid på 0 uger.

På undervisningstilbud til børn og unge med psykiske vanskeligheder har:

- 1 kommune har oplyst gennemsnitlig ventetid på 57 uger,
- 1 kommune har oplyst gennemsnitlig ventetid på 26 uger,
- 1 kommune har oplyst gennemsnitlig ventetid på 24 uger,
- 1 kommuner har oplyst gennemsnitlig ventetid på 0 uger.

Ud fra oplysningerne synes der generelt ikke at være problemer selvom enkelte kommuner efter Udviklingsrådets opfattelse har urimeligt lange ventetider.

I skabelonen til specialundervisningsområdet har udviklingsrådet ud over de ovenfor nævnte målgrupper også spurgt til ventetider for børn og unge med læse- og skrivvanskeligheder, høre-, syns- samt bevægelsesvanskeligheder. For denne målgruppe oplyser de fire kommuner at have en ventetid på 0 uger.

Sammenfatning vedr. specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden

På dette område melder Region Midtjylland om faldende efterspørgsel på de regionalt drevne tilbud. Udviklingsrådet finder det uheldigt, hvis en dalende efterspørgsel på de regionalt drevne tilbud fører til, at borgere med særlige behov og problemer ikke vil kunne tilbydes ekspertise inden for regionen. Udviklingsrådet kan dog ikke på baggrund af redegørelserne se, om de tilbud, kommunerne opretter i stedet for de regionale tilbud, har en tilstrækkelig faglig ekspertise. Udviklingsrådet vil opfordre de nyoprettede dialogfora til at følge denne udvikling nøje.

Et høringssvar vurderer i denne sammenhæng, at den mindre efterspørgsel efter de regionalt drevne tilbud skyldes kommunale besparelshensyn – og ikke et faldende behov hos målgruppen for disse tilbud.

Bekymringen for at højt specialiserede tilbud falder bort blev i øvrigt også beskrevet på dette område i forrige års redegørelse.

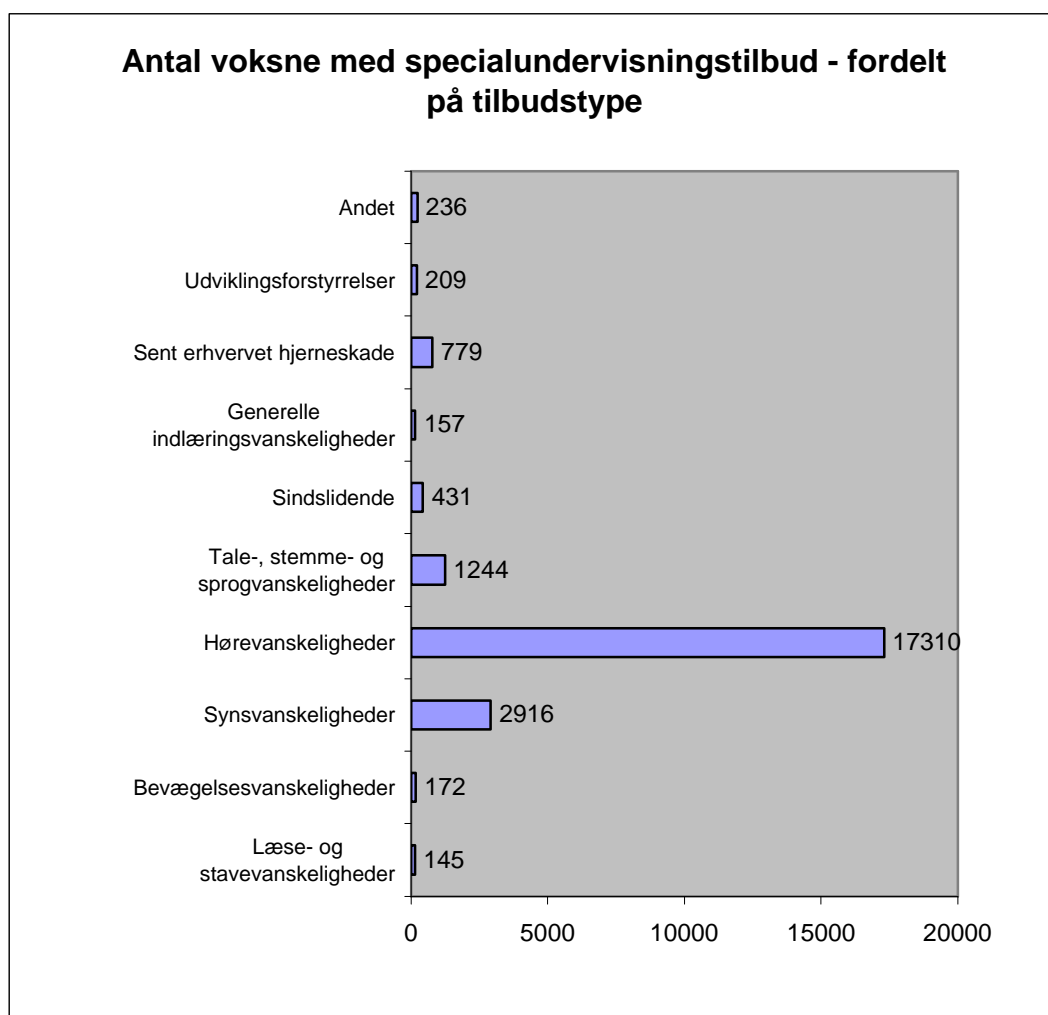
Enkelte kommuner har på området nogle (endog meget) lange ventetider – afhængigt af hvilket målgrupper fokus rettes mod. Som helhed synes en ventetidsproblematik dog ikke at være udbredt, idet forholdsvis få kommuner beretter om ventetider.

Flere kommuner har peget på, at der er lange ventetider til børnepsykiatrisk udredning. Udviklingsrådet behandler dette i afsnit 7.2.

6.2.4 Undervisning af voksne med behov for specialundervisning

Myndighedsansvaret for den kompenserende specialundervisning (efter undervisningspligtens ophør) til personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse blev med kommunalreformen placeret i kommunerne - undtagen tilbud til ordblinde, som blev placeret i VUC.

Nedenstående diagram viser fordelingen af elever i forskellige tilbudstyper for de midtjyske kommuner:

16 af 19 kommuner indgår i besvarelsen.¹⁰

Den store gruppe er personer med hørevanskeligheder, hvor der uagtet usikkerheden er en væsentlig stigning. Kommunerne har da også oplyst, at der er en meget stor stigning med hensyn til bevilling af høreapparater.

Kommunernes bemærkninger

To kommuner oplyser, at der udelukkende tilbydes specialundervisning til voksne i egen kommune, mens fire kommuner ikke har egne tilbud. 11 kommuner benyttet specialundervisningstilbud til voksne såvel i egen kommune som i andre kommuner.

Ventetider

For så vidt angår voksenspecialundervisning oplyser 12 kommuner, at man ikke har ventetid. 4 kommuner oplyser, at der er ventetid.

Kommunernes bemærkninger

En kommune oplyser, at de ikke har egentlige ventetider, men på grund af, at der ikke er kapacitet til umiddelbar undervisning til alle, kan der være kortere ventetider indenfor syn, tale og hjerneskade områderne. Fire kommuner oplyser, at der er ventetid i forbindelse med opstart af hold undervisning, ventetiden er mellem 1 og 4 uger.

¹⁰ Tallene for hørevanskeligheder er forbundet med en stor usikkerhed, idet én enkelt kommune har oplyst at have godt 6.000 personer med specialundervisning vedrørende hørevanskeligheder.

Klagenævnet kan behandle klager over retlige spørgsmål i kommunernes afgørelser om kompenserende specialundervisning for voksne. I 2009 er der kommet to klager vedrørende afgørelser i de Midtjyske kommuner, begge er realitetsbehandlede, den ene blev omgjort, det vil sige sagen blev hjemvist til kommunen til ny behandling, i den anden sag blev kommunens afgørelse opretholdt.

Sammenfattende vedrørende voksenspecialundervisning

I forbindelse med sidste års redegørelse blev der på dette området antydnet, at behovet for specialundervisning af voksne var let stigende. På trods af nogle usikkerheder omkring indberetningerne fra kommunerne, kan det her konstateres, at antallet af voksne i et specialundervisningstilbud samlet set er steget markant. Især udviklingen for målgruppen med hørevanskeligheder springer i øjnene.

Området er - ovennævnte udvikling til trods - ifølge de kommunale redegørelser ikke i særlig grad belemret med en ventetidsproblematik.

Hovedparten af kommunerne anvender tilbud i såvel egen som i andre kommuner. Udviklingsrådet har dog ikke tal for den procentuelle fordeling herfor i de enkelte kommuner. Kun to kommuner har oplyst, at man alene tilbyder specialundervisning til voksne i egen kommune.

6.2.5 Uddannelse af unge med særlige behov

Den 1. august 2007 trådte lov om ungdomsuddannelse af unge med særlige behov i kraft, jf. lbk. nr. 564 af 6. juni 2007. Ungdomsuddannelsen er for unge 16 – 25-årige, som ikke har mulighed for at gennemføre en traditionel ungdomsuddannelse med støtte.

Ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov – i Midtjylland

Ifølge de kommunale redegørelser til Udviklingsrådet var der ved indgangen til skoleåret 2009/2010 i alt godt 600 elever visiteret til ungdomsuddannelsen mod godt 300 elever året før. Fordelingen på kommuner fremgår af nedenstående tabel:

Skema 25

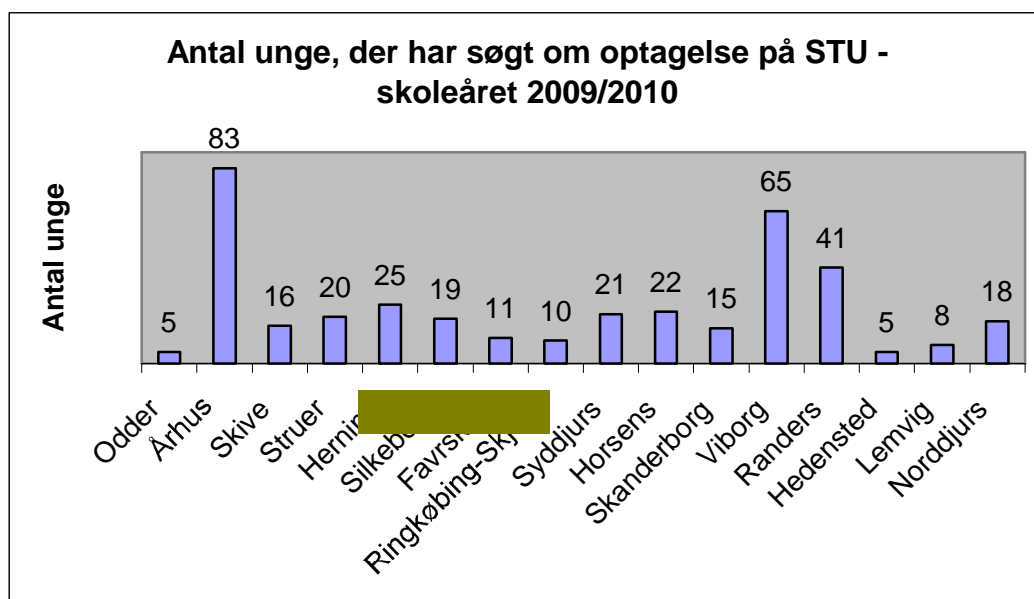
Elever i ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov

	Antal deltagere fordelt på egen og anden kommune	
	I egen kommune	I anden kommune
Favrskov	3	8
Hedensted	-	5
Herning	44	18
Holstebro	17	19
Horsens	75	10
Ikast-Brande	0	19
Lemvig	6	7
Norddjurs	22	3
Odder	1	4

Antal deltagere fordelt på egen og anden kommune

	I egen kommune	I anden kommune
Randers	41	0
Ringkøbing-Skjern	23	10
Samsø	-	-
Silkeborg	15	4
Skanderborg	0	39
Skive	36	-
Struer	13	7
Syddjurs	9	12
Viborg	21	34
Århus	76	2
I alt	402	201

Der var i Midtjylland 384 unge, som søgte om optagelse på en ungdomsuddannelse for unge med særlige behov i 2009 (mod 295 unge i 2008). De fordeler sig på kommunerne på følgende vis:

16 af 19 kommuner indgår i besvarelsen.

162 unge – godt 1/4 af alle unge, som går på ungdomsuddannelse for unge med særlige behov, er samtidig indskrevet i et døgntilbud. Dette er procentvis færre end i 2008.

Kommunernes bemærkninger

Kommunerne er stadig inde i en proces, hvor de nærmere visitationsrutiner m.m. er ved at blive tilrettelagt. Flere kommuner bemærker, at der er tale om et område, som er omkostningstungt, hvorfor kommunerne arbejder med udvikling af redskaber, som kan styrke den økonomiske styring af området. Udviklingsrådet vil opfordre kommunerne til fortsat at have fokus på de unges ønsker og behov.

En enkelt kommune har oplyst at udviklingen i 2009 er gået i retning af større differentiering i tilrettelæggelse af uddannelsesforløbene.

Hovedårsagen til at kommuner benytter uddannelses tilbud i andre kommuner er, at kommunen ikke selv har det rette tilbud, men der er også en del unge, som ønsker tilbud væk fra hjemkommunen. Fordelingen mellem unge, som tager ungdomsuddannelsen i hjemkommunen, og unge, som tager uddannelsen i en anden kommune, er som følger:

Skema 26

Elever på ungdomsuddannelser for unge med særlige behov - med samtidigt døgntilbud

Kommune	I egen kommune	I anden kommune
Favrskov	3	1
Hedensted	0	0
Herning	0	14
Holstebro	7	18
Horsens	-	10
Ikast-Brande	0	12
Lemvig	0	7
Norddjurs	0	0
Odder	0	1
Randers	11	2
Ringkøbing-Skjern	0	4
Samsø	-	-
Silkeborg	12	2
Skanderborg	-	8
Skive	15	-
Struer	10	6
Syddjurs	8	2
Viborg	-	-
Århus	9	0
I alt	75	87

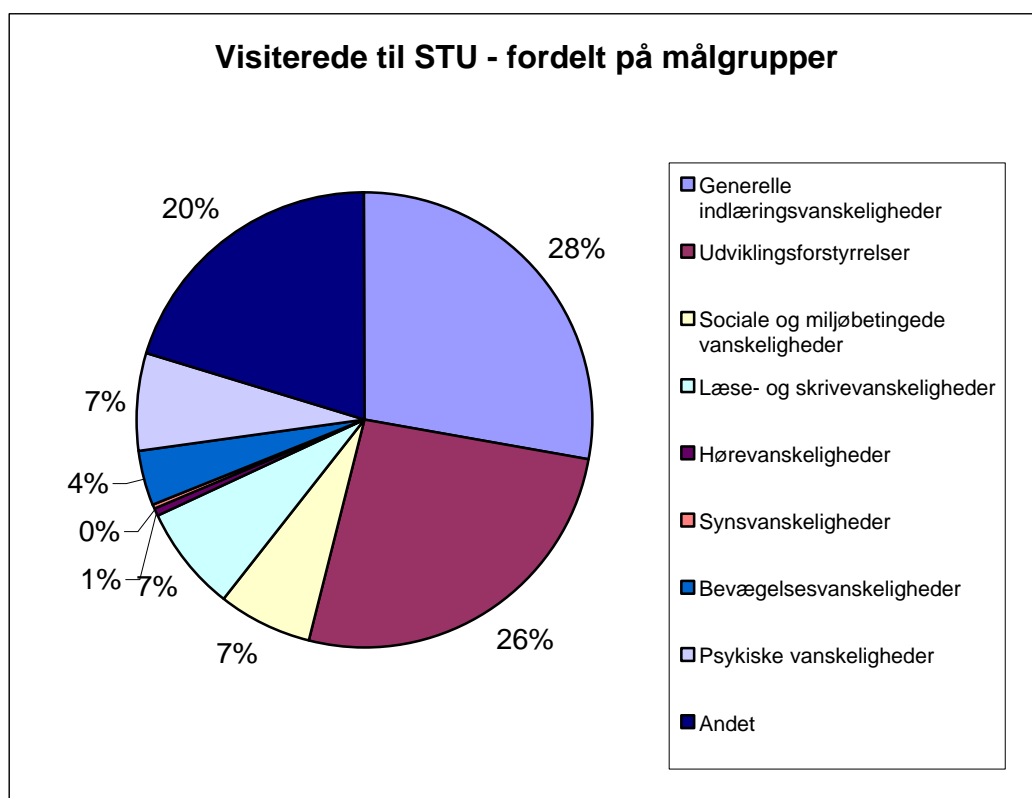
Af de 402 elever, som har tilbud i hjemkommunen har 75 samtidig et botilbud. Det er ca. 19 % af eleverne. Af de 201 elever, som har tilbud i anden kommune, har 87 samtidig et botilbud, hvilket svarer til ca. 45 %. Med andre ord et område, hvor kommunerne stadig ser ud over kommunegrænser, når der skal findes tilbud.

Høringssvar

Danske Handicaporganisationer i Holstebro er af den opfattelse, at økonomien spiller en alt afgørende rolle, og at den unge og forældrenes ønsker ofte tilsidesættes. Så når kommunen nævner de økonomiske overvejelser sidst, svarer det ikke til organisationens opfattelse.

Målgrupper

De forskellige målgrupper for den særlige ungdomsuddannelse er mange, hvilket også kan aflæses i statistikken. Ungdomsuddannelsen domineres dog fortsat af unge med generelle indlæringsvanskeligheder (137 personer) og unge med udviklingsforstyrrelser (128 personer), jf. følgende diagram:

16 af 19 kommuner indgår i besvarelsen.¹¹

Mange kommuner oplever, at der er kommet nye målgrupper som søger ungdomsuddannelse for unge med særlige behov.

Praktikophold

Kommunerne anvender et bredt spektrum af praktikker til de unge i ungdomsuddannelsen. Enkelte kommuner oplyser, at det er vanskeligt at finde egnede praktikpladser til de unge, hvorfor det kan være nødvendigt med kreativitet og ofte også med et særligt pres på de offentlige institutioner. Nogle anvender i væsentlig grad beskæftigelses- og dagtilbud for voksne.

Udviklingsrådet vil opfordre til øget opmærksomhed på, at kontakten til det almindelige arbejdsmarked er vigtig allerede i praktikperioden. En sådan kontakt kan også medvirke til at gøre det lettere at få etableret arbejdspladser til denne gruppe af unge.

Forsørgelsesgrundlag

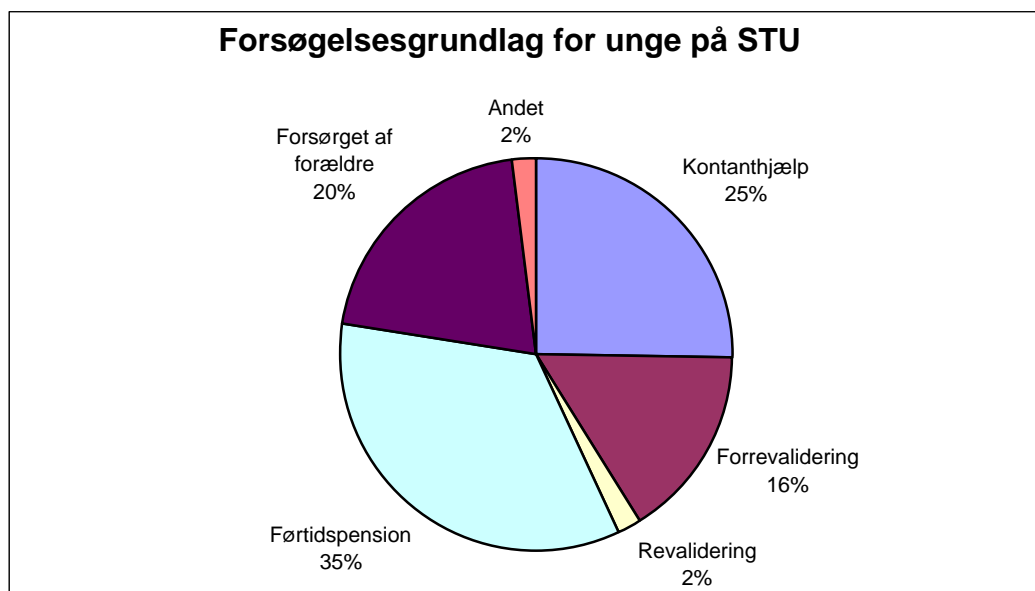
I lighed med tidligere år har flere kommuner peget på, at unge på ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov – i lighed med andre unge - bør kunne få SU. Det kan, som det er i dag, få uheldige konsekvenser for unge, hvis deres forsørgelsesgrundlag er kontakthjælp. Unge, som har en opsparing eksempelvis beregnet på etablering i egen lejlighed, risikerer at skulle bruge af denne opsparing inden, de kan få kontanthjælp.¹²

¹¹ Den forholdsvis store kategori "andet" skyldes primært, at en kommune ikke har fordelt de visiterede på den enkelte målgruppe, men placeret alle i "andet" kategorien.

¹² Kommunerne skal dog forholde sig til en evt. formue jf. aktivlovens § 14.

Udviklingsrådet finder tanken om at frigøre ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov fra det sociale system interessant. I forbindelse med tankerne om at give de unge mulighed for SU-støtte, vil Udviklingsrådet henlede opmærksomheden på, at støttebeløbene i SU for mange unge betyder, at det er nødvendigt med erhvervsarbejde ved siden af studierne. Unge som følger den særligt tilrettelagte ungdomsuddannelse vil ikke kunne klare et erhvervsarbejde ved siden af studierne. Det vil derfor være nødvendigt med en særlig ydelse til denne gruppe af unge.

De kommunale redegørelser afslører en stor variation i de unges forsørgelsesgrundlag, jf. nedenstående diagram:

12 af 19 kommuner indgår i besvarelsen.

De unges opsparing kan meget let komme i klemme, hvis forsørgelsen er overladt til forældre eller den unge er afhængig af kontakthjælp. Det oplyses, at mange har kontakthjælp i begyndelsen og i løbet af uddannelsesforløbet får førtidspension.

Afklaringsforløb

Der er store forskelle på den gennemsnitlige varighed af afklaringsforløbet til uddannelsen. Afklaringsforløbene varierer fra fire uger til 12 uger. Den gennemsnitlige varighed af afklaringsforløbet er ca. 10 uger, et lidt højere i 2007 og 2008. Dette kan skyldes at ingen af de 17 kommuner, som har svaret, har angivet 0 uger, hvilket der tidligere var flere der gjorde.

Ventetid

Flere kommuner oplyser, at ventetider skyldes, at der er elevoptagelse en gang årligt, og der kun optages nye elever, hvis der er nogen som falder fra. Et par kommuner oplyser dog, at der laves individuelt tilrettelagte forløb for at undgå ventetider. I alt oplyser fire kommuner at have ventetid på området.

Udviklingsrådet finder det er vigtigt at fastholde opmærksomheden på, at ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov er en særlig tilrettelagt uddannelse, hvor såvel

uddannelsens forløb som indhold er individuelt tilrettelagt ud fra den enkeltes behov og ønsker. Der er således mulighed for en fleksibilitet som ikke afhænger af holdopstart, hvorfor ventetider ikke synes at være rimelige.

Kommunernes bemærkninger

Det er generelt kommunernes opfattelse, at der er tale om et rigtig godt tilbud, der er dog flere der mener der bør rettes op på enkelte dele. En kommune foreslår, at loven udvides så den også omhandler en forsørgelsesydelse, der er bl.a. flere der foreslår, at der åbnes for at give de unge SU. Der er også forslag om at knytte en botilbudsdel til selve loven, så uddannelsen blev frigjort fra det sociale system og beskæftigelsessystemet.

En kommune peget på, at det er vigtigt, at ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov ikke får karakter af noget den unge skal igennem, men at det opfattes som en mulighed blandt andre, tilbudsviften til unge skal være præget af mangfoldighed.

Der peges også på, at det trykke ungdomsmiljø har stor betydning og er et væsentligt parameter i forhold til uddannelsens succes. Mødet med ligesindede unge skaber ikke kun de bedste muligheder for uddannelsen, men er også med til at give den et unge socialt netværk.

En kommune peger på, at det er nødvendigt, at der gøres en indsats for at få oprettet praktikpladser og arbejdspladser for de, der har baggrund i ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov. Der peges i den forbindelse på, at det almindelige arbejdsmarked bliver mere og mere specialiseret, og uden særlig indsats vil virksomhederne ikke kunne forventes at oprette arbejdspladser til denne gruppe af unge.

Det fremhæves fra flere, at der er tale om et nyt uddannelsesforløb, som først nu er fuldt indarbejdet, og kommunerne derfor er i en opstartsfasen. Udviklingsrådet finder det positivt at enkelte kommuner har opmærksomhed på, at der kommer unge som afslutter ungdomsuddannelsen i sommeren 2010 og derefter skal have arbejde.

Udviklingsrådet vil opfordre alle kommuner til at øge indsatsen, for at sikre de unges fremtid. Det almindelige arbejdsmarked vil næppe uden særlig indsats kunne forventes at oprette arbejdspladser til denne gruppe af unge.

Klagenævnets rapport

I 2009 afsluttede Klagenævnet 81 sager vedrørende ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov. Fra de midtjyske kommuner blev der modtaget i alt 21 sager. 18 af disse sager blev realitetsbehandlere, og 10 heraf blev omgjort. De fleste klager vedrørte afslag på ungdomsuddannelsen, en anden stor gruppe af klager vedrørte indholdet i ungdomsuddannelsen. Asperger/autismespektrum er den hyppigste henvisningsgrund i klagesagerne på ungdomsuddannelsesområdet, på landsplan 25 % af klagerne, men den næststørste gruppe var generelle indlæringsvanskeligheder med ca. 11 %.

Der henvises endvidere til afsnit 7.2, hvori der også er fremhævet forhold vedrørende ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov.

Sammenfattende vedrørende uddannelse af unge med særlige behov

Ifølge de kommunale redegørelser til Udviklingsrådet var der ved indgangen til skoleåret 2009/2010 i alt godt 600 elever visiteret til ungdomsuddannelsen mod godt 300

elever året før. En ganske pæn stigning i elevantallet, som Udviklingsrådet finder yderst positiv. Ca. 2/3 af de unge er visiteret til tilbud i egen kommune.

Ansøgertallet vidner også om en fortsat positiv udvikling på området. 384 unge søgte om optagelse i 2009 mod 295 unge i 2008.

I den forbindelse oplyser mange kommuner, at der kommet nye målgrupper, der søger uddannelsen. Det er dog fortsat unge med generelle indlæringsvanskeligheder samt unge med udviklingsforstyrrelse, der er hyppigst repræsenteret.

Også her beskrives området af kommunerne som værende omkostningstungt, og der arbejdes med den økonomiske styring af området. I et høringssvar påpeges det direkte, at økonomien spiller en altafgørende rolle, og at de unge og forældrenes ønsker ofte tilsidesættes. I det omfang dette er tilfældet, finder Udviklingsrådet udviklingen uheldig. Samtidig retter bemærkningen fokus på, at nærværende redegørelse ganske vist beskriver en positiv udvikling i antal unge på uddannelsen. Udviklingsrådet har dog ikke oplysninger om i hvilket omfang det enkelte unge menneske får det "rigtige" tilbud – men alene at vedkommende får et tilbud. Det skal hertil bemærkes, at der ifølge Klagenævnets rapport ikke indgår nævneværdig mange klager på området.

Endvidere nævnes forsørgelsesgrundlaget igen i år som et problem. Ud fra en lighedsbetragtning bør de unge kunne få SU. Et synspunkt, der kommer til udtryk hos både kommuner og brugerorganisationer. Det nævnes blandt andet, at man kan være tvunget til at bruge en eventuel opsparing, før man er berettiget til kontanthjælp. Udviklingsrådet finder det fortsat vigtigt, at unge på ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov ligestilles med andre unge på dette område. Udviklingsrådet skal dog pointere, at unge som følger ungdomsuddannelsen ikke vil kunne klare et erhvervsarbejde ved siden af studierne. Det vil derfor være nødvendigt med en særlig ydelse som supplement til SU'en til denne gruppe af unge.

Afslutningsvis skal det nævnes, at ventetid ikke er et stort problem på uddannelsen. Flere kommuner oplyser dog, at der kan være vente grundet elevoptagelse en gang årligt. Udviklingsrådet skal her påpege, at ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov er en særlig tilrettelagt uddannelse, hvor såvel uddannelsens forløb som indhold er individuelt tilrettelagt ud fra den enkeltes behov og ønsker. Der er således mulighed for en fleksibilitet, som ikke afhænger af holdopstart, hvorfor ventetider per definition ikke synes rimelige.

Kapitel 7: Særlige temaer

Indenrigs- og Socialministeriet og Undervisningsministeriet har den 15. januar 2010 i medfør af bekendtgørelse nr. 1004 af 26. oktober 2009 om udviklingsråd som led i kommunalreformen udmeldt følgende særlige temaer for udviklingsrådenes redegørelser for 2009:

- Det sociale område (Indenrigs- og Socialministeriet): Specialrådgivning – specialiseret rådgivning til borgere med særlige behov
- Specialundervisningsområdet (Undervisningsministeriet): Afspecialisering eller fastholdelse og udvikling af specialviden og kompetencer

Indenrigs- og Socialministeriets tema

Udviklingsrådet skal beskrive og vurdere, i hvilket omfang der er sket ændringer i specialrådgivningstilbuddene – i organiseringen og i tilbuddenes indhold.

Udviklingsrådene skal blandt andet fokusere på følgende:

- Om der er sket ændringer i op- eller nedadgående retning i antallet af specialrådgivningstilbud.
- Om der er planlagt nedlæggelse af eksisterende eller oprettelse af nye specialrådgivningstilbud.
- Hvilken betydning den specialrådgivning, borgere og kommuner kan modtage i regi af VISO, har haft for kommunernes egne specialrådgivningstilbud.
- I hvilket omfang kommunerne efterspørger og modtager specialrådgivning fra regionen.
- Hvordan kommunerne har organiseret sig i forhold til at kunne yde specialrådgivning, herunder om der er etableret tværfagligt kommunalt og/eller regionalt samarbejde om specialrådgivning.
- Om der er væsentlig forskel på, hvilken specialrådgivning borgerne får i de forskellige kommuner.

Undervisningsministeriets tema

Udviklingsrådene skal i behandlingen af det særlige tema på specialundervisningsområdet blandt andet fokusere på følgende:

- De regionale institutioners fremtidige rolle, herunder hvilket udviklingsperspektiv der er for de regionale institutioner i relation til udvikling af undervisningstilbuddene i kommunerne.
- Samarbejdet mellem PPR og de børnepsykiatriske afdelinger i relation til formidling af viden og koordinering af indsats og støtte.
- Erfaringer med inklusionsforsøg i kommunerne, særligt i relation til fastholdelse af specialviden og kompetencer.
- Udviklingen af specialiserede undervisningstilbud til ordblinde elever i folkeskolen, herunder oprettelse af for eksempel læseklasser, samt lærernes kompetencer og specialviden om blandt andet IT i forhold til ordblinde elever.

Indledningsvis skal Udviklingsrådet skitsere de centrale konklusioner på de udmeldte temaer.

Det sociale område:

Specialrådgivning – specialiseret rådgivning til borgere med særlige behov

Samlet set er der ikke de store ændringer i specialrådgivningstilbudene. Målt på antal er der tale om status quo. Der er heller ikke i nævneværdig grad planer om hverken nedlæggelse af eksisterende tilbud eller planer om oprettelse af nye. Samtidig synes VISO ikke at have den store betydning for specialrådgivningstilbudenes organisering og indhold.

Der kan derimod konstateres ændringer, når fokus rettes mod specialrådgivning fra regionen. Kommunerne beskriver efterspørgslen på dette område som værende meget begrænset. En beskrivelse, der bekræftes af regionen. Hjemtagelsesdiskussionen er ikke ny, men konkret har det ført til ændringer i en række tilbud – også i 2009.

Specialundervisningsområdet:

Afspecialisering eller fastholdelse og udvikling af specialviden og kompetencer

Der er fra brugerorganisationerne givet udtryk for bekymring for om ekspertise overføres til de nye tilbud, som oprettes i kommunerne, og om den videreføres i tilstrækkelig grad, når kommunerne overtager regionalt drevne tilbud. Uanset den fremtidige organisering vil Udviklingsrådet opfordre kommuner og regioner i fællesskab at se på, hvordan det sikres, at den eksisterende viden bevares. I forbindelse med indgåelse af rammeaftaler bør der være særlig opmærksomhed på bevarelse og udvikling af den faglige ekspertise på specialområderne.

Udviklingsrådet finder, at det er vigtigt at have opmærksomhed på om, de lange ventetider på de børnepsykiatriske afdelinger fører til en opgaveglidning fra børnepsykiatrien til PPR. Børn må - som følge af ventetiden i børne- og ungepsykiatrien - vente på at få et kvalificeret specialundervisningstilbud. Udviklingsrådet finder derfor, at der er nødvendigt at styrke indsatsen på det børnepsykiatriske område via en tilførsel af ressourcer samt have øget fokus på de rekrutteringsmæssige vanskeligheder, som generelt opleves i psykiatrien.

Udviklingsrådet finder det uacceptabelt med de lange ventetider i børne- og ungdomspsykiatrien. Udviklingsrådet vil opfordre Socialministeren til at have øget fokus på området herunder at ændre den nuværende behandlingsret på børne- og ungdomsområdet, så den følger behandlingsretten på det voksenpsykiatriske område.

Kommunernes arbejdet med inklusion i nærområdet vil alt andet lige føre til at færre bruger specialtilbudene. Brugerorganisationerne peger på, at der fortsat vil være behov for den specialviden og supervision, som i dag hentes i regionen. Den specialviden, som Regionerne råder over, er efter Udviklingsrådets opfattelse tæt forbundet med driften af de specialiserede tilbud. Udviklingsrådet vil derfor opfordre såvel det kommende dialogforum som Undervisningsministeriet til at

være opmærksomme på, om tilførsel af midler til inklusionsforsøg medfører, at elever ikke i tilstrækkeligt omfang henvises til specialtilbud.

7.1 Specialrådgivning – specialiseret rådgivning til borgere med særlige behov

Udviklingsrådet skal i det følgende se nærmere på den specialiserede rådgivning til borgere med særlige behov.

Det skal indledningsvist bemærkes, at ikke alle kommuner i deres redegørelser har svaret direkte på det af ministeriet udmeldte tema. Hertil kommer, at de kommuner, der har svaret, ikke i alle tilfælde kommer omkring alle fokusområder inden for temaet. På børne- og ungeområdet har 10 kommuner – i det særlige felt i spørgeskemaet, der var reserveret hertil - redegjort for specialrådgivningen til borgere med særlige behov, som den ser ud i egen kommune. På voksenområdet har 13 kommuner redegjort herfor. Heraf har otte kommuner svaret på såvel børne- og ungeområdet som voksenområdet.

Det bør indgå i en vurdering af status på specialrådgivningsområdet, at det følgende afsnit baserer sig på input fra ca. halvdelen af regionens kommuner. Et væsentligt input, men på ingen måde et input, der resulterer i et fyldestgørende billede af den specialiserede rådgivning til borgere med særlige behov.

Udviklingen i antal specialrådgivningstilbud

Ifølge de kommunale redegørelser er der i høj grad tale om status quo i antallet af specialrådgivningstilbud. På børne- og ungeområdet oplyser to kommuner, at have igangsat rådgivningstilbud. En kommune har oprettet et "videnscenter", der fungerer med et konsulent- og såkaldt udrykningshold med henblik på at støtte skoler, lærere og de enkelte elever med behov for særlig støtte i både undervisningssituationen og i fritiden. En anden kommuner meddeler at have oprettet en række specialiserede teams på udvalgte områder, der skal være med til at sikre såvel forældre som professionelle en kompetent og koordineret rådgivning. Konkret nævnes et hjerneskadeteam, et hjemmetræningsteam, et børne- og ungdomspsykiatrisk team samt et team vedr. vold og seksuelle overgreb.

På voksenområdet tegner der sig et lignende billede. To kommuner nævner at have oprettet Hørecenter Midt – et samarbejde mellem fire kommuner – der blandt andet tilbyder rådgivning og vejledning samt orientering om høretekniske hjælpemidler, til hørehandicappede, pårørende og m.fl.

Det skal her bemærkes, at flere kommuner i denne sammenhæng nævner forhold af organisatorisk art uden det heraf fremgår, om denne har medført en egentlig ændring i antallet af specialrådgivningstilbud.

Samlet set må det dog – på baggrund af det af kommunerne oplyste – konstateres, at der ikke i nævneværdig grad er sket ændringer i antallet af specialrådgivningstilbud.

Planer om nedlæggelse eller oprettelse af specialrådgivningstilbud

Så vidt de faktiske gennemførte ændringer. Ses der nærmere på kommunernes fremtidige planer om at ændre specialrådgivningstilbud kan det – sat på spidsen – konstateres, at sådanne ikke er i støbeskeen p.t. Igen med det forbehold, at ikke alle kommuner har redegjort for det særlige tema generelt, hvilket yderligere forstærkes her, da flere kommuner, der trods alt har redegjort for det særlige tema, ikke i deres redegørelse oplyser om planer om oprettelse eller nedlæggelse af specialrådgivningstilbud. Med dette forbehold in mente bør det nævnes, at en kommune er i en planlægningsfase omkring oprettelse af kommunal specialrådgivning på ADHD-området. En anden er inde i overvejelser om samme. Så vidt børn- og ungeområdet.

På voksenområdet oplyser en enkelt kommune at have oprettet et neuroteam-specialtilbud for borgere med akut opstået hjerneskade. En anden kommune er, som det formuleres, inde i en vurdering i forhold til oprettelse af nye tilbud til udviklingshæmmede.

Samlet set er der efter de kommunale redegørelser at dømme ikke de store organisatoriske ændringer – i form af planer om nedlæggelser eller oprettelse af tilbud - på tegnebordet i de midtjyske kommuner.

VISO's betydning for kommunernes egne specialrådgivningstilbud

VISO's betydning for kommunernes egne specialrådgivningstilbud synes meget begrænset. Stort set alle kommuner, der har svaret her, finder ikke at den specialrådgivning, borgere og kommuner kan modtage i regi af VISO, har haft nogen betydning i denne sammenhæng. Umiddelbart står dette billede lidt i modstrid med det overvejende positive billede af VISO, der blev beskrevet i kapitel 3.

Kommuner er generelt meget begejstrede for kvaliteten i VISO's ydelser, der i en vis grad også anvendes i den efterfølgende sagsbehandling, jf. afsnit 3.2.2, men at dette skulle have en effekt på et mere generelt plan synes ikke at kunne identificeres i kommunerne. VISO har stor betydning på individniveau – i sagsbehandlingen af borgerne. En betydning, der dog ikke har en form – eller styrke – der gør, at den slår igennem på et organisatorisk plan ude i kommunerne.

Efterspørgsel af specialrådgivningstilbud fra Region Midtjylland

Langt hovedparten af de kommunale redegørelser peger på en meget begrænset efterspørgsel på specialrådgivning fra regionen. "Beskedent omfang", "meget sjældent" og "yderst begrænset" er meget dækkende udsagn, når kommunerne beskriver deres forbrug af regional specialrådgivning. Selv om kommunerne her hverken anvender absolutte tal eller procentangivelser, giver det alligevel en indikation af, at den specialrådgivning, der ydes i kommunerne, fylder meget lidt i den samlede rådgivning til borgere med særlige behov.

Regionens redegørelse bekræfter for så vidt kommunernes beskrivelse af efterspørgslen på specialrådgivning fra regionen.

Regionens bemærkninger

Udviklingen siden 2007 har vist, at der især siden 2008 har været fald i abonnementerne på både kommunikationsområdet og på specialrådgivningsområdet. Der har så-

ledes været tale om en løbende udvikling fra kommunernes side, og en tendens der kan have konsekvenser for fortsættelsen af tilbuddene i regionalt regi. På specialundervisningsområdet samt specialrådgivningsområdet er den største udfordring, at flere kommuner hjemtager ydelser til eget regi. Der kan være meget forskel på de ydelser, der hjemtages, og dermed bliver serviceniveauet for de tilbageblivende ydelser meget forskellige for de enkelte kommuner, skriver regionen i sin redegørelse.

Region Midtjylland har i øvrigt tilkendegivet at være meget interesseret i en dialog med kommunerne om et tværfagligt samarbejde på specialrådgivningsområdet, men at det hidtil har været vanskeligt at få etableret en dialog med kommunerne om tendenser og udvikling på området.

Udviklingsrådet Midtjylland har i forbindelse med dette års redegørelse også anmodet de midtjyske kommuner om at have et særligt fokus på blandt andet kommunikationsområdet. Dette med afsæt i, at en række kommuner i forbindelse med rammeaftalen for 2010 har oplyst at ville beskære deres abonnement på Region Midtjyllands Tale & Høreinstituttet.

Konkret har kommunerne blandt andet skullet svare på, om man i 2009 har opsagt aftaler/kontrakter med lokale eller regionale specialrådgivningscentre. I det omfang, en opsigelse af sådanne aftaler afstedkommer en organisatorisk og indholdsmæssig ændring af tilbud om specialrådgivning til borgere med særlige behov, er der i en vis grad en ændring at finde i specialrådgivningstilbudene i den midtjyske kommuner.

I alt oplyser seks kommuner, at have opsagt aftaler på kommunikationsområdet. Rent statistisk er datamaterialet her ret spinkelt. Direkte adspurgt om hvordan kommunen forventer at løse behovet for specialrådgivning efter opsigelsen af et specialrådgivningscenter ses en mindre tendens i retningen af, at kommunerne ser fælles kommunale rådgivningscentre som en erstatning for den tidligere ordning. I en vis grad ser man sig også i stand til at varetage opgaven i egen forvaltning, mens man i mindre grad vender sig mod private leverandører samt VISO. Men som sagt en tendens, der baserer sig på et forholdsvis spinkelt statistisk grundlag. Det er dog et billede, der stemmer meget godt overens med den generelle udvikling på området, og som til dels også kan genfindes i bilag 5. I forbindelse med rammeaftalen for 2010 er der som nævnt flere kommuner, som har oplyst, at de vil beskære deres abonnement på specialrådgivning fra regionens tilbud – i stedet etableres forskellige løsninger i eget regi eller i samarbejde med andre kommuner.

Kommunernes organisering – tværkommunale samarbejder

For så vidt angår kommunernes samarbejder med andre – det være sig med såvel andre kommuner som med Region Midtjylland – synes der dog at være en tendens til at man er orienteret mod egen kommune. Igen med det generelle forbehold for manglende besvarelser godt halvdelen af kommunerne.

I ministeriets skrivelse om det særlige tema for det sociale område defineres begrebet samarbejde ikke nærmere. Et sådan kan være af mere eller mindre formaliseret karakter, hvilket de kommunale redegørelser til dels også bærer præg af. En kommune oplyser eksempelvis, at man da samarbejder med andre kommuner uden at der er etableret et egentlig tværfagligt samarbejde om specialrådgivning. Enkelte kommuner henviser også til samarbejde, der har sit udspring i rammeaftalen. Det skal dog næv-

nes, at der også findes enkelte eksempler på konkrete mere formaliserede samarbejder – eksempelvis omkring oprettelsen af Hørecenter Midt, der beskrives som et fælles kommunalt samarbejde mellem Randers, Favrskov, Norddjurs og Syddjurs kommuner. Der henvises også her til bilag 5.

Det skal dog her bemærkes, at kommunerne i skabelonerne for redegørelsen til udviklingsrådet har oplyst om tværkommunale samarbejder på misbrugsområdet og på hjælpemiddelområdet. Spørgsmål, hvor hovedparten af kommunerne har svaret. Ikke alle samarbejder har karakter af samarbejde om specialrådgivning. Igen afhængigt af hvordan samarbejde defineres. Uanset omfanget heraf, kan udviklingsrådet dog på baggrund redegørelserne ikke sige noget om, i hvilken grad, der er sket en ændring på området, men dog konstatere, at de eksisterer.

Kommunale forskelle

Ud fra de kommunale redegørelser at dømme synes der ikke at være grundlag for at pege på nogle væsentlige forskelle på den specialrådgivning, borgerne får i de forskellige midtjyske kommuner.

Det skal dog bemærkes, at Region Midtjylland i deres redegørelse peger på at dette alligevel kan være tilfældet. Regionen har ganske vist ikke en detaljeret viden om karakteren af de enkelte tilbud, kommunerne udbyder til deres borgere. Det tyder dog på, at tilbuddene på specialrådgivningsområdet varierer fra kommune til kommune, oplyser Region Midtjylland. Man har i alle tilfælde her identificeret forskellige behov i relation til regionens Center for Børn & Unge.

Sammenfattende om organisering og tilbuddenes indhold

Samlet set er der ikke de store ændringer i specialrådgivningstilbudene. Målt på antal er der tale om status quo. Der er heller ikke i nævneværdig grad planer om hverken nedlæggelse af eksisterende tilbud eller planer om oprettelse af nye. Samtidig synes VISO ikke at have den store betydning for specialrådgivningstilbuddenes organisering og indhold.

Der kan derimod konstateres ændringer, når fokus rettes mod specialrådgivning fra regionen. Kommunerne beskriver efterspørgslen på dette område som værende meget begrænset. En beskrivelse, der bekræftes af regionen. Hjemtagelsesdiskussionen er ikke ny, men konkret har det ført til ændringer i en række tilbud – også i 2009.

Afslutningsvis skal det bemærkes, at datamaterialet ikke giver grundlag for at identificere væsentlige forskelle på den specialrådgivning borgerne får i de enkelte kommuner. Omvendt giver det heller ikke mulighed for at afvise, at det faktisk er tilfældet. Hvilket faktisk anføres i Region Midtjyllands redegørelse.

7.2 Afspecialisering eller fastholdelse og udvikling af specialviden og kompetencer

Udviklingsrådet har i kapitel 6 om specialundervisning været inde på nogle af de forhold, som Undervisningsministeren gerne vil have særlig belyst.

Ministerierne har udmeldt de særlige temaer 15. januar 2010, der har således ikke være mulighed for den grundige gennemarbejdning af temaerne i kommunerne. Udviklingsrådet har på baggrund af redegørelserne fra kommunerne og Regionen underopdelt temaet på de fokuspunkter, som Undervisningsministeriet pegede på.

De regionale institutioners fremtidige rolle

Kommunernes bemærkninger

Kommunerne ser gennemgående en lokal forankret løsning af specialundervisningstilbudene som fremtiden. Der gives dog også udtryk for, at det er nødvendigt, at der skabes centre i samarbejde mellem flere kommuner, for at opretholde og udvikle den faglige ekspertise.

Der er stor enighed om, at det er vigtigt at sikre, at viden på specialundervisningsområdet fastholdes og udvikles. En kommune peger på, at de regionale tilbud skal organisere sig på en måde, der giver mulighed for dialog med kommunerne om pris og kvalitet, så kommunerne kan få indflydelse på serviceniveauet i de specialiserede skoletilbud.

Regionens bemærkninger

Regionen Midtjylland driver specialundervisning på små specialeområder. Regionen oplyser, at såfremt de regionalt drevne tilbud skal spille en rolle i udvikling af undervisningstilbud, er det en forudsætning, at miljøet omkring de små specialeområder med høj kompleksitet og lav hyppighed bevares.

Regionen har peget på, at den største udfordring for de regionale institutioner på specialundervisningsområdet er, at flere kommuner hjemtager ydelser til eget regi. Det bliver derfor en udfordring at opretholde en både faglig og økonomisk volumen, så man kan bevare et omfang indenfor de forskellige specialer og delspecialer, der reelt indebærer, at den enkelte borger kan få en specialiseret indsats.

Region Midtjylland giver i øvrigt udtryk for, at det er problematisk, at kerneopgaver på kommunikationsområdet finansieres objektivt i andre regioner, og at disse også anvendes til at nedsætte takstfinansierede ydelser, hvilket skaber en ulige konkurrencesituation.

Udviklingsrådet mener det er nødvendigt med opmærksomhed på dette område. I perioder med omorganisering vil viden altid være udsat og let gå tabt, og det vil tage tid at opbygge ny viden. Flere høringssvar har givet udtryk for bekymring med hensyn til at ekspertisen bliver overført til de nye tilbud, som oprettes i kommunerne. Uanset den fremtidige organisering vil det være relevant for kommuner og region i fællesskab at se på, hvordan det sikres, at den eksisterende viden bevares.

Samarbejde mellem PPR og de børnepsykiatriske afdelinger

Kommunernes bemærkninger

Sammenfattende finder kommunerne det meget uheldigt med de lange ventetider på udredning på de børnepsykiatriske afdelinger. De fleste kommuner giver også udtryk for, at der ses et øget behov for børnepsykiatrisk udredning. Der er også flere kommuner som peger på at de børnepsykiatriske afdelinger mangler ressourcer. En kommune peger på, at der er skåret meget ned på vejledning og supervision fra de børnepsykiatriske afdelinger.

En række kommuner har peget på, at de oplever at der sker en opgaveglidning fra børnepsykiatrien til PPR. Det anføres bl.a. at børnepsykiatrien i øget grad efterspørger testresultater og udredninger inden en sag accepteres. Ventetiden på de børnepsykiatriske udredninger presser således PPR, så der også opstår ventetider her. Dette fører til, at børnene må vente på at få et specialundervisningstilbud.

Et andet forhold, som der peges på, er, at der i stigende grad efterspørgeres diagnoser. Især forældre har stor opmærksomhed på, at få afklaring af diagnosen.

En kommune har peget på, at det er u hensigtsmæssigt, at børne- og ungdomspsykiatriske hospitaler ikke kender barnet eller den uges daglige kontekst i forhold til at udtale sig om, hvilken indsats der kan imødekomme barnets eller den unges behov.

Regionens bemærkninger

Region Midtjylland har oplyst, at der i 2009 er behandlet 25% flere end i 2008 i børn- og ungepsykiatrien. Regionen oplyser også, at 30 % af de henvisninger der kommer på det børne- og ungepsykiatriske område må afvises, idet der ikke er tale om sager, som er hjemmehørende i psykiatrien.

Høringssvar

Handicaprådet i Herning Kommune ser med bekymring på de lange ventelister til udredning af børn og unge med psykiske lidelser og den manglende kapacitet på området.

Udviklingsrådet finder det uacceptabelt med de lange ventetider i børne- og ungdomspsykiatrien. Udviklingsrådet vil opfordre Socialministeren til at have øget fokus på området og overveje at indføre behandlingsgaranti i lighed med de, der findes på det somatiske sundhedsområde.

Erfaringer med inklusionsforsøg i kommunerne

Kommunernes bemærkninger

Kommunerne oplyser, at der er etableret tilbud til gruppe af børn indenfor autismespektret, og der arbejdes målrettet med inklusion som udgangspunkt for specialpædagogiske tilbud i tilknytning til folkeskolerne. En kommune nævner, at specialundervisningen og inklusion i normalklasser er et område med særlig fokus, og en stigende del af det samlede timetal på enkelt- og gruppeintegration af elever. Der arbejdes flere steder med udlægning af ressourcer til specialundervisning til den enkelte skole med henblik på øget inklusion. Der er dog ikke grundlag for at trække nogen entydige konklusioner på området.

Høringssvar

Af høringssvarene fremgår, at flere brugerorganisationer er betænkelige ved, at ressourcer lægges ud til de enkelte skoler, der peges bl.a. på, at så længe elevtallet i klasserne ikke sænkes og lærertallet pr. klasse ændres er det ikke en farbar vej.

Handicaprådet i Ringkøbing-Skjern Kommune finder at arbejdet med inklusion i nærområdet alt andet lige må betyde, at regionens rolle bliver mindre. Handicaprådet peger dog på, at der fortsat vil være behov for den specialviden og supervision, som hentes i regionen, hvorimod anvendelsen af de regionalt drevne tilbud vil blive mindre.

Det anføres også i høringssvarene, at inklusionsforsøg og lignende betegnelser nemt kommet til at lyde lidt hult, hvis det sker med et økonomisk mål for øje. Der gives i flere høringssvar udtryk for, at serviceniveauet er blevet lavere, end det var i de tidligere amtsdrevne tilbud.

Udviklingsrådet ser tendensen i retningen af mindre brug af de regionalt drevne tilbud, og vil opfordre kommunerne til at have opmærksomhed på, at meget af den specialviden, som Regionen råder over er tæt forbundet med driften af de specialiserede tilbud.

Udviklingsrådet finder dog, at der er grund til at være opmærksom på, at det, at den enkelte skole tilføres midler til inklusionsforsøg, kan være med til at fastholde elever, som burde have været henvist til en specialskole, idet en henvisning til en specialskole vil fjerne midlerne fra skolen.

Undervisningstilbud til ordblinde elever i folkeskolen

Kommunerne anvender i stor udstrækning IT undervisning til ordblinde. Flere kommunerne anvender VAKS-programmer, CDORD og andre særlige IT-programmer i undervisningen af ordblinde.

Kommunernes bemærkninger

En kommune oplyser, at alle elever i 2. klasse screenes i forhold til deres læsefærdigheder. I samme kommune får elever, der har særlige behov i 3. klasse 20 lektioner i kommunens læsecenter, og ordblinde elever i 4 til 9 klasse tilbydes særlige kursusforløb på 6 til 8 uger en gang årligt. Der stilles i flere kommuner pc udstyr og særlige hjælpeprogrammer til rådighed for ordblinde elever ligesom mange kommuner oplyser, at der oprettes læseklasser.

Flere kommuner oplyser, at der arbejdes på at de ordblinde bliver en del af almenmiljøet, det sker bl.a. ved at kompensere for læsehandicappet med IT udstyr.

På Kompetencecenter for Læsning i Århus kan elever få specialundervisning, for at til egne sig brugbare læsefærdigheder, få specialundervisning. Børnene forbliver indskrevet på hjemskolen under opholdet. Det første år efter undervisningen på Kompetencecenter for Læsning følges eleven og dennes lærer i hjemskolen, på den måde sker der en stadig spredning af kompetencer til kommunens folkeskoler.

Enkelte kommuner fremhæver, at der i øget grad hentes vejledning og opkvalificering for underviserne på området fra Center for Praksisfunderet Viden om Læsning

Regionens bemærkninger

Regionen oplyser, at det med etablering af Center for Praksisfunderet Viden om Læsning er sikret, at der fortsat findes meget specialiserede tilbud til børn med svær ordblindhed eller matematikvanskeligheder. Centret sikrer også, at der fortsat er et højt specialiseret fagligt miljø. I 2010 har fem af de midtjyske kommuner købt abonnement til Centret. Region Midtjylland påpeger dog også, at det er nødvendigt for Centrets fortsatte eksistens, at flere kommuner ønsker at benytte ydelserne.

Udviklingsrådet er opmærksomt på, at Regionen har påpeget problematikken omkring opretholdelse af en både faglig og økonomisk volumen, så der kan bevares et omfang indenfor de forskellige specialer og delspecialer, der reelt indebærer, at den enkelte borger kan få en specialiseret indsats. Udviklingsrådet vil opfordre kommuner og Regionen til i forbindelse med indgåelse af rammeaftaler at have særlig opmærksomhed på dette forhold. Udviklingsrådet kan dog ikke på baggrund af de 3 års redegørelser og hørings svarene i år fastslå, at borgerne ikke kan få den nødvendige specialiserede indsats.

Sammenfattende vedrørende afspecialisering eller fastholdelse og udvikling af specialviden og kompetencer

På specialundervisningsområdet som på andre af de mest specialiserede områder, er det svært at opretholde den kapacitet, der er nødvendig for at drive tilbudene. Der er ikke oplysninger i redegørelserne, som sandsynliggør, at der mangler specialiserede tilbud eller, at den nødvendige specialviden ikke er tilstede. Men som Regionen gør opmærksom på, så afhænger den fortsatte udvikling af, at et tilstrækkeligt antal kommuner benytter tilbudene. Dette forhold gør sig efter Udviklingsrådets vurdering gældende, uanset om tilbudene drives af kommuner eller af Regionen. Tilsvarende peger høringssvarene på, at det er vigtigt at sikre, at der fortsat kan rekvireres ekspertise på højt niveau til de lokale tilbud.

Det er efter Udviklingsrådets opfattelse nødvendigt at være opmærksom på, at ekspertise udvikles i tæt samspil med tilbudene, og derfor må forankres i specialiserede tilbud. Udviklingsrådet vil opfordre kommunerne og Regionen til at have stor opmærksomhed på at den faglige ekspertise og tilbud på de specialiserede områder ikke udvandes og forsvinder. Ligeledes er det Udviklingsrådets forhåbning af de nye dialogfora vil følge udviklingen.

Sammenfattende finder kommunerne det meget uheldigt med de lange ventetider på udredning på de børnepsykiatriske afdelinger. Ventetiden på de børnepsykiatriske udredninger fører til ventetider videre i systemet, og det bliver i sidste instans børnene må vente på at få et specialundervisningstilbud.

En række kommuner har peget på, at de oplever, at der sker en opgaveglidning fra børnepsykiatrien til PPR, bl.a. efterspørger børnepsykiatrien i øget grad testresultater og udredninger inden en sag accepteres. Regionen har oplyst, at der i 2009 er behandlet 25% flere børn og unge på de psykiatriske afdelinger end i 2008. Regionen peger også på, at 30 % af alle de henvisninger der modtages i børne- og ungespsykiatrien må afvises, idet der ikke er tale om sager, der er hjemmehørende i psykiatrien.

Kommunerne har opmærksomhed på de økonomiske dele af inklusionsforsøg, især ved at lægge midlerne ud på de enkelte skoler. Der er flere høringssvar, som udtrykker en vis bekymring for denne udvikling. Det bemærkes bl.a. at det kan medføre en risiko for, at en elev ikke får et nødvendigt tilbud på en specialskole, da det vil fjerne midler fra skolens budget.

7.3 Træningstilbud m.v. - særligt fokusområde for Udviklingsrådet Midtjylland

Udviklingsrådet i Midtjylland har haft særligt fokus på træningstilbud, og har derfor bedt kommunerne beskrive hvordan der skabes sammenhæng mellem genoptræning efter sundhedsloven og genoptræning/vedligeholdelsestræning efter serviceloven.

Genoptræning er en målrettet og tidsafgrænset proces. Formålet er, at borgeren opnår bedst mulig funktionsevne. Målgruppen for den kommunale genoptræning efter servicelovens § 86, stk. 1 er typisk borgere, som ikke er behandlet i sygehusregi og som er midlertidigt svækket. Den genoptræning, som er lægefagligt begrundet, ydes efter sundhedslovgivningen og kan foregå såvel under indlæggelse som ambulant. Den al-

mindelige genoptræning efter sundhedslovgivningen foregår også i kommunalt regi. Her ses der på den træning, som ydes efter serviceloven.

Træningstilbud til børn og unge

Det generelle indtryk er, at kommunerne har meget opmærksomhed på, at der er behov for særligt tilrettelagt træning til børn og unge. Det er også en klar tendens i de kommunale besvarelser, at der gøres meget for at skabe sammenhængende træningsforløb, hvor det enkelte barn og familien ikke oplever forskel i forhold mellem den træning de ydes efter sundhedsloven og efter serviceloven. Træningen koordineres og tilrettelægges som et helhedstilbud til den enkelte. Vurderingen er dog præget af, at kun 6 af de 19 kommuner har haft bemærkninger til træningstilbud til børn og unge.

Kommunernes bemærkninger

I flere kommuner er der etableret terapeutgrupper som på tværs af lovgivningen udfører træningsopgaverne, de fleste kommuner har ikke oplevet problemer med grænse- dragningen mellem de to områder, da bevillingen ligger i hver sin myndighed. Der er store fordele for borgeren, da forløbene af træningen bliver sammenhængende, og der skal ikke skiftes behandlere, det giver også et bredere fagligt miljø.

Der er også i en række kommuner etableret særlige børne-neuroteams, som skal sikre koordineringen af indsatsen overfor børn med hjerneskader. Andre kommuner har en form for forløbskoordinatorer, som også følger den enkelte i forhold til behandlingen og træningen efter hjerneskader og kræft. Forløbskoordinatorerne skal skabe sammenhæng i indsats og sikre overgangene mellem sektorerne og de forskellige afdelinger i kommunerne. Der er således generelt stor bevågenhed i forhold til at sikre sammenhæng i forløbet fra den egentlige behandling på hospitalet til genoptræningen i kommunalt regi. Generelt har de 6 kommuner, som har meldt tilbage vedrørende Udviklingsrådets særlige fokusområde, oplyst, at det overfor det enkelte barn er vigtigt med en sammenhængende indsats, hvor barnet får hjælp fra den mest kompetente instans.

Træningstilbud til børn foregår i de fleste kommuner enten i de kommunale centre eller i barnets hjem.

Flere kommunerne har tæt samarbejde med Center for Kommunikation eller Tale/høreinstitutionen vedrørende høretabsramte og synstabsramte.

En kommune har oplyst, at der er ansat hjerneskadekoordinator, som skal sikre, at personer, der udskrives med hjerneskader får de rette tilbud. Hjerneskadekoordinatoren skal også se på om borgere, der tidligere har fået hjerneskader, kan tilbydes yderligere støtte og rehabilitering.

Der er i øvrigt en række af tilbudene, som er rettet mod såvel børn- og ungeområdet som voksenområdet.

Regionens bemærkninger

Regionen har etableret tilbud til børn og unge med erhvervet hjerneskade. Tilbudet er individuelt tilpasset det enkelte barn eller den unge. Der er tale om en lokalbaseret og familierelateret rehabiliteringsindsats med fokus på netværksmøder, gruppeforløb, samtaler, rådgivning og supervision til familie, fagpersonale og andre i nærmiljøet. Indsatsen er modulopbygget og skal ses i sammenhæng med kommunale tilbud på

området. Der er tale om et takstfinansieret tilbud, hvorfor det er meget afhængigt af, at kommunerne visiterer til tilbudet.

Regionen har som i tidligere år bemærket, at der fortsat er en problematik med hensyn til ydelser, som kommunerne kan rekvirere fra de helt eller delvist objektivt finansierede tilbud. Når kommunerne, hvilket er forståeligt, anvender disse tilbud frem for regionens takstfinansierede tilbud, vil grundlaget for fastholdelse af ekspertise på området blive vanskelig. Udviklingsrådet kan ikke af de kommunale redegørelser eller høringsvarene se om, der er sket en forringelse for borgerne – eller det modsatte.

Høringsvar

Danske Handicaporganisationers afdeling i Samsø Kommune giver i høringssvaret udtryk for bekymring over, at kommunernes økonomi har ført til nedskæringer. DH-Samsø mener kommunerne efter bedste evne tilbyder hjælpeforanstaltninger indenfor egne rammer, men opfattelsen er dog, at træning, genoptræning og andre foranstaltninger er blevet af ringere kvalitet en før kommunalformen.

Handicaprådet i Herning Kommune har i høringssvaret peget på, at etableringen af et børneteam og et børneneuroteam, der samarbejder med Hjerneskerådsgivningen er en stor forbedring.

Træningstilbud til voksne

Kommunerne har gennemgående stor opmærksomhed på såvel genoptræning som en efterfølgende vedligeholdende træning. Der arbejdes meget med at skabe overblik over borgerens samlede trænings og revalideringsforløb. Der er dog kun 8 af de 19 kommuner, som på voksenområdet har haft bemærkninger til træningsområdet.

Kommunernes bemærkninger

Flere kommuner har oplyst, at de med anvendelse af bestiller og udfører modellen har god styr på, om genoptræningen ydes efter sundhedsloven eller efter serviceloven. Det gør at det bliver nemmere at tilrettelægge sammenhængende forløb for den enkelte borger. Der anvendes også flere steder både forløbsbeskrivelser og indsatsbeskrivelser så der skabes et samlet overblik over tilbudene.

En kommune oplyser, at der på voksenområdet er etableret et neuroteam, som består af personale fra forskellige afdelinger og forvaltninger i kommunen. Der er således tale om, at borgeren altid har samme indgang til det kommunale system. En anden kommune oplyser, at der på voksenområdet er tale om opdeling med personalegruppe på henholdsvis sundhedslovens område og på servicelovens område.

De fleste kommuner har oplyst, at der er et særligt fokus på gruppen af senhjerneskedede, og der oprettes tværfaglige samarbejder i form af neuroteams for at sikre en koordinering af indsatsen. Da der ofte kan opstå kommunikationsproblemer med personer, som har fået hjerneskerader er hjerneskerådsgiverens koordinering af stor betydning. Hjerneskerådsgiveren har også en vigtig opgave i kommunerne som vidensperson.

Flere kommuner gør opmærksom på, at det for hjerneskedede ofte er vigtigt med træning ud over det egentlige genoptrænings forløb, hvorfor der i mange tilfælde ydes vedligeholdende træning. En kommune oplyser, at senhjerneskedede tilbydes et 8 ugers forløb, hvor der tages udgangspunkt i lærings- og mestringsprincipperne.

Også på voksenområdet har kommunerne et tæt samarbejde med Center for Kommunikation eller Tale/høreinstituttet vedrørende høretabsramte og synstabsramte. Borgere, der har et synstab, tilbydes ligeledes i flere kommuner hjemmebesøg af synskon-sulent, som kan vejlede om ændringer i hjemmet med hensyn til indretning, belysning m.m. og i øvrigt være behjælpelig i forhold til hjælpemidler og boligindretning.

En enkelt kommune oplyser, at der er ansat hørekonsulenter, disse tager bl.a. på hjemmebesøg og vejleder borgere medhøreapparat .

Regionens bemærkninger

Regionen oplyser at have fokus på at skabe sammenhænge i overgangene mellem de sundhedsfinansierede ydelser og de kommunalt eller regionalt drevne sociale tilbud. En række af regionens sociale tilbud leverer ydelser på sundhedsområdet (fase 1 og 2) og deltager i udarbejdelse af de handleplaner, som overleveres til kommunerne. Herud-over er regionen optaget af at styrke samarbejdet mellem social- og specialundervisningssektoren og sundhedssektoren om fælles uddannelse og fagligt udviklingsarbejde bl.a. vedrørende rehabilitering af hjerneskadede borgere.

Sammenfattende vedrørende træningstilbud m.v.

Udviklingsrådet finder det meget positivt, at kommunerne har opmærksomhed på at skabe sammenhæng i indsats og sikre overgangene mellem sektorerne og de forskellige afdelinger i kommunerne.

Udviklingsrådet har fået flere tilbagemeldinger om etablering af neuroteams i kommunerne, som på denne måde ønsker at sikre fagligheden i indsatsen overfor senhjerneskadede m.fl. Ligeledes oplyses at der i mange tilfælde ydes vedligeholdende træning efter afslutning af den egentlige genoptræning.

Udviklingsrådet kan ikke på baggrund af tilbagemeldingerne se, om den genoptræning, der ydes efter serviceloven er tilstrækkelig, eller om der sker en for tidlig afslutning af genoptræningen efter sundhedsloven. Udviklingsrådet vil opfordre de lokale handi-capråd til at have øget opmærksomhed på området, ligesom det nye dialogforum op-fordres til at have fokus på området.

Kapitel 8: Konsekvenser af kommunalreformen

Udviklingsrådet Midtjylland har fulgt udviklingen på det sociale område og specialundervisningsområdet siden kommunalreformen 1. januar 2007. Som sidste led i Udviklingsrådets arbejde er nærværende redegørelse udarbejdet. Udviklingsrådet har i de tre år haft fokus på en områderne og er kommet med en række anbefalinger til kommuner, regioner og ministerier.

Repræsentanterne har løbende orienteret om tiltag og udviklingen i kommunerne og i regionen. Udviklingsrådet har på den baggrund taget forskellige emner op til nærmere drøftelse. Det er Udviklingsrådets opfattelse, at det har været nyttigt for alle parter med dialog om udviklingen. En dialog, Rådet anser det for vigtigt at videreføre i andre fora.

I forbindelse med redegørelserne for 2009 har Udviklingsrådet bedt kommunerne og regionerne beskrive og vurdere erfaringerne på det sociale område og specialundervisningsområdet siden kommunalreformens ikrafttræden.

Generelt peger kommunerne på, at det har været et væsentligt element, at myndighedsansvaret er samlet et sted. Det gør, ifølge kommunerne, systemerne mere overskuelige for borgerne. Der er imidlertid mange kommuner, som finder det vanskeligt at pege på direkte konsekvenser af kommunalreformen. Kommunerne er dog også opmærksomme på, at reformen som alle omlægninger udfordrer de organisatoriske sammenhænge. Der er ikke i høringssvarene oplysninger om, at brugerorganisationerne oplever, at systemerne er blevet mere overskuelige, nærmere tværtimod!

I det efterfølgende er kommunernes bemærkninger skrevet ind under de forskellige områder. Dette betyder dog ikke, at en bemærkning, medtaget under børn og ungeområdet, ikke også kan være gældende for voksenområdet eller specialundervisningsområdet.

8.1 Positive konsekvenser for borgerne

Regionens bemærkninger

Regionen peger på, at det kræver et stort befolkningsunderlag at drive specialtilbud i regionalt regi. Dette giver mulighed for et højt fagligt niveau på de meget specielle områder. Regionen mener også, at der gennem den regionale drift er mulighed for et tæt samarbejde og en nær sammenhæng med sundhedsvæsenet og behandlingspsykiatrien, således at den nyeste viden herfra kan omsættes til en socialpædagogisk indsats.

Kommunernes bemærkninger

Flere kommuner peger på, at de større kommuner har bedre mulighed for at tilrettelægge tilbudene. Der lægges generelt stor vægt på, at der kan gives et mere helhedspræget tilbud, og at tilbudene etableres og udbygges i nærområdet.

Rigtig mange kommuner finder, at en af de meget positive sider ved kommunalreformen, er at borgerne oplever systemet som mere overskueligt. Dette er dog ikke helt i samsvar med det, brugerorganisationerne oplyser. De finder, at systemet er blevet mere uoverskueligt, et høringssvar beskriver sagsbehandlingen som atomiseret. Der

peges også på, at vejledningen fra kommunerne er blevet dårligere, uden at dette dog konkretiseres.

Børn og unge området

Enkelte kommuner peger på, at den større volumen i kommunen har gjort det lettere at efterkomme efterspørgslen på specialiserede tilbud. Der ses også en meget bedre koordinering mellem tilbudene og myndighedsområdet.

Det har været meget positivt, at der med samling af myndighedsansvaret er blevet større mulighed for at lave sammenhængende løsninger mellem familierådgivning og skole. Kommunen har fået en bedre sammenhæng i den kommunale tilbudsvifte. En kommune har peget på, at det generelt har givet et fagligt løft, at kommunerne har overtaget specialtilbud. Mange kommuner mener også, det har givet en hurtigere sagsbehandling, at hele myndighedsfunktionen er samlet på et sted.

Der er flere kommuner, som peger på, at der med de større kommuner er blevet grundlag for at etablere tilbud i lokalområdet, så børn og unge der skal anbringes på institution kan forblive i nærområdet og bevare kontakter. Der lægges også stor vægt på, at der er blevet en bedre kontakt mellem institutioner og skoler. Dette har dog givet kommunerne nye udfordringer.

Den sociale indsats er blevet mere lokalt forankret for borgerne, og der findes og søges udviklet tilbud ud fra nærhedsprincippet og netværk. Det er blevet nemmere, at etablere alternative løsninger, og der kan derfor sættes mere målrettet ind i forhold til den enkelte. Mange af kommunerne udvikler derfor tilbud, der er sat sammen for at matche efterspørgslen, og som samtidig giver fleksibilitet på tværs af tilbudene.

Voksenområdet

Nogle kommuner har peget på, at de finder, overskueligheden over det samlede udbud af tilbud på tværs af kommuner og regioner er blevet mindre. Dette opvejes dog efter flere kommuners opfattelse af, at der er kommet en tættere dialog mellem tilbudene og myndighedsafdelingen, at de alle drives af kommunen.

Der peges på, at de større afdelinger de sammenlagte kommuner giver mulighed for at medarbejderne specialiserer sig indenfor de enkelte målgrupper. Dette kan give en bedre indsigt i borgernes situation og behov. Kommunerne har således fået bedre indsigt i, hvordan opgaver i forhold til borgere med særlige behov løses.

Der peges på, at overtagelse af bosteder beliggende i egen kommune har givet en tættere kontakt mellem borgere og medarbejderne i myndighedsafdelingen, men også nye arbejdsopgaver og udfordringer. Der er også kommuner, som mener, at kommunens overtagelse af handicapområdet har betydet, at de handicappedes forhold er blevet mere vedkommende for alle borgere i kommunen.

Undervisningsområdet

Det ses også som en positiv konsekvens, at der er kommet større sammenhæng mellem specialtilbud og de almene tilbud, ligesom der er kommet et samlet overblik over specialundervisningstilbudene i kommunerne.

Der peges også på, at det er blevet udviklet flere lokale tilbud, og at samarbejdet mellem skoler, PPR og specialkonsulenter er blevet lettet. Der er flere kommuner, som peger på, at der er skabt et lokalt bæredygtigt fagligt miljø for specialundervisning, ligesom der er skabt en tværfaglig tilgang til opgaveløsning.

Kommunernes arbejde med specialundervisningen er blevet opkvalificeret ved at blive samlet under en myndighed. Det giver bedre mulighed for faglig sparring og vidensdeling. Der er også sket et kvalitetsløft i specialundervisningen ved mere fleksibilitet i tilbudene og bedre mulighed for skoleplacering det rigtige sted.

Brugerrepræsentanterne i Udviklingsrådet giver dig udtryk for, at specialundervisningen af brugerne synes mere opsplittet.

Høringssvar

Danske Handicaporganisationer i Holstebro oplever ikke, at der er nævneværdige fordele ved kommunalreformen. Det enstrengede system kan organisationen ikke få øje på. I høringssvaret opfordres til, at kommunerne samarbejder mere over kommunegrænserne for at skabe såvel faglige som økonomisk bæredygtige enheder.

Handicaprådet i Ringkøbing-Skjern Kommune giver i høringssvaret udtryk for, at kommunen i stort omfang fornuftigt har udnyttet det større befolkningsgrundlag til at gennemføre en styrket egendrift på områder, hvor det har været fagligt forsvarligt. Handicaprådet anerkender også, at kommunen samtidig har forstået, at der ikke på alle områder er kompetencer så kommunen selv kan løse opgaven.

8.2 Særlige udfordringer for kommunerne eller negative konsekvenser for borgerne

Regionens bemærkninger

Regionen har også peget på, at kommunernes mulighed for at overtage de regionsdrevne tilbud bør begrænses, så de alene kan finde sted en gang i hver valgperiode. Regionen lægger heri vægt på, at det skal være muligt for tilbudene at lave en langsigtet planlægning.

Som enkelte kommuner også har peget på, finder Regionen det problematisk, at kerneområder på kommunikationsområdet finansieres objektivt i andre regioner, og at disse midler også anvendes til at nedsætte takstfinansierede ydelser.

Endelig har Regionen peget på, at rammeaftalesystemet i sin nuværende form ikke er optimalt.

Kommunernes bemærkninger

Gennemgående har kommunerne positive erfaringer med kommunalreformen. Men der peges fra specielt de mindre kommuner på, at der er særlige udfordringer i forhold til sikring af adgang til specialistviden ligesom der er nogen usikkerhed i forhold til muligheden for at bevare adgangen til akutpladser.

Børn og unge området

Der peges på, at den objektive finansiering af de lands- og landsdelsdækkende tilbud er med til at svække incitamentet til udvikling af lokalt forankrede specialiserede tilbud. Et forhold som også Region Midtjylland har peget på.

De mindre kommuner har fået mindre sikkerhed i forhold til adgang til akutpladser. Der er også en vis usikkerhed i forhold til, om kommunerne kan sikre det faglige niveau og bevare specialistviden på de små specialområder.

Overgangen fra ungeinstitution til et voksentilbud er blevet vanskeligere, hvilket enkelte kommuner mener kan skyldes at regionen ikke har økonomisk incitament i forhold til, at de unge kommer videre, når de fylder 18 år.

Voksenområdet

En kommune peger på, at det er et problem, at de regionale tilbud får højere og højere takster efterhånden som kommunerne tager brugere hjem til egne tilbud, og der kun er brugere med meget specialiserede behov tilbage i de regionale tilbud. En anden kommune mener, at opgavefordelingen mellem regioner og kommuner har ført til, at der i regionalt regi udvikles en række udgiftsdrivende specialtilbud. Der peges også på, at regionen ikke har et økonomisk incitament til at reducere udgifterne.

En kommune finder, at der skal være opmærksomhed på, at det kan have stor betydning for de mindre kommuner, at de største kommuner "hjemtager" opgaver fra de regionale tilbud. Det oplyses bl.a. at føre til at det bliver vanskeligere for de små kommuner, som ikke selv kan etablere tilbud, at finde egne tilbud til borgerne, efterhånden, som der bliver færre regionale pladser.

Region Midtjylland har bemærket, at regionen har fået rolle som bagstopper i forhold til brugere, som på grund af særlige komplekse problemstillinger ikke kan rummes i de kommunalt drevne tilbud. Taksten på de tilbud regionen driver til disse brugere vil meget ofte være væsentlig højere end på de kommunalt drevne tilbud.

Der er således overensstemmelse mellem kommunernes og Regionens opfattelse af, at priserne på de meget specialiserede tilbud stiger efterhånden som der kun er brugere med meget komplekse behov på tilbudene.

Brugerrepræsentanterne i Udvalget finder, at der er grund til at have opmærksomhed på at sikre at de mindre kommuner fortsat har adgang til specialiseret viden.

Kommunalreformens flytten rundt på medarbejdere i kommunerne, og derved også en del udskiftning i de enkelte afdelinger, har betydet, at en del viden er gået tabt.

Et par kommuner har peget på, at det koordinerende arbejde med regionen i forhold til rammeaftalen er en fortsat udfordring, andre peger på, at det er et administrativt tungt samarbejde, der er etableret omkring rammeaftalen.

De regionsdrevne tilbud indenfor behandlingspsykiatrien centraliseres, hvorfor borgerne har fået længere til tilbudene.

Undervisningsområdet

Enkelte kommuner har anført, at der er særlige udfordringer i at sikre kompetencer på de områder, som tidligere blev løst i amterne. Andre kommuner er optaget af, at der kan være en risiko for, at nogle kommuner lukker sig i bestræbelserne på at skabe selvforsyning.

Høringssvar

Danske Handicaporganisationer i Samsø Kommune giver udtryk for, at kommunernes begrænsede økonomi ofte betyder, at foranstaltninger ikke bliver af samme kvalitet som før kommunalreformen, hvor der kunne trækkes på amternes specialister. Udgifterne til køb af ekspertbistand og dyre foranstaltninger overstiger ofte de små kommuners formåen.

Der gives i høringssvarene også udtryk for, at det er opfattelsen at der med kommunalreformen er gået en stor del ekspertviden tabt.

Danske Handicaporganisationer i Holstebro Kommune finder, at der ikke har været nævneværdige fordele ved nærhedsprincippet. Der peges som i andre høringssvar på, at det der før reformen blev omtalt som hurtigere beslutningsgange, en dør til det sociale område er blevet til mange døre og mange sagsbehandlere.

Videre peges der på, at det er vigtigt at kommunerne samarbejder om løsninger på specialområdet, så der kan etableres og udvikles den nødvendige specialviden og skabe såvel faglig som økonomisk bæredygtighed.

Repræsentanterne for brugerorganisationerne i Udviklingsrådet har ønsket, at en mindretalsudtalelse tilføjes sammenfatningen vedrørende konsekvenserne af kommunalreformen. Der henvises derfor her til bilag 6.

Kildefortegnelse

Ankestyrelsen (2010): Ankestyrelsens årsstatistik 2008 om brugere af botilbud efter servicelovens § 110 (forsorgshjem og herberger)

Barlach, Lise (2010): LOKK voksenstatistik 2008 – Kvinder på krisecenter

De 19 kommuner i Regionen og Region Midtjylland (2008): Rammeaftale 2009

Klagenævnet for Vidtgående Specialundervisning (2010): Årsrapport – Gennemgang af klagesager om vidtgående specialundervisning 2009

Region Midtjylland (2010): Henvendelser i 2009 til Center for Børn, Unge og Specialrådgivning, (notat)

Servicestyrelsen (2010): CIAS – det Centrale Informations- og Analysesystem, Statusrapport 2009

Bilag 1 – Kommuneoversigt med indbyggertal

Skema 27

Indbyggertal per 1. januar 2009

Kommune	Antal indbyggere
Århus Kommune	302.618
Randers Kommune	94.221
Viborg Kommune	92.823
Silkeborg Kommune	88.016
Herning Kommune	85.217
Horsens Kommune	81.565
Ringkøbing-Skjern Kommune	58.803
Holstebro Kommune	57.267
Skanderborg Kommune	56.636
Skive Kommune	48.300
Favrskov Kommune	46.248
Hedensted Kommune	45.954
Syddjurs Kommune	41.314
Ikast-Brande Kommune	40.176
Norddjurs Kommune	38.390
Struer Kommune	22.642
Lemvig Kommune	21.946
Odder Kommune	21.593
Samsø Kommune	4.003
I alt	1.247.732

Kilde: Velfærdsministeriets kommunale nøgletal (<http://www.noegletal.dk/>)

Bilag 2 – Medlemsliste Udviklingsrådet Midtjylland

Medlemmer af Udviklingsrådet i Midtjylland:

Gert Bjerregaard (formand), Århus Kommune
Niels Rasmussen (næstformand), Ringkøbing-Skjern Kommune
Anne Marie Søe Nørgaard, Herning Kommune
Søren Olesen, Holstebro Kommune
Preben Andersen, Horsens Kommune
Frank Heidemann Sørensen, Ikast-Brande Kommune
Niels Erik Iversen, Norddjurs Kommune
Elvin J. Hansen, Odder Kommune
Bjarne Overmark, Randers Kommune
Erling Sundstrøm, Samsø Kommune
Elin Sonne, Silkeborg Kommune
Søren Nielsen, Skanderborg Kommune
Frede Frandsen, Skive Kommune
John Svejgaard Christoffersen, Struer Kommune
Ninna Thomsen, Syddjurs Kommune
Mette Nielsen, Viborg Kommune
Niels Flade Nielsen, Favrskov Kommune
Liselotte Hillestrøm, Hedensted Kommune
Orla Østerby, Lemvig Kommune

Niels Callesøe (næstformand), Region Midtjylland
Torben Nørregaard, Region Midtjylland
Mette Valbjørn, Region Midtjylland
Anders Vistisen, Region Midtjylland

Viggo Jonassen (næstformand), Hjerneskadeforeningen
Kitt Boel, LEV
Birgit Hagen, Danske Handicaporganisationer
Poul Erik Trier Pedersen, Danmarks Psoriasis Forening
Søren Peder M. Jensen, Skole og Samfund
Ralph Jørgensen, Bedre Psykiatri – Landsforeningen for pårørende
Jørgen Ahler, Landsforeningen Autisme
Alice Sørensen, FBU Forældrelandsforeningen, Region Midtjylland
Frank Sørensen, Sammenslutningen af væresteder (SVID)
Bent Dalgaard, Ordblinde/Dysleksiforeningen i Danmark
Leif El Andersen, Sammenslutningen af nærudvalg (SAND)
Frede Budolfson, Landsforeningen SIND

Bilag 3 – Oversigt over Høringssvar

De modtagne høringssvar er sammen med de modtagne redegørelser fra kommuner og Regionen offentliggjort på Udviklingsrådets hjemmeside.

Kommune:	Hørte lokale organisationer:	Høringssvar fra:
Favrskov	Handicaprådet	Favrskov Handicapråd
Hedensted	Handicaprådet, Social og Seniorudvalg	
Herning	Handicaprådet, Ældrerådet, DH Herning, Landsforeningen LEV, Herning ADHD-foreningen, Herning SIND, Kibæk Hjerneske-foreningen, Herning Landsforeningen Autisme, Kredsforeningen Midt Vest Udsatterådet	Ældrerådet Danske Handicaporganisatio- ner – Herning Herning Handicapråd
Holstebro	Danske Handicaporganisationer – Holstebro, Handicaprådet	Holstebro Handicapråd Danske Handicaporganisatio- ner – Holstebro
Horsens	Handicaprådet	
Ikast-Brande	Handicaprådet, DH, Skole og Samfund	Ikast-Brande Handicapråd
Lemvig	Handicaprådet	
Norddjurs	Handicaprådet, DH (lokal afd.), Dansk Handicap Forbund	Handicaprådet
Odder	Handicapråd, DH, Skole og Samfund	Odder Handicapråd
Randers	Handicaprådet	
Ringkøbing-Skjern	Handicaprådet, DSI, Skole og Samfund	Ringkøbing-Skjern Kommunes Handicapråd
Samsø		DH Samsø
Silkeborg		
Skanderborg	Handicaprådet	Skanderborg Handicapråd
Skive	Handicaprådet	
Struer	Handicaprådet	Handicaprådet i Stuer
Syddjurs	Handicaprådet, DH, LEV	
Viborg	Handicaprådet	Viborg Handicapråd
Århus	Handicaprådet, Det Sociale Forbrugerråd, Skole og Samfund, DH Århus, Ældrerådet	Det Sociale Forbrugerråd

Bilag 4 – Rammeaftalen i region Midtjylland

Tilbuddene i rammeaftalen for Region Midtjylland omfatter jf. servicelovens § 5 følgende målgrupper:

Efter lov om social service:

- Personlig hjælp, pleje og støtte, §§ 83 og 85.
- Aflastning § 84.
- Genoptræning og vedligeholdstræning, § 86.
- Døgnvarighed, § 87.
- Ledsagelse og kontaktpersoner, §§ 97 og 98.
- Beskyttet beskæftigelse og aktivitets- og samværstilbud, §§ 103-104.
- Midlertidige botilbud, § 107, stk. 2.
- Længerevarende botilbud, § 108.
- Kvindekrisecentre, forsorgshjem m.v., §§ 109-110.
- Særlige dag- og klubtilbud, §§ 32 og 36.
- Døgninstitutioner for børn og unge med nedsat fysisk og psykisk funktionsevne og sikrede døgninstitutioner for børn og unge, § 67, stk. 2 og 3.
- Behandling af stofmisbrugere, § 101.
- Ydelser fra hjælpemiddelcentraler, § 112.

Efter folkeskoleloven

- Specialundervisning og socialpædagogisk bistand, § 20, stk. 3 (lands- og landsdelsdækkende tilbud).

Efter lov om specialundervisning for voksne

- Specialundervisning for voksne, § 1, stk. 2 (lands- og landsdelsdækkende tilbud).
- Specialundervisning for voksne, § 1, stk. 3 (regionale tilbud til personer med tale-, høre- eller synsvanskeligheder).

Efter Almenboligloven

- Almene ældreboliger specielt indrettet til voksne med nedsat psykisk og fysisk funktionsevne, § 185 b.

Bilag 5 – Ændringer i tilbud m.m.

Efter oplysninger i de kommunale og Region Midtjyllands redegørelse for 2009 har kommunerne overtaget eller planlagt at overtage:

- Favrskov Kommunen har overtaget det socialpsykiatriske tilbud Urbakken. Formålet er at supplere og kvalificere kommunens samlede vifte af tilbud indenfor psykiatriområdet.
- Favrskov Kommune har i samarbejde med Århus Kommune etableret eget rusmiddelcenter, til afløsning af det regionale tilbud.
- Skive Kommune har overtaget ydelser på synsområdet fra Region Midtjylland.
- Holstebro Kommune har overtaget bofællesskab for senhjeneskadede på Lyksborgvej samt forsorgshjemmet Skovvang fra Region Midtjylland.
- Horsens Kommunen har overtaget Bo Horsens (Voksenpsykiatri) og Horsens kvindekrise Center samt dele af Sønderparken fra Region Midtjylland.
- Randers Kommunen har også overtaget Paderuphus (Voksenpsykiatri) fra Region Midtjylland.
- Silkeborg Kommunen overtager Bakkehuset og bostedet Kjellerup fra Region Midtjylland 1. januar 2010.
- Skive Kommune har overtager autismetilbudene Idavang og Mentor fra Region Midtjylland 1. januar 2010.
- Syddjurs Kommune har nedlagt 4 pladser til domfældte udviklingshæmmede, da der ikke var brugere indenfor målgruppen. Region Midtjylland har tilsvarende oprette 4 pladser med en bredere målgruppe definition.
- Viborg Kommune har overtaget Center for Kommunikation i Viborg og Søhuset fra Region Midtjylland.
- Viborg Kommunen har også overtaget Himmelbjergets Børn og unge Center (Viborg afdelingen) samt Center for Syn og Kommunikation (Viborg afdelingen) fra Region Midtjylland.
- Århus kommune har overtaget boformerne Atriumhuset og Tuestenhus fra Region Midtjylland. Formålet med overtagelsen er, at skabe et vidtfavnende udbud af psykosociale tilbud i kommunen. Kommunen finder at hjemtagning af ydelser fra regionen giver et bedre grundlag for specialisering og bedre mulighed for at styre økonomi og faglighed. Kommunen vil sikre, at den ekspertvidden, der er opbygget i Atriumhuset indenfor misbrug og psykiatri, fastholdes og udvikles i et forpligtende samarbejde med Universitetshospitalet.
- Århus Kommune har også overtaget Himmelbjergets Børn og Unge Center (Århus afdelingen) fra Region Midtjylland.
- Århus Kommune overtog 1. juli 2009 Hvilsted Huse fra region Midtjylland, del af Rusmiddelcenter Midtjylland
- Århus Kommune overtager overtog ligeledes det tidligere Center for syn og Kommunikation, som er blevet sammenlagt med Hjælpemiddel-centralen, nu Center for syn og Hjælpemidler (CSH).

Videre fremgår det af redegørelserne at kommunerne har opsagt aftaler eller planlagt at opsige aftaler vedrørende:

- Hedensted Kommune har opsagt aftale med Horsens Kommune vedrørende misbrugsområdet og etableret eget tilbud.

- Horsens Kommune har opsagt aftale med Center for Kommunikation og Hjælpemidler i Vejle. Der er etableret tale-høre-synsafdeling på Akademi for specialundervisning i Horsens.
- Randers Kommune vil fra 1. januar 2010 overtage ydelser vedrørende ukomplicerede høreapparatet fra Region Midtjylland, de mere komplicerede høreapparat ydelser varetages fortsat af Region Midtjylland.
- Norddjurs Kommunen har planlagt at opsige aftale med Tale & Høreinstituttet i Regions Midtjylland ved udgangen af 2009. Kommunen ønsker at få en mere lokal forankring af ydelserne og en højnelse af kvaliteten. Ydelsen leveres fremover fra Hørecenter Midt, som drives i samarbejde mellem Favrskov, Norddjurs, Randers og Syddjurs kommuner.
- Norddjurs Kommune har opsagt aftale med Syddjurs omkring misbrugsbehandling, og vil i 2010 opstarte eget tilbud.
- Odder Kommune har overvejet at finde andre samarbejdspartnere på tale- og høreområdet, da samarbejdet i forhold til træffetid ved høreopdagningen har været meget ustabil.
- Randers Kommune har løbende hjemtaget en række ydelser på synsområdet og på hjælpemiddelområdet. Formålet er at skabe mere lokalt forankrede tilbud. Som følge af hjemtagning af opgaverne forventer kommunen at forbruget af ydelser fra Regionen vil falde.
- Skanderborg Kommune har i 2009 hjemtaget ydelser vedrørende stofmisbrug og samlet den med alkoholbehandlingen. Kommunen har også overtaget den ambulante dagbehandling til misbrugere under 18 år.
- Syddjurs har hjemtaget ydelser vedrørende ungebekendelse på misbrugsområdet og oprettet tilbud med pårørendesamtaler og forældrekurser.

Det fremgår af redegørelserne, at der er oprettet enkelte nye tilbud eller pladser i tilbud:

- Region Midtjylland udvidede i 2009 med to permanente tre midlertidig sikrede pladser, de tre midlertidige pladser blev gjort permanente i forbindelse med rammeaftalen for 2010 og der er planlagt udvidelse med 5 almindeligt sikrede pladser på den sikrede institution Grenen i 2010.
- Regionen har etableret fire nye pladser til udviklingshæmmede med dom, tilsvarende nedjusterer Syddjurs Kommune.
- Regionen har i 2009 udvidet med fire pladser til personer med psykisk sygdom på Blåkærgård.
- Regionen har etableret seks nye pladser i Bo-Horsens.
- Regionen har planlagt etableret otte pladser til domfældte udviklingshæmmede (Granbakkens afdeling i Pederup), pladserne ibrugtages i 2011.
- Regionen har planlagt seks nye pladser til personer med Prader Willi Syndrom, som skal ibrugtages i 2011.
- Regionen er i gang med at planlægge ti nye pladser til sindslidende på Sønderparkens afdeling i Hornsyld.
- Region Midtjylland har i 2009 etableret 23 projekt- eller overbelægningspladser på voksenområdet.
- Norddjurs har i 2009 etableret nyt botilbud til unge med ADHD.
- Horsens Kommunen har etableret et kollegietilbud med 16 boliger for unge mellem 16 og 30 år.
- Holstebro Kommune har etableret bofællesskab for personer med let og moderat erhvervet hjerneskade.

- Randers Kommune har i 2009 etableret bofællesskab med 11 lejligheder for voksne udviklingshæmmede.
- Struer Kommune har oprettet botilbud til 6 unge udviklingshæmmede.
- Århus Kommune har etableret bofællesskab med 21 pladser til sindslidende.
- Ringkøbing-Skjern Kommune har oprette midlertidigt botilbud til 6 personer med asperger og ADHD.

Det fremgår at redegørelserne, at der er indgået enkelte nye aftaler:

- Hørecenter Midt er oprettet i samarbejde mellem Favrskov, Norddjurs, Randers og Syddjurs kommuner.
- Region Midtjylland har etableret Center for Praksisfunderet Viden, som fem kommuner har tegnet abonnement til.
- Regionen har indgået driftsoverenskomst med 7 kommuner vedrørende undervisning under folkeskoleloven på interne skoler på døgninstitutioner – Mellerup Skolehjem, Himmelbjerggården, Ungdomshjemmet Holmstrupgård, de sikrede institutioner Grenen og Koglen, Oustruplund og Engvejen. Endvidere har Regionen indgået driftsoverenskomst med beliggenhedskommunen vedrørende undervisning efter folkeskoleloven på Kildebjergets Kostskole. Endelig har regionen overenskomst med Silkeborg Kommune vedrørende voksenspecialundervisning på Oustruplund.
- Ringkøbing-Skjern Kommune har aftale med Center for Kommunikation i Herning, ligesom der er aftale med Herning Kommune på autismeområdet.
- Århus Kommune har aftale med Randers, Skanderborg, Odder og Syddjurs om salg af ydelser på specialundervisning for voksne.

Bilag 6 – Mindretalsudtalelser fra brugerrepræsentanter

Repræsentanterne for brugerorganisationerne i Udviklingsrådet har i to tilfælde ønsket en mindretalsudtalelse tilføjet rådets redegørelse. Disse er som følger:

Vedrørende afsnit 3.2.1 (s. 19):

Som nævnt er tanken med rammeaftalesystemet, at det skal:

- sikre balance imellem udbud og efterspørgsel ud fra hensyn til driftssikkerhed, forsyningssikkerhed og en rationel økonomi
- sikre fleksibilitet og faglig udvikling i tilbuddene
- styrke overblikket over den sociale tilbudsvifte i region og kommuner

De tre formål er ikke opnået:

- rammeaftalerne sikrer ikke ligevægt: årligt konstateres mer-efterspørgsel i forhold til det aftalte - med overbelægning og omkostningstung etablering af akutte enkeltmandsprojekter som konsekvens.
- fleksibilitet og faglig udvikling sikres ikke – overbelægning bremser for fleksibilitet, og korte varslingsfrister for kommunal overtagelse vanskeliggør langsigtet planlægning for de regionale institutioner og vanskeliggør iværksættelse af udvikling.
- det forhold, at kommunernes egne institutioner ikke indgår i rammeaftaleforhandlingerne vanskeliggør overblik over tilbudsviften.

Vedrørende kapitel 8 (s. 97):

Det talmæssige grundlag for RUR's vurdering af udviklinger på det sociale område som følge af strukturreformen – og i det hele taget! - er ikke robust. CIAS-oplysningerne er mangelfulde. Der oplyses antal bevillinger af diverse ydelser – men ikke ydernes størrelser eller intensitet, ej heller ændringer heri. I de kommunale indberetninger er der ofte formuleringer om, at "området er under pres". Det skrives ikke, om presset skyldes et voksende antal af mennesker med problemer. Det skrives sjældent om presset imødegås med vækst i bevillingers antal eller størrelse. Det skrives ikke, om regeringens økonomiske stramninger over for kommunerne er årsag til presset. Det skrives ikke, om områderne er blevet belagt med besparelser på antal bevillinger eller bevillingers størrelse.

En vigtig del af kommunalreformen var afskaffelse af det amtslige/regionale ansvar for dimensionering og forsyning og dermed regionernes mulighed for selvstændigt at drive og udvikle institutioner. Mange steder i redegørelserne nævnes, at rammeaftalesamarbejdet ikke fungerer i henseende til at sikre kapacitet og tilstrækkelig kvalificeret specialkundskab. Brugerorganisationerne ønsker at fremhæve behovet for, at rammeaftalesystemet udvikles til at kunne opnå de tre formål: at sikre balance imellem udbud og efterspørgsel ud fra hensyn til driftssikkerhed, forsyningssikkerhed og en rationel økonomi, at sikre fleksibilitet og faglig udvikling i tilbuddene, og styrke overblikket over den sociale tilbudsvifte i region og kommuner. Alternativt at der udvikles mekanismer til at sikre kapacitet og tilstrækkelig kvalificeret specialkundskab. Som det er påpeget i Krevi-rapporten, er der ikke tilstrækkeligt incitament til, at enkelte kommuner iværksætter udviklingsarbejder på specialområderne - og rammeaftalesystemet tillader i realiteten ikke, at regionerne gør det. I øvrigt henvises til referat af høringsvar s. 97.

Skemaoversigt

Skema 1.	Antal henvendelser til VI SO fordelt på kommuner – sorteret efter kommunestørrelse	21
Skema 2.	Anbringelse i døgninstitutioner for børn og unge med betydelig og varig nedsat fysisk funktionsevne	28
Skema 3.	Særlige dagtilbud	29
Skema 4.	Særlige klubtilbud	29
Skema 5.	Vedligeholdelsestræning m.v. til børn	31
Skema 6.	Ledsageordning unge	32
Skema 7.	Støttekontaktpersoner.....	32
Skema 8.	Fast kontaktperson for hele familien.....	34
Skema 9.	Døgnophold for familier med børn	34
Skema 10.	Anbringelse i døgninstitutioner for børn og unge med sociale adfærdsproblemer	39
Skema 11.	Anbringelse i familiepleje	40
Skema 12.	Unge (18-23 år) i efterværn – fordelt på årsag	40
Skema 13.	Anbringelse i sikrede døgninstitutioner	42
Skema 14.	Socialpædagogisk bistand	46
Skema 15.	Antal personer i midlertidige botilbud servicelovens § 107	47
Skema 16.	Antal personer i botilbud egnet til længerevarende ophold servicelovens § 108	49
Skema 17.	Behandlingstilbud til stofmisbrugere	56
Skema 18.	Unge under 18 år visiteret til misbrugsbehandling per 31. dec. 2008	57
Skema 19.	Tilskud til personlig og praktisk hjælp (§ 95)	58
Skema 20.	Borgerstyret personlig assistance (§96)	59
Skema 21.	Ledsageordning	60
Skema 22.	Beskyttet beskæftigelse	61
Skema 23.	Aktivitets- og samværstilbud	61
Skema 24.	Personer indskrevet i dagtilbud 31. dec. 2008	62
Skema 25.	Elever i ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov.....	73
Skema 26.	Elever på ungdomsuddannelser for unge med særlige behov - med samtidigt døgntilbud	75
Skema 27.	Indbyggertal per 1. januar 2009	99

Statsforvaltningen
Midtjylland
St. Blichers Vej 6
Postboks 151
6950 Ringkøbing
Tel 7256 8300
midtjylland@statsforvaltning.dk

www.statsforvaltning.dk